

УНИВЕРЗИТЕТ У БАЊОЈ ЛУЦИ
UNIVERSITY OF BANJA LUKA
ФАКУЛТЕТ ПОЛИТИЧКИХ НАУКА
FACULTY OF POLITICAL SCIENCES

**MEĐUNARODNI PRAVNO-POLITIČKI
IZAZOVI U BORBI PROTIV TERORIZMA U 21. VIJEKU**

ZAVRŠNI RAD

Mentor:

Doc dr Matej Savić

Kandidatkinja:

Jelena Došlov

Banjaluka, maj 2019. godine

УНИВЕРЗИТЕТ У БАЊОЈ ЛУЦИ
UNIVERSITY OF BANJA LUKA
ФАКУЛТЕТ ПОЛИТИЧКИХ НАУКА
FACULTY OF POLITICAL SCIENCES

**INTERNATIONAL LEGAL – POLITICAL CHALLENGES TO
COUNTER – TERRORISM CHALLENGES IN THE 21. CENTURY**

MASTER THESIS

Mentor:

Doc dr Matej Savic

Student:

Jelena Došlov

Banjaluka, May 2019

Mentor: Dr Matej Savić, docent, Fakultet političkih nauka, Univerzitet u Banjoj Luci

Naziv master rada: Međunarodni pravo-politički izazovi u borbi protiv terorizma u 21.vijeku

Rezime: U ovom radu, između ostalog, bavimo se istraživanjem evolucije definicije terorizma u međunarodnom pravu, te uspješnosti mehanizama i instrumenata koje pojedinačni pravni poretki konkretnih država koriste u borbi protiv terorizma u 21. vijeku. Interdisciplinarni i multiperspektivni pristup ovom istraživanju usmjeren je, dakle, ka proučavanju pravnih mjera u borbi protiv terorizma, a koje su poduzete od strane Ujedinjenih Nacija te pojedinih država svijeta. Pojedinačni pravni sistemi, kao i različita tijela međunarodne zajednice u posljednjih su nekoliko decenija intenzivirali svoje napore ka uspostavljanju jedinstvene definicije terorizma, te shodno navedenom, i ka razvijanju i implementaciji jedinstvene strategije u borbi protiv terorizma. Međutim, pokazalo se da uspostavljanje jedinstvene definicije, sa čijim pravnim dejstvom bi jednoglasno bila usaglašene države svijeta, predstavlja neuspjeh. Ujedinjene Nacije usvojile su veliki broj konvencija i rezolucija kojima se međunarodni terorizam osuđuje i kojima se predlažu različite mjere za borbu protiv navedenog, no i pojedinačni pravni poreci, npr. Sjedinjenih Američkih Država i Rusije razvili su sopstvenu strategiju u ovoj borbi, od kojih se neki i dalje kvalifikuju samo kao ad hoc mjere .

Ključne riječi: terorizam, teror, strategija, humanitarno pravo, ekstremizam

Naučna oblast: Društvene nauke

Naučno polje: Politikologija

Klasifikaciona oznaka:

Tip odabrane licence Kreativne zajednice:

Thesis Supervisor: Matej Savić, PhD, Assistant Professor, Faculty of Political Sciences, University of Banja Luka

Master Thesis: International legal-political challenges to counter-terrorism challenges in the 21. century

Summary: The main goal of this paper is to research different definitions of terrorism and its evolution in International law so as effectiveness of the counter – terrorism mechanisms and instruments having been used by particular legal systems of States in the 21st century. Both interdisciplinary and multi – perspective approach to this research will also focus on how to investigate legal counter – terrorism measures being undertaken by the United Nations and a number of particular countries of the world. During the last few years a number of particular legal systems and different bodies of the international community have intensified their efforts to establish and implement the counter – terrorism strategy to which all the previously mentioned parties would agree on. However, it seems that when the issue of terrorism having been discussed from the sides of different countries of the world there is still no universal and unequivocal agreement on how to define it and as for now, this attempt, when being applied on the global level, represents failure. The United Nations have adopted a number of conventions and resolutions aiming to condemn international terrorism. They have also proposed different measures to counter terrorism. Along with this different particular legal systems such as those of the United States of America and Russia have developed their own counter – terrorism strategies of which some of them still can be considered only as ad hoc measures.

Key words: terrorism, terror, strategy, humanitarian law, extremism

Branches of science: Social sciences

Fields of Science: Politicology

Common European Research Information Format:

Creative Commons:

SADRŽAJ:

Apstrakt.....	
1. Uvod u rad.....	5
2. Objašnjenje pojma „terorizam“	8
3. Začetci fenomena terorizma.....	10
4. Razlike između sunitskog i šiitskog tumačenja islama.....	20
5. Analiza pojma „teror“ i njegova primjena u pravno – političkoj sferi.....	24
6. Tumačenje terora i terorizma sa pozicije međunarodnog prava.....	27
7. Dimenzije terorizma.....	33
8. Talibani, Al Qa'ida i Boko Haram.....	40
9. ISIL.....	48
10. Borba protiv terorizma u skladu sa međunarodnim konvencijama.....	53
11. Politike i odgovori pojedinačnih pravnih poredaka i Evropske komisije u odnosu na terorizam.....	63
12. Šta budućnost donosi – zaključak	75
Literatura.....	92

BIOGRAFIJA:

Jelena Došlov rođena je 05.10.1980. godine u Banjaluci. Osnovnu i srednju školu završila je u Banjaluci, Gimnaziju Banjaluka je završila 1999. godine. Redovan ciklus (I ciklus studija) započela je akademske 2002/ 2003 godine na Univerzitetu u Banjoj Luci – Filozofski fakultet, studijski program Filozofija i sociologija, isti završila u roku 2007. godine sa prosječnom ocjenom 9,6. Tokom studija volontirala je u kancelariji Svjetske banke u Bosni i Hercegovini, bila pobjednica takmičenja „Model Ujedinjenih Nacija“ na državnom nivou kao i na međunarodnom, održanom u Beču 2006. godine. U kasnijim godinama dobila je zaposlenje profesorice Filozofije u Gimnaziji Banjaluka, gdje je ujedno podučavala i u nacionalnom te u međunarodnom (the International Baccalaureate) programu obrazovanja. Trenutno je zaposlena kao predavač Filozofije, Teorije znanja i Studija mira i konflikta u Koledžu Ujedinjenog Svijeta Čangšu u Narodnoj Republici Kini. Njezini nastavni planovi objavljeni su od strane Kuća Ana Frank i Savjeta Evrope.

1. Uvod u rad

Terorizam je predstavljao značajan fenomen političke i ideološke borbe u dvadesetom vijeku ali izuzetno je značajan i u dvadeset i prvom vijeku i kao takav zahtijeva analizu na multi – perspektivnom nivou. Za jedne predstavlja krajnje destruktivan način zadobijanja političke ili drugih oblika moći dok je za druge sinonim borbe za slobodu. Istraživanjem terorizma bave se različite nauke koje pritom uspostavljaju i različite definicije i objašnjenja navedenog, koristeći pritom vlastiti pojmovni aparat, u okviru svojih polja istraživanja. Intergralni pristup istraživanju, koji bi u sebi objedinio saznanja filozofije, sociologije, međunarodnog prava, politikologije te kulturoloških studija svakako bi doprinijeo daljem razjašnjavanju zašto se pojedinci i/ ili grupe ljudi odlučuju na činjenje tako radikalnog akta kao što je terorizam. Njima je za cilj, kako je već navedeno, zadobijanje političke, ekonomske, ideološke ili finansijske moći i širenje terora. A cilj teme ovog master rada jeste, između ostalog, istražiti motive i načine djelovanja transnacionalnih nedržavnih vojnih grupa Al – Qaide i ISIL-a, koje su sagledane kao najveća prijetnja međunarodnoj bezbjednosti našeg vremena a potom i drugih terorističkih grupa poput Boko Harama. Rad će se, takođe, baviti istraživanjem džihada, koji, kao termin iz K`orana može biti shvaćen kao „sredstvo“ u ostvarenju „Božije volje“ i treba da vodi uspostavljanju života ispunjenog vrlinama. S druge strane, ako se slijedi i duge interpretacije ovog pojma, poput one koja ptiče od Al – Tabarija iz desetog vijeka, onda se džihad tumači kao borba protiv nevjernika, u kojoj je neprijateljsku ličnost dozvoljeno porobiti, ubiti ili opljačkati. Islamska država Sirije i Levanta, kasnije poznata kao Islamska država (ili skraćeno, ISIL), al Davla al – Islamiya, okvalifikovana kao džihadistički salafijski pokret, brutalno je nametnuo strogu interpretaciju K`urana i riječi proroka Muhameda i u tom je nametanju izazvao krvave sukobe u

Iraku i Siriji. Za primjer je samo da je u periodu od 2013. do 2014. godine ova teroristička grupa oobjelodanila svoju namjeru zauzimanja i drugih teritorija na Bliskom Istoku, uz stvaranje takozvanog proto – kalifata u Iraku i Siriji.

Rad će se, koliko je to moguće, baviti i istraživanjem djelovanja terorista u periodu nakon izbjegličke i migrantske krize na Bliskom Istoku (2015. godina). Istraživanje treba da odgovori na pitanje na koji je način međunarodna zajednica odlučila da pravno i politički djeluje u borbi protiv terorizma i koliko je to djelovanje zapravo uspješno? U okviru navedenog postavlja se i pitanje da li je moguće okončati terorizam ili je ta borba osuđena na propast?

Rad će se baviti i razmatranjem djelovanja Savjeta bezbjednosti Ujedinjenih nacija koji je Rezolucijom 1371 iz 2001. godine formirao Komitet za borbu protiv terorizma a države članice Ujedinjenih nacija su se 2006. godine obavezale na usvajanje zajedničke, globalne strategije za borbu protiv terorizma. Generalni sekretar Ujedinjenih nacija je 2005. godine formirao borbenu jedinicu čiji je zadatak borba protiv terorizma a koja je sastavljena od 37 tijela Ujedinjenih nacija i INTERPOL-a (skraćenica za „Međunarodna policijska organizacija). Njihovi su zadaci, između ostalog, kontrola granica, za koje se, nakon poslednjih terorističkih napada u Francuskoj i Velikoj Britaniji, ispostavilo da su propusne za teroriste, borba protiv finansiranja terorizma, prepoznavanje stranaca koji putuju iz svoje matične države u drugu, u svrhu planiranja ili izvođenja terorističkog napada, razvijanje nacionalnih i regionalnih strategija u borbi protiv terorizma, prevencija i odgovor na terorističke napade kojima je cilj korištenje oružja za masovno uništenje. No, uprkos navedenom, ono što se uočava jeste da određene pojedinačne države imaju vlastiti plan djelovanja u borbi protiv terorizma, ali i da se, na žalost, ponekad, pod maskom djelovanja protiv terorizma, nastoje ostvariti i drugi interesi, politički ali i ekonomski.

U okviru navedenog analiziraće se strategije borbe protiv terorizma sledećih pojedinačnih država: Sjedinjenih Američkih Država, Rusije, Velike Britanije, Francuske kao i pojedinih drugih država za koje postoje indikacije da finansijski i na druge načine potpomažu djelovanje različitih terorističkih grupa. Cilj rada jeste, svakako, istražiti i motive i djelovanje simpatizera ISIL-a u Evropi, zbog čega će se posebno razmatrati strategije borbe protiv terorizma pojedinačnih evropskih država u kojima je u poslednjem periodu dvadesetog i dvadesetprvog vijeka počinjeno najviše terorističkih napada. U ovom istraživanju će se hipoteze, ciljevi i metode koristiti da daju odgovore na sociološka, politikološka, pravna, religijska i bezbjedonosna pitanja. Putem prikupljanja i analize podataka objasniće se pojam terorizma i nastanak terorizma, motivi i načini djelovanja terorističkih grupa, posljedice djelovanja terorističkih grupa, te odgovor kako međunarodne zajednice, tako i konkretnih država na prijetnju terorizmom. U istraživanju će se koristiti stručna literatura, te različiti naučni radovi i publikacije. U radu će se, prije svega, koristiti induktivni način zaključivanja te će biti upotrijebljene istorijsko – komparativne i komparativne metode, kako bi se objasnio uticaj terorizma na globalnoj političkoj i inoj sceni.

2. Objasnjenje pojma „terorizam“

O krajnje destruktivnom fenomenu ili aktu terorizma može se raspravljati sa različitih stanovišta. Terorizam, kao društvena pojava ili akt čiji je cilj jasan, zaprijetiti, uništiti, usmrtiti, postići zadani cilj nasilnim putem, javlja se u različitim vremenskim periodima, iako mu se oblik ispoljavanja mijenja u saglasnosti sa promjenama vremena. Filozofija, ekonomija, potom politička nauka, per se, teorija međunarodnih odnosa, te druga spoznajna polja o ovome imaju svoje mišljenje, no, pravni poredak konkretnih država, u krajnjoj instanci, definiše međunarodno

priznati pravni odnos subjekata međunarodnog prava prema uzrocima, djelovanju i posljedicama terorističkih akata. Cilj ovog rada jeste, kako je već rečeno, da istraži uticaj terorizma na savremeni međunarodni poredak, sa posebnim osvrtom na pravno – političke mehanizme u borbi protiv navedenog. Pažnja se ciljano usmjerava i na istraživanje motiva i načina djelovanja transnacionalnih nedržavnih paramilitarnih grupa poput Al Qaide, Islamske države Sirije i Levanta (u daljem tekstu, ISIL), Boko Harama i njima ideološki identičnih ili sličnih grupa, sa tim da je akcent istraživanja najviše usmjeren ka ISIL-u, koji je shvaćen kao jedna od najvećih prijetnji savremenoj bezbjednosti našeg vremena. Jedna od bitnih komponenti rada a bez koje istraživanje ne bi bilo potpuno (u mjeri u kojoj je to moguće u ovakvom formatu rada), jeste analiza termina „džihad“ (jihad), koji se može interpretirati u nekoliko različitih nivoa analize. Termin se, partikularno, ponajviše dovodio u vezu sa terorizmom u poslednje dvije decenije dvadesetog vijeka, nakon teroristickog napada na Sjedinjene Američke Države u 2001. godini a teroristička grupa ISIL u poslednjim je godinama dvadeset i prvog vijeka brutalno nametnula radikalnu interpretaciju teksta Kurana i riječi proroka Muhameda, ali na način kako je ova knjiga islama bila shvaćena u vremenu u kojem je ponikla, u sedmom vijeku nove ere. U 2019. godini još uvijek se vode borbe za povrat teritorija koje je ISIL nasilnim putem oduzeo sirijskoj državi i njezinim građanima. U trenutku dok se stvara ovaj rad situacija u Sirijskoj Arapskoj Republici i dalje je daleko od mirne ili one koja se može smatrati post – konfliktom. U ovom istraživanju pažnja će biti obraćena i na razlike između salafijskih i vehabijskih zajednica u islamu, te nasilnih načina na koje ove dvije radikalne islamske zajednice pokušavaju nametnuti svoje interpretacije islama drugima a što dovodi do pojačanja bezbjednosnih izazova u međunarodnoj zajednici. Takođe se akcentuje i istraživanje razlike između sunitske i šiitske grane islama. U ovom polju je, naravno, potrebno uključiti i analizu instrumenata djelovanja

međunarodnog prava. Rad će se baviti i istraživanjem djelovanja terorističkih frakcija u periodu nakon eskalacije izbjegličke i migrantske krize u 2015. godini. Istraživanje treba da odgovori na pitanje na koji je način međunarodna zajednica odlučila da pravno i politički djeluje u borbi protiv terorizma i koliko je to djelovanje zapravo uspješno? U kontekstu navedenog se postavlja pitanje da li je moguće spriječiti navedene civilizacijske promjene upravo na osnovu sukoba koji postoji između sunitske i šitske frakcije islama te da li njihovi sukobi mogu doprinijeti smanjenju djelovanja određenih islamističkih radikalnih grupa. Uz sve prethodno navedeno, u razmatranje se mora uzeti i djelovanje Savjeta bezbjednosti Ujedinjenih nacija koji je Rezolucijom 1371 iz 2001. godine formirao Komitet za borbu protiv terorizma dok su se države članice Ujedinjenih nacija nekoliko godina kasnije, u 2006.-oj, obavezale na usvajanje zajedničke, globalne strategije djelovanja u borbi protiv terorizma. No, od usvajanja do zajedničkog globalnog djelovanja veliko je rastojanje. Pojedinačne države, kao i određena politička tijela i dalje kreiraju i sprovode vlastite planove u borbi protiv terorizma, a u kojima se, između ostalog, sprovode i drugi, politički i ekonomski interesi.

3. Začetci fenomena terorizma

Često se vode rasprave koje istorijske događaje zapravo možemo okvalifikovati kao terorističke a da pritom ne zapadnemo u opasnost jednogumlja. Pojedinci bi, ukoliko bi svaki akt nasilja koji ima za cilj da prenese određenu poruku, posije sjeme straha ili ostvari određeni cilj mogli okvalifikovati kao teroristički. Tako se bi, na primjer, zeloti ili asasini (Sicarii i Hashhashin) mogli okvalifikovati kao teroristi antičkog doba. Sicarii su predstavljali organizovane grupe ubica, iz redova jevrejskog naroda koji su činili organizovane napade na Rimljane u nekadašnjoj Judeji. Hashhashini su poticali iz tajne islamske sekte u Iranu i Siriji, u periodu od jedaneastog

do trinaestog vijeka, koji su napadali određene političke rivale. Takođe, istorija pamti kako je Robespierre smatrao da je neprijatelje Republike (u periodu nakon 1793. godine) kontrolisati upravo širenjem straha.

U poslednjim decenijama 20. vijeka su se, takođe, rasplamsale rasprave da li je terorizam ogledalo islama ili radikalnog islamizma, te da li je islam, kao religija, u suštini - totalitaran i ako je takav, da li mu je terorizam neminovan. U ovm radu, između ostalog, naglašavamo da postoje različita tumačenja islama te da se mora povući jasna linija između islama i islamizma. Kako bismo ovo objasnili moramo navest da je jedna od godina koja se spominje kao bitna u istoriji razvoja islama jeste 620. god. nove ere¹, kao i 622. godina n.e. U tim se godinama Muhamed susreo sa ljudima iz Yathriba, današnje Medine (Madinat An – Nabiy, Prorokov grad). U susretu sa Muhamedom ovi su ljudi imali su priliku da slušaju njegove riječi, i kako se u K' uranu navodi, prepoznali su u njemu proroka kojeg su opisivali jevrejski mudraci. Iz tog su razloga odlučili da mu u 620. godini, polože zakletvu vjernosti, poznatu kao, „Prva zakletva Aqabe“ i koja, u principu, ne sadrži namjeru praktikovanja nasilja u odnosu na one koji još nisu prihvatili islam. No, u zakletvi se jasno navodi da će oni koji prihvate Muhamedove riječi ujedno njega i štititi kao što bi štitili svoje porodice. Već tad se da uvidjeti da Prorok od svojih vjernika zahtijeva poslušnost i odricanje od drugih uvjerenja, što, posmatrano iz savremene perspektive, negira mogućnost uspostavljanja dijaloga i kritičkog mišljenja. Iako nema saglasnosti u vezi sa jednoznačnim prevodom sure 2:93,a te su nijanse razlike primjetne u prevodu Yusuf Alija u odnosu na prevod Muhammad Sarvara ili Mohsin Khana, ipak je nešto zajedničko u njima. Naime, sva tri prevoda jasno ističu Božji zahtjev za poslušnošću, *„Borite se protiv njih sve dok ne nestane nevjere u Boga i dok Božija religija ne postane dominantna. Ukoliko oni promijene*

¹Različiti izvori su nesaglasni u mišljenju da li je prva zakletva u Aqabi položena 620. ili 621. godine n.e.

*svoje ponašanje, neće biti neprijateljstva protiv bilo koga izuzev protiv nepravednih.*² Nema dvosmislenosti u poruci ove sure, na neprijateljstvo i neprihvatanje se uzvraća neprijateljstvom i ratom do pobjede. Druga zakletva Muhamedu položena je 622. godine i tad je već jasno da se u rat protiv nevjernika mora ići, *„Kada je Allah dao dozvolu svom Proroku za borbu, druga zakletva iz Aqabe je sadržavala uslove u kojima se poziva na rat a kojih nije bilo u prvom aktu podređivanja. Mi se sad obavezujemo na rat protiv čovječanstva, u ime Allaha i njegovog Proroka. Za vjernu službu On nam je obećao nagradu u raju. Mi se zaklinjemo na rat u potpunoj poslušnosti Muhamedu, bez obzira na strašne okolnosti sa kojima se možemo suočiti.*“³ Druga zakletva iz Aqabe upoznaje nas sa konceptom džihada o kojemu će biti više riječi u daljem dijelu ovog rada.

Muhamed je u društvu svog vremena prihvaćen kao smrtnik kome je Bog dodijelio posebnu ulogu a sigurno je i njegova harizma pogodovala uspješnijem prihvatanju riječi islama. Muhamed je vođa islamske zajednice ume (ummah) i njegov je politički i vojni autoritet određen k'uranskom božjom objavom⁴ i pokornost iskazana Muhamedu je, ujedno, i pokornost iskazana Allahu (sura En –Nisa 4:80) jer *„onaj koji se poklonio Poslaniku, poklonio se i Allahu“*. Poslušnost se iskazuje u nekoliko različitih dimenzija, ona nije samo intimna, spiritualna nego je i društvena, politička i vojna (gazhwa) . Nakon hidžre i zadobijanja kontrole nad Medinom (na taj način što uspijeva da vojno porazi svoje neprijatelje u Meki),on uspijeva da preobrazi

²Prevod Muhammad Sarwara na engleski jezik, „Fight them so that there will be no disbelief in God and God's religion will become dominant. If they change their behavior, there would be no hostility against anyone except the unjust.“

³Prim.prev., Za više, pogledati The second pledge at Al – ' Aqaba , sura Ishaq: 208, “When Allah gave permission to his Apostle to fight, the second Aqabah contained conditions involving war which were not in the first act of submission. Now we bound ourselves to war against all mankind for Allah and His Apostle. He promised us a reward in Paradise for faithful service. We pledged ourselves to war in complete obedience to Muhammad no matter how evil the circumstances.”

⁴ Prim. Prev., za više, pogledati, Kuran, sura En – Nisa 4:60

politički rasparčano nomadsko i polu – nomadsko društvo Arapskog poluostrva i pretvara ga u jedinstven narod.

Ono što je zanimljivo jeste, kako Ayan Hirsli Ali navodi, da prorok Muhamed nije imao uspjeha u širenju riječi islama sve dok je to činio – mirnim putem. Onog trenutka kada je naoružan i u pratnji samišljenika odjahao prema Medini, stvari su počele da se mijenjaju. Smatra se da je Muhamed naredio da se poduzme 67 vojnih ekspedicija (sam je učestvovao u 9) a kojima je bio cilj kako širenje riječi islama, tako i zauzimanje novih teritorija. Apologete njegovog militarizma opravdanje za navedeno nalaze u samom K'uranu, u kojem se u suri 4:95 navodi, *„Vjernici koji se ne bore – osim onih koji su za borbu nesposobni – nisu jednaki onima koji se na Allahovu putu bore imecima svojim i životima svojim. One koji se budu borili ulažući imetke svoje i živote svoje Allah će odlikovati čitavim stepenom nad onima koji se ne budu borili, i On svima obećava lijepu nagradu. Allah će borcima, a ne onima koji se ne bore, dati veliku nagradu.“*⁵ Navedeni stihovi otvaraju prostor za razmatranje da li je islam ili pak termin džihad, koji je sa njim neraskidivo isprepleten, u svojoj esenciji nasilan, da li je od Muhameda zadani način za širenje islama upravo sječivom i nasiljem ili islam, kako ga posmatraju umjereni vjernici, nudi i mogućnost za dijalog i koegzistenciju sa drugim religijama. Odgovor je kompleksan i zamršen. S jedne strane analitičari poput Ayan Hirsli Ali insistiraju na činjenici da je islam nasilan, da zagovara nejednakost između muškaraca i žena, da su džamije mjesta u kojima se radikalizuju mladi, dok npr. Manal Omar zagovara drugačije mišljenje i navodi da se ekstremizam najviše razvio u područjima nekadašnjih kolonija i žarištima sukoba velikih sila. Problem se ispostavlja u interpretaciji pojma džihad, a sa kojim je islam neraskidivo povezan. Korijen termina „džihad“

⁵O islamu, pogled sa zapada, Kuran/ Sura 4. En – Nisa, (n.d.),<https://islamu.wordpress.com/kuran/sura-4-en-nisa-zene/>, pristupljeno 28. 12. 2017.

(„jihad“) jeste „juhd“ što se prevodi kao napor. Drugi termin koji se dovodi u vezu sa terminom „jihad“ jeste „ijihad“ a označava težak rad.

Naime, pored navedenog, ne može se samo kazati da postoje različite interpretacije ovog pojma nego neki tumači islama, poput Imaam ibn – al Qayyima navode da postoje četiri tipa džihada: *Jihad an – Nafs*, koji pretpostavlja borbu jedne ličnosti sa vlastitim demonima, *Jihad ash – Shaytaan*, borba protiv Satane, *Jihad al-Kuffar wal-Munafiqeen*, koji zahtijeva borbu protiv nevjernika islama kao i borbu protiv licemjernika. Konačno, četvrti tip džihada je *Jihad ahlu ath– Thulm, al – Bid'ah* a koji predstavlja borbu protiv nepravde, grijehova i zla, u generalnim okvirima. Džihad se može posmatrati kao što je rečeno, kao tip borbe sa kojom se jedna ličnost mora suočiti ili, pak, kao proces, koji se odvija u četiri različita stepena, sa tim sa svaki sledeći predstavlja nadogradnju u odnosu na onaj prethodni.

Prvi tip džihada jasno se određuje kao borba duše sa samom sobom jer upravo se arapska riječ, „nafs“ odnosi na dušu. Ovo je borba u kojoj pojedinca treba da se suoči sa svim onim lošim što nosi u sebi te da pokuša da se očisti od toga. Interpretatori K'u rana navode kako bez ove lične borbe, a u kojoj se mora spoznati istinitost riječi islama i značaj islama kao religije, njemu nema ulaska u raj. To je, ujedno, i prvi stepen borbe pojedinca samog sa sobom. Drugi tip džihada, iako načelno nosi naslov „Jihad ash – Shaytan“, zahtijeva više u odnosu na prvi, praktično djelovanje mora započeti, stečeno znanje se mora upotrijebiti jer samo znanje bez praktične upotrebe ne služi ničemu. Sumnja koja se može javiti tumači se kao pojavljivanje satane a protiv toga se bori strpljenjem. U tumačenju ovog tipa džihada Imaam ibn al – Qayyim se poziva na suru 33:24 u kojoj se navodi, „*I stvorili smo od njih (djece Izraela) vođe, dajući im vođstvo pod Našom komandom, kad su bili strpljivi i vjerovali su bezpogovorno u Naše ajete (znakove,*

stihove)“.⁶U trećem tipu džihada pojedinac više nije u borbi sa samim sobom nego se okreće ka svijetu i tu se rađa trenutak u kojem on mora započeti širenje riječi islama jer stečeno znanje ne smije da se zadrži samo u jednom. Allah nije blagonaklon prema onima koji su znanje stekli a znanje ne šire. Ono se širi jezikom, rukom, tijelom, imanjem, mačem i kopljem. Ibn al – Qayyim navodi da ipak prije mača i koplja mora doći riječ a tek kad se riječ (islama) ne prihvati, nasilje može biti upotrijebljeno jer, „*djeluj protiv nevjernika i licemjera i udari teško na njih*..⁷Onaj koji praktikuje džihad je mujahid, ili, u prevodu na srpski jezik, mudžahedin. I konačno, četvrti tip džihada ili četvrti stepen u praktikovanju džihada jeste strpljenje. Istinski islamski vjernik je svjestan da mu Allah neće poslati samo dobre vjetrove no i teškoće na putu širenja riječi islama. I samo istinski vjernik može i treba da izdrži sve teškoće i kušnje sa kojima se suočava i bezpogovorno da nastavi širenje riječi islama, a njegova ruka, srce i jezik treba da djeluju kao jedno.

Da bismo razumjeli djelovanje najradikalnijih terorističkih grupa u poslednje dvije decenije dvadesetog vijeka, moramo se vratiti ka najranijem razdoblju razvoja islama, u sedmi vijek. Pritom naglašavamo da nam nije cilj da islam, kao jednu od monoteističkih religija predstavimo kao nasilnu, u njezinom totalitetu, nego da kritički ispitamo teoriju koja se, na žalost koristila (i koristi) kao opravdanje za cinjenje terorističkih akata u savremenom dobu. Prostor rada nam ne dopušta dublje proučavanje djelovanja terorističkih grupa koje su obilježile svjetsku istoriju tokom poslednjih nekoliko decenija dvadesetog vijeka a da pritome te grupe nisu bile ni u kakvoj vezi sa radikalnim tumačenjem islama. Još je potrebno dodati da bismo se navedenim udaljili od koncepcije rada, a to je, prije svega ispitati *savremene*, pravno – političke izazove u borbi protiv

⁶Prim.prev., Qu'ran, Verse 33:24, Chapter (32) sūrat I-sajdah (The Prostration), (n.d.): <http://corpus.quran.com/translation.jsp?chapter=32&verse=24>, pristupljeno 03. 01. 2018

⁷Prim. prev., Qur'an, Verse 66:9, Chapter (66) sūrat I-taḥrīm (The Prohibition), (n.d.): <http://corpus.quran.com/translation.jsp?chapter=66&verse=9>, pristupljeno 3.01. 2018.

terorizma. A u savremenom dobu je pojam terorizma, kako u medijima, tako i u stručnim publikacijama, često dovođen u vezu sa konceptom „svetog rata“ ili načina na koji pojedinci i/ili grupe ljudi interpretiraju navedeno. Kako Lahoud, na osnovu proučavanja rada Patricije Crone, navodi, termin „sveti rat“ imao je već u antičkom Dalekom istoku uporišta u razumijevanju rata kao odobrenja od samoga Boga za zadobijanje određene teritorije. Crone je kao argument za navedeno navela da se uoči bitke kod Qasidiyya, 637. godine komandant arapskih trupa obratio svojim pratiocima sledećim riječima, „*Bog kaže, a zapisano je u Psalmima.. moje pravedne sluge će naslijediti zemlju..Sada je ovo vaše naslijeđe i ono što vam je Bog obećao.*“⁸ Njezin je stav da su Arapi tog vremena džihad razumijevali kao njihovo legitimno pravo na okupaciju tuđe zemlje. Međutim razlika između razumijevanja rata kao legitimnog osvajanja strane teritorije i, konsekventno, svega što se na toj teritoriji nalazi, a kakvu nalazimo u antičkom Dalekom istoku, te adaptiranog shvatanja svetog rata na Bliskom istoku je u tome što su osvajači na Bliskom istoku dopuštali mogućnost poštode života pod jednim uslovom – prelaskom nevjernika na islam na područjima osvojenih teritorija.

U kontekstu savremenog doba i izuzetno turbulentne političke situacije, kako na Bliskom istoku, tako i u drugim, pojedinim, dijelovima svijeta, termin „džihad“ dovodi se često u vezu sa djelovanjem ljudi koji shvatanju i praktikovanju islama prilaze na izuzetno radikalan i rigidan način. No, ta radikalnost nije fenomen 20.- og vijeka. Najranije radikalno ispoljavanje islama započelo je sa djelovanjem sekte haridžita (the Kharijites). Termin „haridžit“ izvodi se iz riječi „*kharaju*“ a označava napuštanje ili, doslovno, „oni koji izlaze napolje“⁹. Haridžiti su postali oni koji su se pobunili protiv svega što su smatrali za grešno u islamu. Lewinstein navodi da se otpor

⁸Lahoud, N.(2009), The Early Kharijites and their Understanding of Jihād, Mélanges de l'Université Saint-Joseph, Volume LXII: <https://ctc.usma.edu/app/uploads/2011/08/LahoudMelanges.pdf>, pristupljeno 06.01. 2018., 284

⁹Bowering, G., Crone, P., Kadi, W., Stewart, D.J.,(2013), The Princeton Encyclopedia of Islamic Thought, Princeton University Press , 293 – 295

haridžita može nazrijeti već oko 660. god. nove ere, tačnije, u vrijeme prvog islamskog građanskog rata (656. – 661. god. n.e.) u području oko Basre i Kufa, u današnjem Iraku, kada oni napuštaju učenje prema kojem je nasljednik Muhamedov Alī b. Abī Ṭālib, njegov zet. Lahoude navodi da se oni prvi put pojavljuju na pozornici bitke za Siffin, 657. godine, u kojoj su se sukobili pristalice Alī b. Abī Ṭāliba i Mu‘āwiya. U to je vrijeme Ali trebao da preuzme vođstvo nad cijelom islamskom zajednicom ali je Mu‘āwiya odbio da mu se pokori jer upravo Ali nije kaznio počinioce ubistva svog prethodnika, ‘Uthmāna. Dalje Lahoude navodi da su se haradžiti isprva borili na strani ‘Alī at Ṣiffīna ali su mu okrenuli leđa kad je ovaj odlučio da krene u pregovore sa Mu‘āwiyom. Smatrali su da je ovim činom ‘Alī prekršio odredbe Božije riječi te se povodio svojim interesima.

Za haridžite se već u tim danima navodilo da rigorozno upražnjavaju dnevne molitve, post i noćna bdijenja. Sebe su smatrali ljudima koji istinski zaslužuju svoje mjesto u raju obećanom u K'uranu. Nazivali su ih al-*shurāt*, „*ljudima koji su prodali svoje duše Bogu i otkupili svoje nebeske živote u zamjenu za ovaj život*“.¹⁰

Ono što haridžite odvaja od drugih pristalica islama tog vremena jeste njihovo viđenje da se imamat zaslužuje na osnovu zasluga, tj. pobožnosti, znanja, iskazivanja moralnih vrlina i vojnog djelovanja a ne na osnovu nasljeđivanja. Iz tog su razloga smatrali da ni dinastija Umajada (Umayyads) kao i dinastija Hurejš (the Quraysh) nemaju drugu osnovu za pretendovanje nasljeđivanja Muhameda do li samo na osnovu ličnih zasluga. Takođe što je interesantno da su smatrali da zajednica ima pravo da svrgne imama sa vlasti ukoliko se iskaže da on nije dovoljno odan onome što su oni smatrali da je istinsko tumačenje i poštovanje islama. Njihovo djelovanje najsnažnije je iskazano u periodu između 690. i 730. godine, u području današnjeg južnog Irana.

¹⁰ Lahoud, N., (2009), The Early Kharijites and their Understanding of Jihād, Mélanges de l'Université Saint-Joseph, Volume LXII: <https://ctc.usma.edu/app/uploads/2011/08/LahoudMelanges.pdf>, pristupljeno 06.01. 2018., 284

U kasnijem vremenu, kad je dinastija Umajada doživljavala vrhunac svoje moći, sekta haridžita je potisnuta sa scene vojnog, političkog i religijskog djelovanja.

Najradikalnije tumačenje islama od strane haridžita ogleda se u njihovom stavu da su, u principu, svi muslimani koji se ne priklone haridžitskim principima vjerovanja ujedno i nevjernici. Protiv nevjernika se proglašavao *takfir*, tj. doktrina izicanja nevjerništva prema svim muslimanima koji se nisu priklonili radikalnom, haridžitskom tumačenju islama. Njih su nazivali *munafigun*, licemjerima ili, kasnije, *kuffar ni'ma*, onima koji su nezahvalni za Božije blagoslove.¹¹ U savremenom dobu ovom su doktrinom sankcionisani lideri islamskih društva za koje se smatralo da nisu dovoljno odani islamu. Kad bi haridžiti proglasili takfir u odnosu na druge muslimane, smatrali su da imaju pravo i da se odnose prema njima kao što bi se u bitkama odnosili prema nevjernicima, tj., uzimali su sebi za pravo da im oduzmu imovinu, porobe ih ili ubiju. Jer protiv svih neprijatelja se odlazi u sveti rat. Haridžiti su nastavili da djeluju još i u periodu između devetog i jedanaestog vijeka, u području Persijskog zaliva.

Haridžiti su smatrali da svi muslimani koji počine grijeh a potom se kasnije ne pokaju zbog počinjenog – nevjernici, *mushrikun*, i da je njihova krivica toliko silna da može da bude izjednačena sa idolatrijom i bude kažnjena smrću. U samom Ku'ranu su vjernici označeni terminom *shakirun*, zahvalni, dok su nevjernici, u biti, ti koji su nezahvalni, *kafirun*.¹²

Zašto smo pisali o haridžitima ako je njihovo djelovanje u vezi sa jednim određenim istorijskim trenutkom koji si odigrao davno prije 20. i 21. vijeka? Jer je njihov stav da se borba vodi zarad „Božijeg cilja“ fenomen koji se, takođe, ponovo javlja u 20. vijeku, u djelovanju različitih terorističkih frakcija, najviše ISIL-a. Podsjetimo se, ISIL je svoje djelovanje usmjerio ne samo

¹¹Ibid.

¹²Hoffman, J. V. (n.d.), Ibadī Islam: An Introduction: <https://islam.uga.edu/ibadis.html>, pristupljeno 06. 01. 2018.

protiv svih onih za koje smatra da su nevjernici islama nego i protiv muslimana. Haridžiti su smatrali da džihad započinje čistkom među redovima pripadnika islama, da se prvo muslimani moraju naučiti istini K'urana a prema partikularnom poimanju haridžita. Način na koji su se pripadnici ISIL-a odnosili i obračunavali sa pokorenim islamskim stanovništvom na dijelovima osvojenih teritorija Iraka i Sirije ukazuje upravo na ovo, ponovo probuđenu i haridžitsku interpretaciju islama.

Prije nego što se u ovom radu detaljnije posvetimo definisanju terorizma u okviru međunarodnog prava, pravnih poredaka nekoliko različitih država svijeta, te definisanju istog od strane nekoliko međunarodnih organizacija, a potom i raspravi o terorizmu i međunarodnoj sigurnosti danas, u 21. vijeku, smatramo da je potrebno naglasiti da je bilo potrebno učiniti iskorak u istorijsko polje. Teorija ne osporava mogućnost da teroristički akt može biti poduzet od strane različitih pravnih subjekata, koji, opet, mogu u svojoj nakani biti vođeni različitim ideološkim, religijskim, filozofskim i drugim idejama. Istorija svjedoči da počinioci različitih terorističkih akata nisu pripadali isključivo jednoj, identičnoj ideološkoj, religijskoj ili političkoj struji. Irska Republikanska Armija (IRA) borila se za stvaranje teritorije nezavisne od vlasti (predominantno protestantske) Velike Britanije.

Međutim, slika koja nams se ispostavlja, bar od početka rata između nekadašnjeg Sovjetskog Saveza i Afganistana¹³, a sigurno i od ranije, ako uzmemo u obzir, npr. minhenski atentat iz 1972. godine jeste drugačija. U ovom radu akcentujemo teroristička akta poduzeta od strane radikalnih islamističkih grupa u nekoliko poslednjih decenija i koja su predstavljala, u danima

¹³U prvom intervju kojeg je Usama Ben Laden dao Robertu Fisku u Afganistanu na početku '80-ih godina XX vijeka, on, između ostalog, navodi, „Zla“ Bliakog Istoka proizašla su iz američkih pokušaja da preuzmu region, kao i iz njihove podrške Izraelu. Saudijska Arabija je pretvorena u „američku koloniju.““ Za više, pogledati u Fisk, Robert, (2006), *The Great War for Civilization, The Qonquest of the Middle East*, Harper Perennial, London, New York, Toronto and Sydney

svoje realizacije, prijetnju po međunarodnu sigurnost. Nadalje, ako uporedimo, za primjer, terorističke akte počinjene u devetnaestom vijeku sa onima počinjenim u dvadesetom, shvatamo da su u prvo navedenom ciljevi terorista bile individualne političke figure. Ruska frakcija poznata pod imenom „Narodnaya Volya“ („Narodna volja“) u drugoj je polovini devetanaestog vijeka često isticala da je „teroristička“ grupa te da su lideri „opozicije“ njihove mete. Na koncu su ubili ruskog cara Aleksandra 13. marta 1881. godine. S druge strane, u dvadesetom vijeku i, partikularno od -`60 –ih i `70-ih godina tog vijeka pa nadalje civili su postali ciljevi terorističkih odmazda. U tom je periodu, dakle `70-ih godina prošlog vijeka, počinjeno dosta napada u jugoistočnoj Aziji, Bliskom Istoku i Latinskoj Americi. Među državama koje su prednjačile po broju napada u Latinskoj Americi ističu se Kolumbija, Peru, El Salvador i Sjeverna Irska dok je u Evropi riječ o Španiji i Sjevernoj Irskoj.

Krajem dvadesetog vijeka u Sjevernoj Irskoj su se sukobljavale ekstremističke grupe poput Irske Republikanske Armije (the Irish Republican Army, IRA)) i Dobrovoljackih Snaga Ulstera (Ulster Volunteer Force). Glavni razlog za sukob koji je trajao 30 godina pronalazi se u lojalnosti protestantizmu (a samim tim javlja se i želja za ostankom u Velikoj Britaniji) ili, s druge strane, katoličanstvu, koje je predominantno prisutno u Sjevernoj Irskoj. Smatra se da je djelovanje Irske Republikanske Armije odnijelo više od 1700 života u Velikoj Britaniji.

No, jedan od najsnažnijih (ako ne i najsnažniji) teroristički napad u Velikoj Britaniji nije predstavljao posljedicu djelovanja Irske Republikanske Armije. Riječ je o napadu u Lockerbiju iz 1988. godine. Nakon što je te godine bomba eksplodirala u PAN AM-ovom avionu, za napad je okrivljen libijski oficir obavještajnih snaga, Abdel Basset Ali al-Megrahi.

U Španiji je tokom posljednje tri decenije dvadesetog vijeka djelovanja baskijska separatistička grupa poznata pod imenom Baskijska Domovina i Sloboda (Basque Fatherland and Freedom,

ETA). Grupa je bila poznata po činovima postavljanja bombi, kidnapovanja i ubistvima a sa političke scene je nestala 2011. godine. U martu 2004. godine Španiju je pogodio najdestruktivniji teroristički napad. Odgovornost za napad je preuzela Brigada Abu Hafs al-Masri, proislamistička grupa koja je u to vrijeme tijesno sarađivala sa al – Qaidom.

Iznova navodimo da nam nije namjera da terorizam dovodimo u isključivu vezu sa islamom kao religijom nego samo pojedince i grupacije koje su ga podvrgnule eskremnom tumačenju a činjenice govore da je upravo ono izazvalo najstrahovitije terorističke napade u posljednje dvije decenije. No, prije nego sto se dotaknemo same suštine, kako i zašto je omogućeno djelovanje terorističkih frakcija u savremenom dobu moramo se osvrnuti i na sustinsku razliku između sunitaskog i šiitskog tumačenja islama jer je ova razlika, koja se pojavila već u sedmom vijeku nove ere, prouzrokovala i sukobe između predominantno islamskih država u dvadesetom i dvadeset i prvom vijeku u vezi sa njihovim shvatanjem terorizma. Navedeno je imalo odjeka na političkoj, ekonomskoj i inoj sceni drugih država svijeta, u vremenu u kojem sad živimo.

4. Razlike između sunitaskog i šiitskog tumačenja islama

Nakon smrti proroka Muhameda (632. godine.) postavilo se pitanje ko ima pravo da ga naslijedi, da li će njegovo mjesto preuzeti njegov krvni rod ili, pak, najučeniji u islamu? Muhameda niko nije mogao da naslijedi kao proroka jer božanska objava u Ku'ranu navodi kako je on posljednji prorok. No, neko je mogao da preuzme njegovu funkciju zemaljskog vođe, kalifa. Ili imama. Ponekad je teško klasifikovati kakva se to tačno razlika pripisuje ulozi kalifa u odnosu na ulogu imama jer o kojoj god da je riječ, odnosi se na funkciju i političkog i duhovnog vođe islama. Najvjernije Muhamedove pristalice podijelili su u dvije suprotstavljene frakcije u vezi sa ovim

pitanjem. Jedni su smatrali da proroka treba da naslijedi Ali ibn Abi Talib, njegov zet, dakle, njegov rod, iako ne direktno u krvnom srodstvu. Kao opravdanje zašto baš Ali treba da preuzme titulu kalifa navođeno je da je on bio Muhamedov usvojeni sin i prvi od svih ljudi koji se preobratio u islam, u dobi od devet godina. Na koncu, Ali je oženio i Muhamedovu kćerku, Fatimu. No, prije nego li se i šizma usitnu začela u islamu to je mjesto kalifazauzeo Abu Bakr as-Siddiq, jedan od Muhamedovih najvjernijih pristalica. I nije se na njemu dugo zadržao. Nakon njegove smrti njegova su dva nasljednika ubijena, Umar i Uthman, i, Ali, još uvijek živući, zadobio je priliku da zasjedne na Muhamedov tron. Iznova, ni Ali nije proveo mnogo vremena na ovom tronu, ubijen je 661. godine u džamiji u Kufi, na prostoru današnjeg Iraka. Njegovi su sinovi, Hasan i Hussein, iskazali pretenzije na to mjesto. I iznova se istorija ponovila, ubijeni su. Kalifat je prešao na Muawiya koji će zasnovati Umayyid kalifat.

Oni, koji su u godinama koje su uslijedile, oplakivali Alijevo ubistvo, smatrajući ga i dalje, jedinim istinskim nasljednikom Muhameda, nazvani su šiitima (Shiites). Termin „šiit“ izvodi se iz termina „shia“, što značava „Alijevu stranu“. Drugi, koji nisu zastupali isto mišljenje i koji su smatrali da Muhameda može da naslijedi najučeniji u timačenju suna (the sunnah) nazvani su sunitima. Ali je sahranjen na teritoriji današnjeg Irana i Najaf, njegovo grobno mjesto, postalo je mjesto hodašća, svetište, za šiite. Dvije su suprotstavljene frakcije utemeljene u islamu i njihovi sukobi traju i do dana današnjeg.

Šiti i danas vjeruju da su Ali i njegovi nasljednici predstavljali imame od kojih je poslednji trebao da bude prepoznat kao Mesija. Taj poslednji, dvanaesti po redu, ubijen u devetom vijeku, tačnije, 873. godine. Šiiti su od te godine razvili doktrinu prema kojoj će se imam pojaviti na zemlji jednog dana a dotad je skriven. Vladar može da vlada samo kao zemaljska zamjena za skrivenog, božanskog imama i samo do trenutka dok se on iznova ne objavi svijetu. Još se može

kazati da je jedan specifičan ogranak šiitstva kao posljednjeg imama prepoznavao ne već spomenutog dječaka, ubijenog 873. godine, nego kalifa kum – Imama, vladara fatimidske države a ubijenog 1171. godine. Sve dok se jednog dana očekivani imam ne pojavi, njegovu će ulogu obavljati ajatolah (ayatollah).

S druge strane, suniti ne zastupaju mišljenje šiita niti vjeruju u mesijansku ulogu dvanaestog imama. Radikalni suniti teže ka uspostavljanju kalifata globalnih promjera, na čelu sa vrhovnim kalifom. Kako Richard Bulliet navodi, posljednji kalif je ubijen 1258. godine, u toku druge mongolske invazije na Bliski istok¹⁴. Od te godine pa do 1517. uloga kalifa mogla bi se okarakterisati kao potcijenjena, nevažna.

Uprkos svemu navedenom, oni koji proučavaju istoriju Bliskog istoka¹⁵ navode da se od 1191. godine Salah al-Din Yusuf al-Ayyubi, poznatiji pod imenom Saladin, počeo nazivati „slugom dva sveta mjesta i dva sveta doma“, na arapskom jeziku, *Khadim al-Haramain*, te još, *al-bait al-muqaddas*, podrazumijevaći pod time sebe u ulozi zaštitnika ne samo Meke i Medine nego i džamija al – Aqsa i Kupole na stijeni (the Dome of the Rock). U kasnijim je vijekovima titula *Khadim al-Haramain* prerasla u politički koncept iako je dotad bila korištena da opiše neke od kvaliteta kalifa. U onom trenutku u kojem je Salah al-Din Yusuf al-Ayyubi prozvao Khadim al-Haramain, faktički je od strane naroda prepoznat kao novi kalif iako on sam sebe nikad nije nazvao niti kalifom ni imamom. Iako može zvučati čudno, islamska sunitska teologija insistira na činjenici da istinski kalif mora poticati iz redova Arapa. S druge strane, Salah al-Din Yusuf al-Ayyubiporijeklom je bio Kurd. Iz tog su razloga mislioci islama tog vremena navodili da on zaista jeste zaštitnik dva sveta mjesta i dva sveta doma ali nije kalif. U kasnijim vijekovima su

¹⁴Bulliet, R. W., (n.d.), Religion and the State in Islam: From Medieval Caliphate to the Muslim Brotherhood, Center for Middle East Studies, University of Denver, Paper No.2.

¹⁵Ibid.

mamlučki sultani preuzeli ovu titulu, a od 1517. godine, u kojoj je, kako je navdeno sultan Selim I preuzeo vlast nad Egiptom, titula je pripala njemu. U devetnaestom je vijeku sultan Abd al-Hamid II (1876-1909) iskazao težnju da bude prepoznat kao kalif dok je u dvadesetom vijeku kralj Saudijske Arabije preuzeo titulu Khadim al-Haramain. Suniti su podijeljeni u ogranke ili sekte Hanafi, Hanbali, Maliki i Shafi'i i razlike među njima ne ogledaju se na nivou prihvatanja doktrine nego prakse.

Pojedini teoretičari danas navode kako sirijski predsjednik Bashar Al –Assad pripada Alawitima, za koje tumače kako su manjina unutar šiitske verzije islama, čime se priroda sukoba u Siriji nastoji opravdati ne političkim nego religijskim razlozima. Naime, kao argument se navodi da je Assad najvažnije pozicije u sirijskoj armiji čuvao samo za pripadnike reda Allawita, dok su pobunjenici protiv njegove vlasti sunniti. Međutim, Alawiti, kao religijska manjina u islamu, ne pripadaju ni šiitstvu a ni sunitstvu jer praktikuju običaje koji ne postoje ni u jednoj od ove dve verzije islama. Alawiti su manjina u Siriji, Libanu i Turskoj i praktikuju formu islama koja svoje korijene vuče iz devetog vijeka, tačnije, iz perioda oko 850. godine. Kao i šiiti, i oni smatraju da je Muhamedov jedini legitimni nasljednik bio Ali bin Abu Talib. No, Alawiti, za razliku od šiita, Aliju pridodaju božanske atribute i smatraju da je on jedna od Božijih emanacija. Prema učenju Muhammad ibn Nusayra, jednog od otaca alawitskog pokreta, Allah se, slično hrišćanskom učenju, manifestuje u formi trojstva. On se manifestovao kroz Alija, u tijelu, stvorio je Muhameda iz svog duha a ovaj je potom stvorio Salman al-Farisija, persijskog mislioca. Tri forme ispoljavanja Allaha, prema alawitskom učenju, ujedno i tvore Značenje (Mana), Ime (Ism) i Vrata (Bab.)¹⁶

¹⁶Nguyen Phuong –Mai, M.,(2015), Syrian Alawites: Their history, their future, The Islamic Monthly:<https://www.theislamicmonthly.com/syrian-alawites-their-history-their-future/>, pristupljeno 1. 03. 2018.

Alawiti su, u biti, po prvi put prepoznati kao šiiti tek 1974. godine, od strane Musa Sadra, libanskog šiitskog klerika, sa kojim je, u to vrijeme, nekadašnji sirijski predsjednik Hafiz Assad uspostavio saradnju i na taj način otvorio put za dalju saradnju sa budućim iranskim vrhovnim klerikom, ajatolahom Homeinijem¹⁷. Do tog vremena nije bila uspostavljena nikakva poveznica između Alawita i šiita.

No, Sirija i Iran politički su saveznici, može se kazati, još od '70-ih godina XX vijeka. Naime, Hafiz Assad tad je pružio utočište opozicionarima režima šaha Reze Pahlavija. U kasnijim godinama, sirijski je režim bio prvi koji je priznao vladu nove Islamske Republike Iran iako je upravo Assad u '70 –im i početkom '80-ih godina XX vijeka spriječio islamiste da preuzmu vlast u Siriji. U decenijama koje slijede, savezništvo između Sirije i Iran uspostavljeno je kao vrsta balansa u odnosu na aspiracije Izraela i Sjedinjenih Američkih Država za dominacijom u regionu. Nadalje, neprijateljstvo između Izraela i Sirije datira još od vremena šestodnevnog rata 1967. godine, kada je Siriji onemogućeno da povрати dio teritorija Golanske visoravni, a koje je izgubila upravo u tom ratu. U današnjem vremenu, odnosi između Sirije i Irana prepoznati su kao osnaživanje meke moći jer Iran, ne samo što podržava režim Bashar al Assada nego insistira i na socio – kulturnoj povezanosti ove dvije države. U kasnijim poglavljima ćemo se detaljnije baviti analizom djelovanja terorističkih frakcija u Siriji savremenog doba, te kako je pojam terora manifestovan na teritoriji te države, upravo od strane ISIL – a i njemu pridruženih terorističkih grupa

5. Analiza pojma „teror“ i njegova primjena u pravno – političkoj sferi

¹⁷Za primjer je da Edward Wastnidge navodi kako je sirijski režim 1978. godine Khomeiniju ponudio azil u Siriji. Za više, pogledati Wastnidge, E., (2017), Iran and Syria: An Enduring Axis, Middle East Policy Council: <http://www.mepc.org/journal/iran-and-syria-enduring-axis>, pristupljeno 20.03. 2018.

Pojam „teror“ izvodi se iz kasnog starofrancuskog jezika, u kojem „*la terrou*“, označava stanje plašenja ili nečije namjere da se nekoga zastraši. Korijen termina potiče iz glagola latinskog jezika, „*terrere*“, što znači „plašiti.“ Terorom se opisuje stanje, krajnje destruktivno u svojoj biti, kojem su pojedinac, grupa ljudi, te društvo i/ ili država izloženi, obično nasilnim putem. Teror može da sprovodi država, grupa ili pojedinac, u cilju ostvarenja određenih političkih, ekonomskih, ideoloških, rasnih, etničkih, filozofskih i drugih ciljeva. U krajnjem slučaju, teroristički akt uvijek ima cilj. Akademske, političke i pravne definicije terorizma, takođe, iako načelno usvajaju akt nasilja kao osnovni determinativ u obrazloženju pojma, takođe i nose određene nesaglasja. Akademski mislioci poput Bjorga zastupaju mišljenje da akt „terorizma“ predstavlja prije svega set metoda borbe a ne prepoznatu ideologiju ili pokret, i uključuje u sebe unaprijed pripremljeni plan za upotrebu nasilja protiv civila, kako bi se postigao psihološki efekat straha..¹⁸ dok Reinares razlikuje prijetnje koje, esencijalno, obilježavaju terorizam. Te su prijetnje akt nasilja, sistemska i nepredvidiva upotreba nasilja i, konačno, navedeno nasilje nosi određenu poruku, a to je da žrtve treba da budu spremne na preuzimanje kontrole od strane počinilaca terorističkog akta.¹⁹

U ovom smislu se može kazati da se određene vrste terora posmatraju kao legitimne, dok se za druge ne aplicira isto načelo. Tako, na primjer u 1972. godini, Sjedinjene Američke Države su, kao i generalni sekretar Ujedinjenih nacija, zastupali stav da se terorizam mora najoštrije osuditi i shodno tome, djelovati. No, tad su delegati Kipra u Ujedinjenim nacijama iznijeli stav prema kojem se mora povući linija razlikovanja između terorističkih frakcija i pokreta koje teže

¹⁸Bruce, J.,(n.d.), Definition of Terrorism – Social and Political Effects, Journal of Military and Veterans' Health, Vol 21, No. 2: <http://jmvh.org/article/definitionof-terrorism-social-and-political-effects/>, pristupljeno 25. 12. 2017,

¹⁹Ibid.

zadobijanju slobode na određenim teritorijama. Dakle, ono što je za jedne bio zločin, za druge je predstavljalo borbu za slobodu. Ovaj ideološki razdor očitovao se snažno do 1979. godine.

Prijetnja zatvorskom kaznom, u slučaju kršenja zakona, jeste jedna vrsta zastrašivanja, ili terora, ukoliko termin tumačimo u ravni esencije, ili kako bi Frederic Bastiat kazao, zakon ne postoji bez upotrebe sile. Nametanje terora, bićemo slobodni kazati, ili straha, da bi se očuvao red, na uštrb haosa koji bi mogao proizići iz nekontrolisanog uživanja slobode jeste jedno od još uvijek otvorenih pitanja političke filozofije, na primjer.

. Pravni sistem Sjedinjenih Američkih Država sadrži klauzulu u kojoj se spominje termin „teror“. Riječ je o „In terrorem“ klauzuli, kojom se definiše odnos primaoca određenog dara ili posjeda u odnosu na postojeće pravne norme. Partikularnije, cilj ove odredbe je da zaplaši ili odvraći pojedinca koji bi se usudio da ospori legalnost pravne odluke ili dijelova pravne odluke, npr. kad je riječ o osporavanju testamenta.

Termin „terorizam“ postao je sastavnim dijelom zapadnog modusa mišljenja, već u 1790. godini, u kojoj se spominje u Oksfordskom rječniku engleskog jezika (The Oxford English Dictionary), i u kojem, na prilično izravan način opisuje kao, „vladanje zastrašivanjem, kao u slučaju naređivanja i održavanja od strane političke partije koja je bila na vlasti u Francuskoj u toku perioda Revolucije 1789 – 1794.“²⁰ U kasnijim vremenima, pojmom „teror“ opisuju se čistke sporovođene za vrijeme trajanja Staljinove vlasti, atentati Irske republikanske garde, baskijskih separatista i tamilskih tigrova i dr. kao sinonim za genocid i procese etničkog čišćenja u ratnim sukobima.²¹

²⁰ Oxford Dictionaries, Terrorism: <https://en.oxforddictionaries.com/definition/terrorism>, pristupljeno 12.11. 2016.

²¹ Tilly, C., (2004), Terror, Terrorism, Terrorists, Sociological Theory, Vol. 22, No. 1, Theories of Terrorism: A Symposium: http://www.rci.rutgers.edu/~pmclean/mcleanp_01_920_290_01_tilly_terrorism.pdf, pristupljeno 12.11. 2016., 5-13

Teror, takođe, ne mora i nije uvijek povezan sa aktima terorizma, iako terorizam u sebi uvijek sadrži komponentu terora. Bivši američki predsjednik George W. Bush u svom je obraćanju američkom Kongresu 20.9. 2001. godine upotrijebio termin „teror“ govoreći, tog dana, da „naš rat protiv *terora* počinje sa Al – Qaidom ali ne završava sa tim.“²² U kontekstu navedenog, teror postaje „jedinstveni oblik političke akcije“²³, kao i određene vrste strategije koja koristi legitimna politička sredstva. Istinu govoreći, američki rat protiv Al – Qa'ide borbeno je manifestovan tri godine prije te 2001. godine, a o čemu će biti više riječi u nekom od poglavlja koja će uslijediti.

Ostaje nedefinisano da li se Sjedinjene Američke Države, u kontekstu navedenog, pozivaju na Jus ad bellum, tj. na pravo da djeluju kako bi se spriječilo krvoproliće većih razmjera. No, ako to djelovanje ne naiđe na odobravanje Savjeta bezbjednosti Ujedinjenih nacija, otvara se drugo pitanje – koliko je to djelovanje pravno utemeljeno? I, konačno, još jedno pitanje čeka na odgovor a to je na koji način Sjedinjene Američke Države tumače koncept legimnosti, u političkom i pravnom djelovanju? Naime, ova pitanja se otvaraju u kontekstu zajedničkog vojnog napada Sjedinjenih Američkih Država, Velike Britanije i Francuske na određene sirijske baze u Doumi, pokrajina istočna Ghouta a inicirane od strane Sjedinjenih Američkih Država i izvedene u noći 14. aprila 2018. godine.

6. Tumačenje terora i terorizma sa pozicije međunarodnog prava

²²Sept. 20, 2001 - Bush Declares War on Terror: <https://www.youtube.com/watch?v=CSPbzitPL8>, pristupljeno 12.11. 2016.

²³Tilly, C., (2004), Terror, Terrorism, Terrorists, Sociological Theory, Vol. 22, No. 1, Theories of Terrorism: A Symposium: http://www.rci.rutgers.edu/~pmclean/mcleanp_01_920_290_01_tilly_terrorism.pdf, pristupljeno 12.11. 2016., 5-13.

Međunarodno pravo poznaje tri različite grupe počinilaca ili izazivača terora, a to su formalne vojne snage, paravojne jedinice te teroristički pokreti. Ženevske konvencije iz 1949. godine određuju jasno pravo stanovništva i ratnih vojnih zarobljenika da ne budu izloženi teroru od strane onih koji su u danom trenutku u mogućnosti da ispolje fizičku ili drugu vrstu sile. No, Ženevske konvencije odnose na se tretman ratnih zarobljenika i civila upravo u – stanjima ratnih konflikata i ostaju nedorečene u smislu šta činiti i pravno i praktično djelovati u situacijama u kojima je stabilnost jednog ili više društava uzdrmana djelovanjem različitih terorističkih frakcija. Politika i pravo ponekad su dijametralno sukobljeni u domenu mišljenja i tamo gdje pravo oduzima mogućnost ispoljavanja terora, politika prećutno odobrava manifestaciju istog.

Prema Ženevskim konvencijama (1949) i Međunarodnom sporazumu o civilnim i političkim pravima (1967), pojedinci koji se mogu okarakterisati kao „nezakoniti borci“ ne uživaju ista prava kao i ratni zarobljenici, što implicira da, ukoliko dospiju u zarobljeništvo pripadnika suprostavljenih snaga, mogu biti pogubljeni. O ovome više riječi ima tradicionalno ratno pravo, *ius in bello*, često sinonimizirano sa međunarodnim humanitarnim pravom. Član 1 Aneksa Haške konvencije iz 1907. godine štiti one kojima se kojima se „komanduje, onima koji na svojoj uniformi imaju jasne ambleme ili oznake pripadanja jednoj od strana u sukobu, one koji ne skrivaju oružje u posjedu i onima koji vojne operacije izvode u skladu sa zakonima i običajima rata.“²⁴ No, ovaj član se ne odnosi na one koji svojim paravojnim i sličnim oblicima djelovanja, nastoje, zarad ostvarivanja određenog cilja, izazvati strah, paniku ili demoralisanost u stanovništvu jedne konkretne države, regije svijeta ili, pak, jednog dijela stanovništva određene

²⁴International Committee of the Red Cross (19079, Convention (IV) respecting the Laws and Customs of War on Land and its annex: Regulations concerning the Laws and Customs of War on Land: <https://ihl-databases.icrc.org/applic/ihl/ihl.nsf/Article.xsp?action=openDocument&documentId=BD48EA8AD56596A3C12563CD0051653F>; Annex to the Convention: Regulations respecting the laws and customs of war on land - Section I: On belligerents - Chapter I : The qualifications of belligerents - Regulations: Art. 1. : <https://ihl-databases.icrc.org/applic/ihl/ihl.nsf/9ac284404d38ed2bc1256311002afd89/4a21d01103c0dcfbcd12563cd005165fe>, pristupljeno 12.11. 2016.

države. Ujedinjene Nacije, takođe, i danas su nemoćne da pravno i praktično djeluju protiv određenih pojedinačnih pravnih poredaka konkretnih država koje svojim samovoljnim djelovanjem izvan okvira međunarodnog prava šire teror.

Kao što smo već kazali, akt terorizma u sebi uvijek sadrži komponentu terora. Evropska konvencija o terorizmu, te konvencije koje su potpisane u Hagu i Montrealu, te još jedna koja definiše pravni status terorista kojima je držanje talaca jedan od načina ispunjavanja zadanog cilja, pokušale su da riješe pitanje ekstradicije lica osumnjičenih za činjenje terorističkih akata. Poslednje tri konvencije su jasno naznačile da teroriste treba, u smislu pravnog postupanja, tretirati poput kriminalaca, kojemu se može suditi ili pred sudom države u kojoj je zločin počinjen ili ga se, pak, može izručiti domicijelnoj državi. Bruce navodi da se prvi neuspješni pokušaj Ujedinjenih Nacija da iznađe i usvoji jedinstvenu definiciju terorizma dogodio već atentata na izraelske olimpijce u Minhenu 1972. godine, iako je „od 1963. godine međunarodna zajednica stavila u dejstvo 13 pravnih instrumenata koji se odnose na prevenciju i suzbijanje međunarodnog terorizma.“²⁵ Naime, te je godine, tačnije, 8. septembra 1972. tadašnji generalni sekretar Ujedinjenih nacija, Kurt Waldchim, zahtijevao od država članica Ujedinjenih Nacija da se na dnevni red urgetno uvrsti i rasprava i glasanje o „mjerama za prevenciju terorizma i drugih oblika nasilja koje prijete oduzimanju nevinih ljudskih života i ugrožavanju fundamentalnih sloboda.“²⁶ Međutim, kao što je navedeno, ovaj pokušaj nije prošao uspješno jer su određene države Azije, Afrike i Bliskog istoka iskazivale simpatizerstvo u odnosu na pojedine terorističke frakcije. Bruce navodi da ovde priči o simpatizerstvu pojedinih terorističkih grupa nije kraj. Naime, poznato je da je administracija Ronalda Reagana podržavala kontraše u Nicaragui kao i

²⁵Ruperez J., (2006), The United Nations in Fight Against Terrorism, The United Nations: https://www.un.org/sc/ctc/wp-content/uploads/2017/01/2006_01_26_cted_lecture.pdf, pristupljeno 08.01. 2018.

²⁶Ibid.

Afrički nacionalni kongres u Južnoafričkoj Republici sredinom osamdesetih godina 20. vijeka. Ruperezovo je mišljenje da se globalno razumijevanje pojma terorizma može klasifikovati prema tri određena vremenska perioda. Prvi period bi trajao od 1972. do 1991. godine, i karakterističan je u odnosu na termine koji su upotrijebljeni u rezolucijama tog vremena, a riječ je o „mjerama za borbu protiv terorizma“. U to je vrijeme Šesti komitet Generalne skupštine Ujedinjenih Nacija bio nadležan za iznalaženje jedinstvenih termina koji bi potom vodili ka daljnjem iznalaženju i usaglašavanju država članica Ujedinjenih nacija u vezi sa jedinstvenom definicijom terorizma. Međutim, kako se u jednom od dokumenata Ujedinjenih nacija²⁷ navodi, među samim državama članicama je postojala jasna nesaglasnost o sprovođenju načina borbe protiv terorizma. Naime, nije postojao jasan stav da li bi trebalo uspostaviti saradnju među državama članicama Ujedinjenih nacija kako bi one potom zajednički djelovale u borbi protiv terorističkih akata ili bi bilo potrebnije pokušati sasjeci terorizam u njegovom korijenu. Drugi bi period trajao od 1993. do 2001. godine i karakterističan je po tome što u fokus rasprava dolaze ljudska prava. Smatralo se da ne dolazi u obzir razumijevati razloge za poduzimanje terorističkih akata jer bi ovo razumijevanje moglo biti identifikovano ujedno i kao opravdanje. Treći period bi započeo 2001. godine i traje i danas. Mijenjaju se koncepti u terminologija koja se koristi u međunarodnom pravu kada je riječ o borbi protiv terorizma. Ono što je evidentno jeste neuspješnost Ujedinjenih nacija da izglasa jedinstvenu globalnu konvenciju o borbi protiv terorizma. Slično kao i u prethodnim decenijama, ono što pojedine države sagledaju kao akt terorizma, druge posmatraju kao borbu za slobodu. Dakle, mišljenja i stavovi država članica Ujedinjenih nacija su i dalje neusaglašeni po tom pitanju. Kako se dalje u dokumentima Ujedinjenih nacija²⁸ navodi dva se problema ispostavljaju pri konstruisanju jedinstvene definicije terorizma. Prvi je da bi definicija

²⁷Ruperez J., (2006), The United Nations in Fight Against Terrorism, The United Nations: https://www.un.org/sc/ctc/wp-content/uploads/2017/01/2006_01_26_cted_lecture.pdf, pristupljeno 08.01. 2018.

²⁸Ibid.

trebalo da sadrži narativ prema kome je državama dozvoljena upotreba vojne sile protiv civila, dok je drugi da ljudi koji pate pod stanjem tuđinske okupacije imaju pravo na otpor i, prema tome, definicija borbe protiv terorizma treba i ovo da sadržava.

Gotovo pet decenija prije potpisivanja Vestfalskog mirovnog ugovora i okončanja tridesetogodišnjeg krvavog sukoba između katolika i protestanata u Evropi, Hugo Grotius razvio je pravnu teoriju prema kojoj se pravo nacija mora razdvojiti od prirodnog zakona. Drugim riječima, država, nezavisna koliko je mogla biti u vrijeme sedamnaestog vijeka, imala je pravo kreirati set pravnih normi, važećih isključivo na njezinoj teritoriji i time, konsekventno, staviti u važenje princip suvereniteta. Navedeno je podrazumijevalo i aplikaciju principa, „Cuius regio, eius religio“. 1648. godina označava početak kraja dominacije božanskog prava tj. dominacije Svete stolice i cara izabranog prema volji pape.

S druge strane, islam, kao politička teorija, u XVII vijeku nije osjećao uticaje Vestfalije. Islamski je vladar, u svrhu osnaživanja svog djelovanja, bio obavezan praktikovati islamske zakone zapisane u K'uranu kako bi time održao svoj legitimitet, „jer ako sudiš, sudi sa pravdom između njih. Uistinu, Allah voli one koji se ponašaju pravedno.“²⁹ Iako islam zastupa stav da su svi vjernici jednaki pred licem Boga, to mnoge od njih nije spriječilo da iskazuju izuzetnu okrutnost u vremenima njihovih vladanja. Time se da zaključiti da između teorije i prakse često postoji raskorak. I dok je Zapad optuživao islamski svijet za okrutnost i neshvatanje važnosti principa demokratskog vladanja, dotle je islamski svijet optuživao Zapad za neshvatanje istine na način na koji je ona izložena u K'uranu. U njemu se, između ostalog, navodi da se svaki musliman, a među njima i kalif, mora ponašati u skladu sa principima šerijatskog prava³⁰

²⁹Qu'ran,(n.d.), Surah Al-Maaida, 5:42: <https://quran.com/5/42-48>, pristupljeno 1.03.2018.

³⁰ Qu'ran, (n.d.), Surat An-Nisā' 4:59: <http://legacy.quran.com/4/59>, pristupljeno 1.03. 2018.

Muhammad ibn Abd al-Wahhab započeo je u 18. vijeku svoje učenje među beduinima plemena Najd jer su tadašnji drugi centri islamskih učenja odbili da se priklone njegovim radikalnim idejama. U osnovi al – Wahhabijevog učenja ležala je ideja da je upravo Zapad oslabio islam, svojim kvarnim djelovanjem. On je evropski modernizam označavo pojmom „bida“, u izuzetno negativnom značenju. Naime, sve što je bilo progresivno u Evropi 18. vijeka, u al – Wahhabijevog učenju označavalo je opasnost po urušavanje ideja islama kakve su začete u sedmom vijeku. Islam je morao da se pročisti i vrati svojim korijenima a tu mjesta nije bilo evropskim uticajima. Prvi pratioci al – Wahhabija sebe su zvali „Muwahideen“, što bi u prevodu na srpski jezik označavalo monoteistu.

S druge strane, salafizam, kao drugi pokret koji zahtijeva radikalnu interpretaciju islama, ponikao je jedan vijek kasnije u odnosu na vahabizam. Naziv „salafi“ potiče od izraza „as-salaf as-saliheen“, što bi u prevodu značilo, „pobožan nasljednik“.

Muhammad Abduh, Jamal al-Din al-Afghani i Rashid Rida započeli su u 19. vijeku intelektualni pokret na univerzitetu Al – Ahzar. Za razliku od pripadnika vehabijskog pokreta, salafisti nisu uzimali za zlo razvoj tehnologije i društvenih ideja na Zapadu. Dapače, težili su ka ujedinjenu ideja prošlosti i budućnosti koja se tek ukazivala. Smatrali su da su prvi muslimani u praksi iskazivali privrženost islamu na ispravan način ali da novo vrijeme donosi i nove ideje i, shodno tome, potrebe za inovacijom u praktikovanju islama.

Stanley zastupa stav da, suprotno mnogim mišljenjima, prema kojima je Saudijska Arabija utočište vehabijskog i pokreta i shvatanja islama, da je, zapravo, ona imala i izuzetno važan uticaj u razvoju pan – salafijskog pokreta. Saudijska Arabija je potpomagala rad Svjetske muslimanske lige koja je poznata po širenju ideja Hasan al – Banne i Sayyida Qutba.

No, da bi se razumjelo djelovanje ova dva radikalna pokreta u islamu mora se načiniti osvrt ka društvenim dešavanjima koja su potresala Bliski istok u periodu od 1950. – ih godina pa naovamo. To je područje svijeta potresala ideološka borba između snaga koje su težile očuvanju ideja izvornog islama te snaga koje bi se mogle nazvati sekularnim i umjerenim. U tim ideološkim sukobima pojavljuje se i treća strana, pan – salafijski pokret. Konkretno, u Egiptu, tadašnji kralj Faysal priklonio se idejama pan – islamizma, u odnosu na opoziciju predvođenu Gamal Abdel Nasserom. No, vlast u Egiptu je 1956. godine ipak preuzeo Nasser i na toj funkciji ostao je do svoje smrti 1970. godine. Može se kazati da je od te godine Saudijska Arabija postala utočište nekoliko apologeta salafizma, poput Abdullah Azzam, Omar Abd al-Rahman and Muhammad Qutb, koji su bili poznati po zalazaganju za izvođenje terorističkih akata u svrhu širenja i jačanja salafističkih ideja, ujedno su u Saudijskoj Arabiji tog vremena dobili i priliku za podučavanje u akademskim krugovima.

Pierret navodi da su salafisti ojačali svoj uticaj nakon izbijanja Arapskog proljeća, a u Siriji se njihov broj mjerio desetinama hiljada, podijeljenih u nekoliko različitih frakcija. Dvije su frakcije, Jabhat al-Nusra i ISIS nastale od Džihadističke Islamske Države Irak (the Jihadi Islamic State in Iraq) a ostale tri, Ahrar al-Sham, Armija Islama (the Army of Islam), and Suqur al-Sham, formirale su Islamski Front (Islamic Front). Navedene frakcije su sunitske, koje su u svom djelovanju pronašle priliku za svrgavanje alavitske vlasti i, shodno tome, uništavanje šiitstva u tom dijelu regiona.

7. Dimenzije terorizma

“States must ensure that any measure taken to combat terrorism comply with all their obligations under international law, and should adopt such measures in accordance with international law, in particular international human rights, refugee, and humanitarian law;”

Security Council resolution 1456 (2003)

U proteklih nekoliko decenija terorizam je zadobio nove dimenzije. U ranijem vremenu podrazumijevao je atentate na istaknute pojedince i otmice, počinjene od strane drugih pojedinaca i (ili) organizovanih grupacija, čiji je cilj bio da zadobiju finansijsku ili političku nadmoć po određenim pitanjima. Danas se pod aktom terorizma i dalje razumijevaju atentati i otmice, ali se tome pridodaje i postavljanje eksplozivnih naprava na različitim lokacijama i (ili) objektima, slanje eksplozivnih naprava putem pošte, ubijanje ljudi na različitim lokacijama. Danas bi se dodalo da im je cilj uzimanje života što većeg broja ljudi. Prijetnja terorizmom ogleda se i u mogućnosti nedržavnih aktera da razviju tehnologije koje su im neophodne za konstrukciju biohemijaskog i nuklearnog oružja, kao i širenje njihovih uvjerenja i prijetnji putem savremenih sredstava komuniciranja.

Pod terorizmom se podrazumijeva trenutak u kojem „najmoćnije države svijeta mogu postati taoci najsiromašnijih država, ukoliko bi im se pružila mogućnost da dođu u posjed virusa koji širi zaraznu bolest. Međunarodni letovi omogućuju smanjenje perioda inkubacije za mnoge zarazne bolesti i svaki od 700 miliona putnika na letovima može postati hotimični prenosnik

zaraze.“³¹Da kažemo i – vice versa? U jednom dijelu teksta ćemo otvoriti pitanje i o vrsti terorizma koja se u engleskom jeziku naziva „state – sponsored terrorism“, nodublju diskusiju o navedenom ćemo prepustiti prostoru nekog drugog rada. Ovim riječima samo indiciramo da terorizam ne možemo posmatrati isključivo kao religijsku, ideološku, filozofsku, etničku ili inu nasilnu akciju, koja se samo i jedino izvodi od strane onih kojih se smatraju siromašnim, pripadajućim Trećem svijetu ili ideološki, religijski, politički ili ini ugnjetenim pripadnicima ljudskog roda.

Međutim, ono što je dostupno i laičkom načinu shvatanju jeste upravo činjenica da ne postoji jedinstvena definicija terorizma, koja bi u sebi unificirala stav međunarodnih organizacija i pravnih poredaka konkretnih država. Pojedini autori navode da upravo izostanak jedinstvene definicije terorizma implicira da međunarodna zajednica ne posjeduje dovoljno snage i (ili) složnosti da navedeno razriješi. Uprkos smjeni paradigmi koja je nastala nakon 9/11.³² A za primjer je da je jedinstvena definicija upravo potrebna kako bi se pojedine države spriječile u zabrani ekstradicije optuženih za činjenje ovakvih akata. „Međutim, bez zajedničkog razumijevanja protiv koga ili čega bi države svijeta trebalo da se bore, obaveze koje se ispostavljaju u polju borbe protiv terorizma mogu da budu izbjegnute ili da služe tome da zamaskiraju zloupotrebu ljudskih prava.“³³ U kontekstu navedenog zapitali bismo se u kojoj je mjeri uopšte moguće govoriti o funkcionalnom ostvarenju koncepta kolektivne bezbjednosti, u segmentu koji govori o, „nedjeljivosti svjetskog mira i angažovanja svih članica međunarodne

³¹United Nations, General Assembly, (1994), the Declaration on Measures to Eliminate International Terrorism, A/RES/49/60: <http://www.un.org/documents/ga/res/49/a49r060.htm>, pristupljeno 12. 11. 2016, 14

³²Young, R.,(2006), Defining Terrorism: The Evolution of Terrorism as a Legal Concept in International Law and Its Influence on Definitions in Domestic Legislations, Boston College International and Comparative Law Review, Vol. 29, Issue I, Article 3: <http://lawdigitalcommons.bc.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1054&context=iclr>, pristupljeno 4.11. 2016., 34

³³Ibid.

zajednice na sprečavanju akata agresije i uspostavljanju svjetskog mira.“³⁴ Napad Sjedinjenih Američkih država na terorističke baze u Afganistanu i Sudanu 1998. godine (operacija „Infinite Reach“), navodimo za primjer, predstavljala je njihov pojedinačan borbeni odgovor na bombardovanje ambasada u Keniji i Tanzaniji. Da budemo precizniji, Sjedinjene Američke Države su u Sudanu projektilima gađale fabriku lijekova Al – Shifa jer se u njoj, kako su njihovi politički funkcioneri tvrdili, krilo jedno od uporišta Al – Qa'ide, koja i jeste, kao i Usama Bin Laden, dovodeni u direktnu vezu sa napadom na ambasade. Kasnije se pokazalo da se Bin Ladena ipak ne može povezati sa ovom fabrikom lijekova. U Islamskom Emiratu Afganistana izvršena su četiri napada, tačnije, projektilima su gađana četiri kampa za obuku terorista. Riječ je o sledećim kampovima: Al Farouq, Muawai, Zhawar Kili al – Badr i potom još jedan kamp u oblasti Jarawah³⁵. Odgovor koji je uslijedio od različitih pravnih poredaka bio je, naravno, neusaglašen, baš kao što je i danas neusaglašeno njihovo međunarodno pravno i političko djelovanje u borbi protiv terorizma. Dok su vlade Australije, Njemačke, Velike Britanije i Izraela podržale ovu akciju Sjedinjenih Američkih Država, vlade Pakistana, Kube i Rusije su to najoštrije osudile.

Francuska je država, u biti, prva upoznala termin „terorizam“ u svojoj domaćoj političkoj aktivnosti. Međutim, ne može se, ukoliko pratimo istorijski narativ, zanemariti da su se i tokom ranijih vremena, ispoljavale određene subverzivne, ili modernim rječnikom, terorističke aktivnosti. Već su prvi ekstemni zeloti, poznati kao sicarii³⁶ za vrijeme rimske okupacije u Galileji, u prvom vijeku nove ere, vršili napade na ljude za koje su sumnjali da gaje

³⁴Avramov, S., Kreća, M., (1999) Međunarodno javno pravo, Kolektivna bezbjednost, Savremena administracija, Beograd, 215

³⁵Za više, pogledati, World Heritage Encyclopedia, (n.d.), Operation Infinite Reach: http://www.worldlibrary.org/articles/operation_infinite_reach#Al-Shifa_plant_bombing_and_controversy, pristupljeno 2.03. 2018.

³⁶Sicarii, od starogrč. Sikarioi, ljudi sa noževima, izvor, Britannica. Com: <https://www.britannica.com/topic/Zealot>, pristupljeno 13.11. 2016.

simpatizerstvo u odnosu na rimske osvajače. Nekoliko vijekova kasnije, asasini, iz redova Nizari Ismailita, sljedbenici šitskog islama, počinjavali su ono što bismo danas nazvali atentatom ili terorističkim napadom, usmrćujući u tajnom i iznenadnom napadu kralja Dajlama 1090. godine. U godinama koje su uslijedile, formirali su mrežu uporišta, u kojima su proučavali kulturu i jezik svojih neprijatelja, usmjeravajući svoje napade ka seldžučkim Turcima i njihovim pristalicama.

No, vratimo se Francuskoj XVIII vijeka. Naime, kako Young piše, nekadašnji pristalice a potom i protivnici Maximiliena Robespierrea, prvi su njegov metod „edukacije“ građana Republike pojmlili kao „režim terora“³⁷. Robespierre, u istoriji poznat kao „despotskiji od ijednog Burbona“³⁸, naredio je, naime, u jednom trenutku, pogubljenje 17 000 ljudi, jer, zašto o „vrlini“ ne učiti putem straha?

U kontekstu navedenog terorizam nije imao značenje koje mu pridajemo danas uzevši u obzir da je u godinama konstituisanja francuske Republike ovim pojmom, u biti, označavano nasilje isprovocirano od strane državnog aparata. No, već u XIX vijeku, francuski su i ruski anarhisti pojmovno redefinisali i njime označili djelovanje struktura koje nisu bile povezane sa državnim vrhovima. Belgijska je država načinila određene promjene u svom zakoniku krajem XIX vijeka, u području neizručivanja stranaca koje se optuživalo za bilo koji politički zločin. U sledećem vijeku je Antoine Sotille (1938. godine), u jednom od svojih predavanja na Akademiji Međunarodnog prava kazao da je, „Intenzifikacija terorističke aktivnosti u poslednjih nekoliko

³⁷ International Criminal Court, (1998), Rome Statute of the International Criminal Court: http://legal.un.org/icc/statute/99_corr/cstatute.htm, pristupljeno 4.11. 2016.

³⁸ Heritage History, (n.d.), Death of Robespierre: <http://www.heritage-history.com/?c=read&author=guerber&book=modfrance&story=robespierre>, n.d., pristupljeno 4.11. 2016.

godina učinila da terorizam postane jedan od gorućih problema današnjice.“³⁹Sottile je, čini se, u tom trenutku izgovorio proročke riječi.

Već i u deceniji koja je prethodila 1938. godini, politički lideri različitih država svijeta dali su preporuke da se terorizmom treba baviti međunarodno pravo. Terorizam danas, ukoliko nije jedan od gorućih problema čovječanstva, ipak jeste jedan od onih koji pripadaju grupi predominantno bitnih. U kontekstu navedenog, riječi Sottilea zvuče snažno i u kontekstu sagledanja geopolitičke situacije u svijetu XXI vijeka. Prva rezolucija u kojoj se Generalna skupština Ujedinjenih Nacija izjašnjava o međunarodnom terorizmu usvojena je 1972. godine. Predstavници država članica Ujedinjenih Nacija te su godine, raspravljajući o navedenom, naveli da je neophodno poduzeti mjere suzbijanja „međunarodnog terorizma koji ugrožava ili oduzima nevine živote ili ugrožava osnovne slobode.“⁴⁰Nakon terorističkih napada izvedenih 9.11. 2011. Generalna Skupština Ujedinjenih nacija, kao i Savjet bezbjednosti urgentnije su se u tom periodu posvetili definisanju terorizma, navodeći da „„Akti međunarodnog terorizma predstavljaju jednu od najozbiljnijih prijetnji međunarodnom miru i sigurnosti u XXI vijeku.“⁴¹Bitno je naglasiti da pojam „terorizam“ ne pripada samo domenu nauke o politici predstavlja sastavni dio pravnih poredaka konkretnih država, kao i međunarodnog prava. Iako se mora naglasiti da od 1998. godine i stupanja na snagu Rimskog statuta⁴², terorizam ne potpada pod jurisdikciju Međunarodnog suda pravde. Različiti teoretičari u ovom polju iznose misao da je upravo nepostojanje jasne i usaglašene definicije terorizma na međunarodnom nivou ujedno i problematično. Jer ga, kako države tako i njihova tijela različito definišu, a različitost u

³⁹ Sottile, A., (1938), *Defining Terrorism, Le Terrorisme International*, in 65 *Recueil des Cours*, 89, prim. prev.

⁴⁰ United Nations (n.d.), *Resolutions adopted on the reports of the Sixth Committee, Resolution 3034*: <https://documents-dds-ny.un.org/doc/RESOLUTION/GEN/NR0/270/64/IMG/NR027064.pdf?OpenElement>, pristupljeno 5.11. 2016.

⁴¹ United Nations Security Council (2001), *Resolution 1377, Annex, U.N. Doc. S/RES/1377*, U. S. Department of State: <http://www.state.gov/j/ct/rls/other/un/6135.htm>, pristupljeno 4.11. 2016.

⁴²http://legal.un.org/icc/statute/99_corr/cstatute.htm

definisaju se uočava i u međunarodnim organizacijama. Tako, npr. Sjedinjene Američke Države međunarodni terorizam definisan u domenu Federalnog Kriminalnog Kodeksa označavaju kao, „ aktivnosti koje uključuju nasilne akte ili akte opasne po ljudski život a koje predstavljaju kršenje zakona o kriminalu svih država u sastavu Sjedinjenih Američkih Država, ili koje bi predstavljale kriminalno kršenje ako bi bile počinjene unutar jurisdikcije Sjedinjenih Američkih Država ili bilo koje države u njezinom sastavu“. ⁴³ Ruska Federacija je u svom Federalnom zakonu o borbi protiv terorizma navela da će „ pod terorizmom podrazumijevati ideologiju nasilja i praksu uticanja na usvajanje odluka državnih tijela, lokalnih samouprava ili međunarodnih organizacija a koje su povezane sa zastrašivanjem stanovništva i (ili) drugim oblicima nezakonitih nasilnih akata“. ⁴⁴ Ujedinjeno Kraljevstvo u svom Aktu o terorizmu iz 2000. godine ističe da „ terorizam označava upotrebu ili prijetnju akcijom gdje je akcija ili prijetnja konstruisana tako da utiče na vladu (ili na međunarodnu organizaciju) u cilju zastrašivanja javnosti ili dijela javnosti, i upotrebu ili prijetnju sačinjenu u svrhu osnaživanja političkog, religijskog ili ideološkog cilja.“ ⁴⁵ Ovde bismo dodali da je legislativa Ujedinjenog Kraljevstva formulisala i stavila na snagu još jedan Akt o terorizmu, 2006. godine. S druge strane, Komitet Savjeta bezbjednosti za borbu protiv terorizma, počevši od 2001. godine do decembra 2015. godine izdao je 32 rezolucije kojima se, između ostalog, osuđuju teroristički napadi u Njujorku, Vašingtonu, Moskvi, Baliu, Kikambali, Bogoti, Istanbulu, Madridu, Londonu ⁴⁶. U rezoluciji 1377 iz 2001. godine navodi se da međunarodni terorizam „ predstavlja jednu od najopasnijih prijetnji međunarodnom miru i

⁴³ Cornell University Law School, (n.d.), 18 U. S. Code Chapter 113 B – Terrorism, Definitions, Title 18 › Part I › Chapter 113B › § 2331, (1) (A), Legal Information Institute: <https://www.law.cornell.edu/uscode/text/18/2331>, pristupljeno 4. 11. 2016., prim. prev.

⁴⁴ Federal Law No. 35-FZ on Counteraction of Terrorism (2006), Article 3. Basic Concepts, (1): <http://www.legislationline.org/documents/action/popup/id/4365>, pristupljeno 4.11. 2016., prim. prev.

⁴⁵ Terrorism Act (2000), Primary Legislation, United Kingdom, Counter – Terrorism: <http://www.legislationline.org/topics/country/53/topic/5>, pristupljeno 4.11. 2016., prim. prev.

⁴⁶ United Nations, Security Council Counter - Terrorism Committee Resolutions, (2013): <http://www.un.org/en/sc/ctc/resources/res-sc.html>, pristupljeno 5.11. 2016.

sigurnosti u XXI vijeku.“⁴⁷ Slično se navodi i u Rezoluciji 1373. Savjet bezbjednosti je 1999. godine izdao Rezoluciju 1269 u kojoj se najoštrije osuđuju „svi akti terorizma, bez obzira na njihov motiv, gdje god da su počinjeni i irelevantno od koga“⁴⁸ dok se u Rezoluciji 1566 iz 2004. godine terorizam definiše kao, „ kriminalna djela protiv civilnog građanstva, počinjena sa namjerom usmrćivanja ili nanošenja teških tjelesnih povreda, uzimanja talaca, sa ciljem izazivanja stanja straha u javnosti ili u grupi ljudi ili u pojedinim osobama, zastrašivanja stanovništva ili primoravanja vlade ili međunarodne organizacije da postupi na određen način“⁴⁹ te da se akti terorizma ne mogu opravdati, bez obzira na pozivanja na određene političke, filozofske, ideološke, rasne etičke, religijske ili bilo koje druge slične razloge. Evropska Unija je definisala terorizam u članu 1. Okvirne odluke o borbi protiv terorizma iz 2002. godine.⁵⁰

Govoreći o prvim definicijama međunarodnog terorizma, u oblasti međunarodnog prava generalno, naveli bismo da su one formulisane već 1931. i 1936. godine, dakle, dosta ranije u odnosu na 1972. godinu u kojoj su to učinile Ujedinjene Nacije. Terorizam se kao pravni pojam spominje 1931. godine, na Trećoj konferenciji o objedinjavanju kaznenog zakona u Briselu⁵¹, u smislu zločina kojeg predstavlja a koji se čini „sa ciljem izražavanja ili sprovođenja političkih ili društvenih ideja.“⁵² Nekoliko godina kasnije, na Šestoj konferenciji u Kopenhagenu, Ujedinjene

⁴⁷United Nations Security Council (2001), Resolution 1377, Adopted by the Security Council at its 4413th meeting, on 12 November 2001: <https://documents-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N01/633/01/PDF/N0163301.pdf?OpenElement>, pristupljeno 5.11. 2016.

⁴⁸United Nations Security Council (1999), Resolution 1269, Combatting Terrorism, Council on Foreign Relations: <http://www.cfr.org/terrorism-and-the-law/un-security-council-resolution-1269-combatting-terrorism/p24829>, pristupljeno 5.11. 2016.

⁴⁹United Nations Security Council (2004), Resolution 1566, Terrorism, Council on Foreign Relations: <http://www.cfr.org/international-organizations-and-alliances/un-security-council-resolution-1566-terrorism/p11223>, pristupljeno 5.11. 2016.

⁵⁰ EUR – Lex, (2002), Council Framework Decision of 13 June 2002 on combating terrorism, Official Journal L 164 , 22/06/2002 P. 0003 – 0007: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A32002F0475>, pristupljeno 5.11. 2016.

⁵¹

⁵² Young, R., (2006), Defining Terrorism: The Evolution of Terrorism as a Legal Concept in International Law and Its Influence on Definitions in Domestic Legislations, Boston College International and Comparative Law Review, Vol.

Nacije su usvojile definiciju o terorizmu, navodeći u članu 1 da ovi „međunarodni akti upravljeni protiv života, fizičkog integriteta, zdravlja ili slobode državnika ili njegovog supružnika, ili bilo koje druge osobe koja posjeduje prerogative državnika, kao i članova kraljevske kuće, članova vlada, ljudi koji uživaju diplomatski imunitet, i članova ustavnih, legislativnih, ili pravnih tijela, u slučaju da počinitelj stvori opštu opasnost, ili stanje terora koje može poticati promjenu ili uspostaviti prepreku funkcionisanju javnih tijela ili narušavanju međunarodnih odnosa.“⁵³ Ova definicija terorizma uslijedila je nakon atentata na bivšeg jugoslovenskog kralja Aleksandra I i francuskog ministra spoljnih poslova Jean Louis Barthoua u 1934. godini.

U Ženevi su 16. novembra 1937. godine potpisane dvije konvencije kojima je bio cilj da suzbiju međunarodni terorizam. Prema tekstu ovih konvencija, terorizam je definisan kao međunarodni zločin te je, daljnje, predloženo uspostavljanje međunarodnog suda koji bi sudio zločincima optuženim za počinjavanje akata terorizma. Međutim ove konvencije nikad nisu stupile na snagu.⁵⁴

U godinama nakon 1970. –e Ujedinjene nacije su usvojile niz konvencija u vezi sa terorizmom. Između ostalog, 1971. godine usvojena je Montrealska konvenciji⁵⁵, koja je uslijedila nakon terorističkog napada na Pan Amov let 103, a za čiju organizaciju je optužen nedašnji libijski

29, Issue I, Article 3: <http://lawdigitalcommons.bc.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1054&context=iclr>, pristupljeno 6.11. 2016., 35

⁵³Ibid, 35

⁵⁴League of Nations (1937), Convention for the Prevention and Punishment of Terrorism: <http://www.cfr.org/terrorism-and-the-law/league-nations-convention-prevention-punishment-terrorism/p24778>; Convention for the Prevention and Punishment of Terrorism: <https://www.wdl.org/en/item/11579/>, pristupljeno 12. 11. 2016.

⁵⁵Za više, pogledati, United Nations, (1971), Convention for the suppression of unlawfull acts against the safety of civil aviation: <https://treaties.un.org/doc/Publication/UNTS/Volume%20974/volume-974-I-14118-English.pdf>, pristupljeno 1.03. 2018.

predsjednik Muammar Gaddafi⁵⁶. Usvojene su i konvencije kojima se osuđuje držanja talaca, koji, ako je riječ o civilima, su već bili zaštićeni (bar načelno) pravnim načelima Jus in bello i Ženevskim konvencijama iz 1949. i 1977⁵⁷. godine. Naime, u tekstu člana 75 (2) (c) Dodatnog protokola I Ženevske konvencije iz 1977. godine se navodi da je zabranjeno uzimanje talaca „u bilo koje vrijeme i na bilo kojem mjestu i bez obzira da li se to čini od strane civilnih ili vojnih agenata.“⁵⁸ No, ono što je nedostajalo postojećim međunarodnim pravnim aktima, uprkos navedenoj zabrani, jeste jasno definisanje položaja civilnih talaca u situacijama koje se ne mogu okarakterisati kao ratne jer to nije učinjeno prethodno usvojenim konvencijama, Haškom konvencijom za suzbijanje nezakonitog zauzimanja aviona, iz 1970. godine, Konvencijom za suzbijanje nezakonitih akata protiv sigurnosti u civilnoj avijaciji, iz 1971. godine i Konvencijom o prevenciji i kažnjavanju zločina protiv međunarodno zaštićenih osoba, uključujući diplomatske agente, iz 1973. godine. Deceniju '70-ih godina 20.-og vijeka obilježilo je uzimanje talaca u njemačkoj ambasadi u Švedskoj, tačnije 1975. godine, potom uzimanje talaca u sjedištu Zemalja izvoznica nafte (OPEC), takođe, 1975. godine, otmica aviona u Ugandi 1976. godine, na aerodromu Entebbe,⁵⁹ otmice njemačkog aviona u Somaliji 1977. godine i egipatskog aviona na Kipru 1978. godine

⁵⁶Emerson, E.,(2004), The Lockerbie Terrorist Attack and Libya: A Retrospective Analysis, Case Western Reserve Journal of International Law, Vol. 36, No.2, : <https://scholarlycommons.law.case.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1405&context=jil>, pristupljeno 2.03. 2018.

⁵⁷Za više, pogledati: United Nations, (1977), Geneva Convention Relative to the Protection of Civilian Persons in Time of War, article 34 and 146; Additional Protocol I of 1977 to the Geneva Conventions, article 75(2)(c) and (e); four Geneva Conventions of 1949, common article 3(1)(b) (non-international armed conflicts); Additional Protocol II of 1977 to the Geneva Conventions, article 4(2)(c)

⁵⁸International Committee of The Red Cross,(1977), Protocol Additional to the Geneva Conventions of 12 August 1949, and relating to the Protection of Victims of International Armed Conflicts (Protocol I): <https://ihl-databases.icrc.org/ihl/WebART/470-750096?OpenDocument>, pristupljeno 2.03. 2018.

⁵⁹Saul, B., (2017), International Convention Against the Taking of Hostages, Historical context, United Nations: <http://legal.un.org/avl/ha/icath/icath.html>, pristupljeno 2.03. 2018.

8. Talibani, Al Qa'ida i Boko Haram

Najubojitije terorističke organizacije koje djeluju u današnjem dobu su već spomenuti Al – Qa'ida, i ISIL te Boko Haram i Taliban. U prethodnim poglavljima bilo je, kako je rečeno, pisano sporadično i o Al – Qa'idi i njihovom nekadašnjem lideru Usama Bin Ladenu, no u ovom će o tome biti više riječi. Započnimo sa Talibanima izlaganje o ovim frakcijama.

Za Afganistan se često navodi da je riječ o državi koja ja lomila carstva. Istina je da je Aleksandar Makedonski uspio u svom poduhvatu osvajanja Afganistana no uz velike gubitke. Aleksandrov cilj nije bio samo da obezbijedi pobjedu nad tadašnjim persijskim carem Darijem III⁶⁰ i postane gospodar Persije. Aleksandar je želio više, da postane gospodar svijeta. Bivajući svjestan izazova svog nauma, ujedno je i shvatao da mora da pokori i provincije Baktrije i Sogdije u tom dijelu svijeta, koje su nazivane satrapije (satrapies). Ove su provincije obuhvatale dijelove teritorije današnjeg Afganistana, Uzbekistana i Tadžikistana. Bilo mu je potrebno nekoliko godina kako bi osvojio hladne i opasne planine tog područja. I upravo su te planine i danas neosvojive za američke trupe stacionirane u Afganistanu. Bile su neosvojive i za sovjetske trupe u desetogodišnjem ratu kojeg je bivši Sovjetski Savez vodio protiv Afganistana, u periodu od 1979. do 1989. godine. I upravo u ovom periodu ponikli su talibani.

Te 1979. godine Afganistan je potresao građanski rat, vođen između pripadnika i sljedbenika komunističke vlade Hafizullah Amina i profundamentalnih islamskih vojnih snaga. U strahu da bi Aminova komunistička vlast mogla pasti, u rat je u decembru iste godine ušao i nekadašnji Sovjetski Savez. Ironija je da je Amin ubijen u jednom od sovjetskih napada na Kabul, kada su njihove snahe napale tamošnju predsjedničku palatu. Nakon toga je prosovjetski orjentisan bišvi

⁶⁰Za više, pogledati: Warfare History Network, (2015), Alexander the Great in Afghanistan: <http://warfarehistorynetwork.com/daily/military-history/alexander-the-great-in-afghanistan/>, pristupljeno 14.02. 2018.

premijer Babrak Karmal preuzeo vlast i proglasio se predsjednikom Afganistana. Sovjetsko je mišljenje bilo da će njihov napad, u sprezi sa vojnim udarom, proizvesti destabilizaciju proislamski orijentisanih snaga i ponovnoj stabilizaciji komunističke vlasti u toj državi. Međutim, mudžahedini, koji su danas poznati pod imenom talibani, uzvratili su udar, u područjima Kandahara, Jalalabada i Salang autoputa te su i poraženi od strane Sovjeta u napadu koji je uslijedio. Nakon toga su zauzeli uporišta u planinama duž afganistanske granice i započeli gerilsko djelovanje. Već 1981. godine pripadnika snaga mudžahedina bilo je oko 150 000, organizovanih u sedam Suni islamističkih partija. Naredne godine je američka Centralno – obavještajna služba (u daljem tekstu, CIA) uspjela da ih naoruža, dobavljajući oružje iz Kine, Egipta i Izraela. Sovjetski Savez se povukao iz Afganistana 1989. godine a vlast je preuzeo Burhanuddin Rabbani, nakon što je Ahmed Shah Massoud preduzeo poslednji osvajački napad na Kabul u tom ratu.

Jačanje talibana, koji su sebe nazivali Islamski emirat Afganistana (the Islamic Emirate of Afghanistan) a kojima je Pakistan pružao vojnu i finansijsku pomoć, kao paravojnog pokreta primjetno je od 1994. godine. Kultura je faktor koji je odigrao snažnu ulogu u odluci Pakistana da talibanima pruži pomoć. Naime, postojale su snažne religijske i etničke veze između Pakistana, tj. između sunitskih Paštu građana Pakistana, i talibana, od kojih su neki (naročito vođe) takođe poticali iz redova sunitskih Paštuna, a naročito u sjevero-zapadnim područjima Pakistana. Neki od talibanskih vođa svoje su obrazovanje stekli u izbjegličkim logorima koji su bili formirani na teritoriji Pakistana, u toku sovjetsko – afganistanskog rata. 1996. godine na sceni se pojavljuje Osama Bin Laden, koji biva podržan od strane talibana i njihovog tadašnjeg vođe, Mullah Mohammed Omara.

U domenu međunarodnog javnog prava taj je period obilježen donošenjem dvije rezolucije od strane Savjeta bezbjednosti Ujedinjenih Nacija a riječ je o Rezoluciji 1267 iz 1999. godine te Rezoluciji 1333 iz 2000. godine.

Rezolucija 1267 iz 1999. godine nastala je na osnovu Rezolucije 1189 iz 1998. godine, Rezolucije 1193 iz 1998. godine i Rezolucije 1214., takođe iz 1998. godine a kojima se osuđuje djelovanje fundamentalističkih snaga u Afganistanu. Događaji koji su zbili u godinama prije donošenja Rezolucije 1267 bili su: zarobljavanje generalnog konzula Islamske Republike Iran od strane talibana te egzekucije iranskih diplomata i novinara u Mazar – e – Sharifu, kontinuirana talibanska podrška Usama Bin Ladenu, kako bi mogao da djeluje na teritorijama pod talibanskom kontrolom, potom, teroristički napadi na ambasade Sjedinjenih Američkih Država u Nairobiju, Keniji te Dar es Salaamu u Tanzaniji, u 1998. godini. Savjet bezbjednosti Ujedinjenih nacija Rezolucijom 1267 zahtijevao je snažnu kontrolu na teritorijama pod talibanskom upravom, u smislu daljeg onemogućavanja postojanja kampova za trening pripadnika ili budućih pripadnika terorističkih frakcija, a posebno onih odanih Usama Bin Ladenu. Nametnute su ekonomske sankcije Afganistanu, zabranje putovanja licima osumnjičenih za pružanje podrške Usama Bin Ladenu ki embargo na uvoz oružja. Takođe su sve države članice pozvane da zajednički djeluju u borbi protiv Usame Bin Ladena i njegovih pristalica. Kako bi se borba protiv njega snažnije nastavila Ujedinjene Nacije obećale su i vojnu pomoć.⁶¹

U Rezoluciji 1333 se ogleda spoznaja nemoći Ujedinjenih nacija da djeluje snažno u smislu konačnog rješavanja teške ekonomske i političke situacije u Afganistanu. Prepoznaje se potreba da građani države dobiju humanitarnu pomoć, potreba da se uspostave pregovore između različitih sukobljenih frakcija a koji bi vodili uspostavljanju mirovnih procesa i rješavanju pitanja

⁶¹The United Nations, Security Council, (1999), Resolution 1267: [http://www.un.org/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/RES/1267\(1999\)](http://www.un.org/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/RES/1267(1999)), pristupljeno 12. 02. 2018.

trgovine narkoticima, terorizma, poštovanja ljudskih prava i daljem primanju međunarodne humanitarne i finansijske pomoći. U Rezoluciji se i dalje zahtijeva da talibani izraze saglasnost sa stavovima iznešenim u Rezoluciji 1267, u smislu prestanka daljeg pružanja pomoći Usama Bin Ladenu, te terorističkim organizacijama koje teritorije Afganistana pod vlašću talibana smatraju sigurnim utočištem (safe haven). Potreba za embargom na uvoz oružja na teritoriji pod kontrolom talibana i dalje se naglašava i zamrzavaju se sva finansijska sredstva Usama Bin Ladena, drugih pojedinaca i entiteta a za koje postoji sumnja da sarađuju sa Al Qa'idom.⁶² Navedena rezolucija takođe zahtijeva uvođenje embarga na uvoz acetik anhidrida (acetic anhydride) koji se koristi u procesu sinteze heroina a kojeg talibani proizvode na teritorijama pod svojom kontrolom. No, uprkos jasnom izricanju ovog stava od strane Ujedinjenih nacija, odgovor nekadašnjeg talibanskog lidera Mullah Omara bio je sledeći, „Mi to ne možemo učiniti. Ako bismo to učinili, to bi značilo da nismo muslimani..da je islamu došao kraj. Da smo se bojali napada, mogli smo da ga predamo (Osama Bin Ladena) poslednji put kad nam je priječeno i kad smo napadnuti. Tako da Amerika može ponovo izvršiti napad na nas.“⁶³

Iz primjera navedenih rezolucija ukazuje nam se postojanje saradnje između talibana i Al Qa'ide. Međutim, ne postoji znak jednakosti između njih. Činjenica je da i pripadnici talibana kao i Al Qa'ide slijede striktnu sunitsku interpretaciju islama. Pojam „taliban“ označava studenta medrese na arapskom jeziku a oni (talibani) se snažno pojavljuju na afganistanskoj političko – vojnoj sceni u jesen 1994. godine, dok državom upravljaju u periodu od 1996. do 2001. godine. Započeli su svoje djelovanje kao pokret na lokalnom nivou, zapadno od Kandahara, međutim, s vremenom je to djelovanje prošireno u odnosu na navedeno područje. U godinama koje slijede

⁶²United Nations Security Council, (2000), Resolution 1333: http://www.un.org/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/RES/1333%282000%29, pristupljeno 17.02. 2018.

⁶³Marshall, W., (n.d.), The Taliban's Ties to Al-Qaeda, Huffington Post: https://www.huffingtonpost.com/will-marshall/the-talibans-ties-to-al-q_b_348584.html, pristupljeno 17.02. 2018.

talibani se šire iz provincije Kandahar ka Zabulu, Helmandu i Uruzganu i već u septembru 1995. godine uspijevaju da zauzmu Herat, Jalalabad i Kabul. To su, ujedno, i godine u kojima je zemlja oslabljena desetogodišnjim ratom i ekonomskom slabošću i talibani to koriste u uvjeravanju stanovništva da prihvate konzervativna društvena i politička stanovišta.

Talibani u svom djelovanju mnoge principe povlače iz paštunskog plemenskog načina života u Afganistanu a teže uspostavljanju jedne vrsta mira na teritorijama Afganistana i Pakistana sa paštunskom većinom, pod njihovom vlašću, u skladu sa šerijatskim zakonom. Palestinski klerik i bivši član Muslimanskog bratstva, Abdullah Azzam, koji je jedno vrijeme vodio strane jihadiste u borbama u regiji Peshawara (u toku sovjetsko – afganistanskog rata) svojim je učenjem, iznijetim u knjizi „Pridruži se karavanu“ („Join the Caravan“), uspio da stvori mrežu militanata, spremnih da pruže podršku talibanima u ovom ratu te, konsekventno, direktno učestvuje u stvaranju transnacionalne mreže jihadista. Nakon završetka sovjetsko – afganistanskog rata 1989.godine neki od ovih jihadista ostali su u Afganistanu, neki su se naselili u granično područje između Afganistana i Pakistana dok su drugi otišli u borbe u Bosnu i Hercegovinu, Čečeniju i Tadžikistan, Jemen i Sudan.

No, mora se naglasiti da postoje i frakcije među samim talibanima te se oni ponajviše dijele na afganistanske i pakistanske talibane.

S druge strane, Al Qa'ida slijedi vehabijsku interpretaciju islama, dakle, interpretaciju identičnu onoj koja je bila prisutna u sedmom vijeku na Arapskom poluostrvu. Osama Bin Laden i Mohammad Atif formirali su ovu terorističku organizaciju 1988. godine u Pakistanu. Smatra se da vjeruju u koncept, ironično, defanzivnog jihada, tj. smatraju da je njihova dužnost, kao i dužnost svakog muslimana da se bori protiv onih čiji su stavovi u suprotnosti sa stavovima islama. Zapad i njegovu kulturu shvataju kao prijetnju islamu, te načinu života koji proističe iz

radikalne interpretacije islama. Ono što je još zajedničko talibanima i Al Qa'idi jeste formiranje militantnog islamističkog djelovanja na osnovu ideologije Sayyida Qutba. Osama u Afganistan pristiže 1996. godine, nakon što mu je uskraćeno gostoprimstvo u Sudanu. Smatra se da mu je prva baza bila u Jalalabadu, u kojem je imao poznanika još od osamdesetih godina 20. vijeka. No, kako van Linschoten i Kuehn navode⁶⁴, odnosi između talibana i Al Qa'ide u '90-im godinama 20. vijeka bili su isprepleteni tenzijom. Obe grupe, iako ideološki slične, ipak su slijedile vlastite ciljeve. Prije svega, Bin Laden je pozivao na jihad protiv cionista i krstaša na svjetskom nivou dok su talibani svoje djelovanje određivali kao nacionalističko, dakle kao ono inherentno teritoriji na kojoj su živjeli. O Bin Ladenu je u Afganistanu vladalo dvojako mišljenje. S jedne strane, Mullah Mohammad Omar je zastupao mišljenje Bin Laden predstavlja vezu između Afganistana i ostatka islamskog svijeta van granica države dok je Mullah Mohammad Rabbani smatrao da ovaj svojim djelovanjem privlači neželjenu pažnju na Afganistan i time, ustvari, i sprječava talibane da preuzmu vlast.

Još se jedna teroristička grupa ispostavila kao prijetnja svjetskom miru i bezbjednosti. Iako je njihovo djelovanje započelo kao lokalno i još uvijek ga možemo smatrati regionalnim, u odnosu na globalni kontekst, činjenica je da su oni položili zakletvu vjernosti najdestruktivnijoj terorističkoj grupi današnjice, ISIL-u. Riječ je o Boko Haramu koji djeluje na području današnje Nigerije.

Kako bi se razumjelo djelovanje Boko Harama, potrebno je, prije svega, sagledati istoriju Nigerije u kratkim crtama. Ova je država, na religijskom polju, podijeljena u dva tabora, islamski i hrišćanski. Arapski i berberski trgovci su prvi pronijeli riječi islama na tom prostoru u 9.-om vijeku. Međutim, nije bilo značajnijeg širenja ove religije sve do 16.-og vijeka, do migracije

⁶⁴ Van Linschoten, A., S., Kuehn, F., (2011), Separating the Taliban from al-Qaeda: The Core of Success in Afghanistan: http://cic.es.its.nyu.edu/sites/default/files/gregg_sep_tal_alqaeda.pdf, pristupljeno 17.02. 2018.

Fulani muslimana, koji su na to područje dospjeli nakon pada kraljevstva Songhay (1375-1591). Ovo je kraljevstvo obuhvatalo teritorije današnjeg Senegala i Gambije, sjeverozapadne Nigerije i centralnog Nigera⁶⁵. S druge strane, prvi doticaj sa hrišćanskim učenjima odvijao se preko portugalskih istraživača koji su na obale Nigerije dospjeli otprilike 1470. godine, u pokušaju da pronađu najekonomičniji put do Azije. Međutim, ni hrišćanstvo se nije značajnije razvijalo sve do 19.-og vijeka, tj. do vremena u kojem su crncima bila priznata jednaka ili gotovo jednaka prava kao i bijelim ljudima u drugim dijelovima svijeta. Katolička crkva je ojačala svoj uticaj u periodu nakon 1885. godine, prevashodno u području istočne Nigerije, no u drugim područjima države Fulani islam je zadržao svoj uticaj. Danas je u državi islam predominantna religija na sjeveru dok je hrišćanstvo uticajno na jugu.⁶⁶

Fulani ogranak islama posmatra ovu religiju kao religiju moći i vladanja. No, hrišćani i muslimani u Nigeriji živjeli su u miru do '70-ih godina 20.-og vijeka. Nakon tog vremena, koji koincidira sa Iranskom revolucijom iz 1979. godine, islamski se fundamentalizam širi Nigerijom. Gdje se tu stvara prostor za pojavu Boko Harama?

Ova teroristička frakcija zasniva svoje učenje na dva postulata. Prvi je odbijanje svjetovne vlasti a drugi protivljenje modernom načinu života, zasnovanom na principima zapadne demokratije i poštovanja individualnih ljudskih prava. Sam naziv „Boko Haram“ znači „zapadno obrazovanje zabranjeno je prema islamu.“ Muhammad Yusuf je utemeljio Boko Haram 2002. godine i u periodu do 2009. godine, uglavnom je samo propovjedaio doktrinarnu poslušnost k'uranskom konceptu *al-walā' wa-l-barā'*, na kojem ova teroristička grupa kasnije i gradi svoju ideologiju i djelovanje. Od te 2009. godine Boko Haram započinje svoje militantno djelovanje, sa namjerom

⁶⁵BlackPast.org, (n.d.), Songhai Empire:<http://www.blackpast.org/gah/songhai-empire-ca-1375-1591>, pristupljeno 3.03. 2018.

⁶⁶Harvard Divinity School, (2018), Nigeria: <https://rlp.hds.harvard.edu/nigeria-overview>, pristupljeno 3.03.2018.

da uspostavi islamsku državu na teritoriji Nigerije. Već u prvim napadima na sjeveroistoku države usmrtili su na hiljade ljudi. U svom djelovanju pozivaju se na, kako je navedeno na koncept al-walā' wa-l-barā. Al-walā' označava lojalnost „istinskom“ islamu dok al-barā' upućuje na odbijanje nevjernika i prema mnogim mišljenima, ogleda se u suri Ali' Imran 3:28, „Vjernici ne smiju rađe birati da uzmu nevjernike za svoje saveznike u odnosu na vjernike. Ko god to učini, nema ništa sa Allahom, osim u slučaju da to čini kako bi se odbranio od zla. Allah vas upozora da budete svjesni njegovog postojanja jer ćete se Allahu vratiti.“⁶⁷Ovaj koncept, dakle, nije inheretno izgrađen od strane Boko Harama nego predstavlja jedan od osnovnih stubova islama. Saudijski šaik, zamjenik direktora Odbora velikih ulama, Abdar Razaq Afifi, govoreći o ovom konceptu navodi da je al-walā' „manifestacija iskrene ljubavi prema Allahu“ dok je wa-l-barā „izraz neprijateljstva i mržnje prema lažnim vjerovanjima i njihovim pristalicama.“⁶⁸

Boko Haram koristi ovaj koncept u političkom smislu, kao sredstvo opravdanja nasilja i nad muslimanima i pripadnicima drugih religija. Muhammad Yusuf, koji u svom propovijedanju nije naišao na odobravanje islamskih mislilaca u Nigeriji, napisao je kasnije manifest pod naslovom „Ovo je naša zakletva i metod propovijedanja“, *Hādhīhi 'Aqīdatunā wa-Manhaj Da'watinā*, i u njemu iznosi da koncept al-walā' wa-l-barā gradi istinski islam, koji je samodovoljan sistem i nema potrebu za prihvatanjem drugih religijskih sistema, „jer je jedan od stubova vjerovanja u jedinstvo sa Allahom (al-tawhīd) i vjere u Njega (al-'aqīda). I pridržavanje al-walā' wa-l-barā'

⁶⁷Quran.com, (2016), Surah Ali' Imran 3:28: <https://quran.com/3/28?translations=32,20,19,101,21,22,18,17,95,84,85>, pristupljeno 3.03. 2018.

⁶⁸Bukay, D., (2016), Islam and the Other: the al-Wala wal-Bara Doctrine, Modern diplomacy: <https://moderndiplomacy.eu/2016/01/19/islam-and-the-other-the-al-wala-wal-bara-doctrine/>, pristupljeno 3.03. 2018.

obezbjeđuje da se musliman pridruži Allahu (ḥizb Allāh), onaj kojem je On obećao pobjedu i uspješnost.⁶⁹“

Boko Haram, baš poput ISIL-a, o kojem će biti više riječi u nekom od paragrafa koji će tek uslijediti, uzima sebi, kao mesijansko pravo, da razdvaja „vjernike“ od „nevjernika“ i sa ovim potonjim se krvavo obračunava. Svi koji se ne priklone njihovoj doktrini, nevjernici su. 2015. godine je Abubakar Shekau, lider Boko Harama, u javnom nastupu, izrekao sledeće riječi, „Ti, koji vjeruješ, ne uzimaj sebi hrišćane i jevreje za saveznike“⁷⁰, pozivajući se pritom na k'uranske stihove 5:51, „...jer oni su (hrišćani i jevreji, op.aut.) prijatelji jedni drugima. Onaj od vas koji uzme njih za prijatelje postaje i jedan od njih. Allah vodi samo one koji ne čine pogrešnog.“⁷¹

U 2017. godini, kako se navodi u izvještajima Ujedinjenih nacija, Boko Haram više nije djelovao samo na području Nigerije nego i na područjima Kameruna, Nigera i Čada. No, u martu 2015. godine, kako navode svjetski mediji⁷², ova je organizacija položila zakletvu vjernosti ISIL-u. Kako se u dokumentima Ujedinjenih Nacija navodi⁷³, Boko Haram je destabilizovao vlast na teritoriji Malija, čime je stvorena prijetnji destabilizaciji sigurnosti u cijelom tom regionu Afrike

9. ISIL

Džihadisti iz Egipta, Libije, Alžira, Jemena i Saudijske Arabije položili su zakletvu vjernosti ISIL-u novembru 2014. godine. Nekoliko mjeseci kasnije, tačnije, u januaru 2015. godine,

⁶⁹Thurston, A., (2015), Boko Haram and religious exclusivism, OUP Blog, Oxford University Press: <https://blog.oup.com/2015/04/boko-haram-religious-exclusivism/>, pristupljeno 3.03. 2018.

⁷⁰Ibid.

⁷¹Quran.com, (n.d.), Sūrat l-māidah, 5:51: <http://corpus.quran.com/translation.jsp?chapter=5&verse=51>, pristupljeno 3.03. 2018.

⁷²BBC News, (2015), Nigeria's Boko Haram pledges allegiance to Islamic State: <http://www.bbc.com/news/world-africa-31784538>, pristupljeno 3.03. 2018.

⁷³United Nations General Assembly, (2015), Plan of Action to Prevent Violent Extremism: http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=A/70/674, pristupljeno 15.03. 2018.

džihadisti iz Afganistana i Pakistana učinili su isto. Postavlja se pitanje, šta je ISIL i koliko je, zapravo moćan?

ISIL je skraćeni oblik naziva za terorističku organizaciju koja sebe naziva Islamska država Sirije i Levanta (the Islamic State in Iraq and Syria) i koja je utemeljena početkom 2000. godine, od strane džihadističkog salafiste Abu Musab al-Zarqawija. On je bio vođa ove terorističke grupe sve do svoje smrti 2006. godine a prije toga, svoje je djelovanje započeo u Afganistanu, '90-ih godina 20.-og vijeka, upravo usvajajući salafističku ideologiju i kritikujući Hašemitsku dinastiju (Hašemitske monarhije vladale su Jordanom i Irakom '50-ih godina 20.-og vijeka.)

ISIL svoju ideologiju gradi na postulatima Sahwa (buđenje) koncepta koji je prerastao u pokret Al-Sahwa Al-Islamiyya u Saudijskoj Arabiji još od '50-ih godina 20.-og vijeka. Ovaj koncept u sebi kombinuje religijski i politički islam, a uporište mu je već u učenjima koje je Hassan al – Banna proklamovao po osnivanju Muslimanskog bratstva u Egiptu 1928. godine. Prema ovom učenju, Muslimansko bratstvo ima za cilj borbu protiv okupacije stranaca i potom daljnje osnivanje islamske države, utemeljene na konceptu šerijatskog zakona. Međutim i u tom i u narednom periodu, islam je imao svoj dualitet, ispoljen ponajviše između pristalica učenja Hassana al – Banne i pan - arabista, koji su se prepoznavali u političkim govorima Gamal Abdel Nassera. U deceniji sukoba između Saudijske Arabije i Egipta, *al-Harb al-'Arabbiyah al-bārdah*, od 1952.- 1970. sukobljavale su se konzervativne snage, kako Saudijske Arabije, tako i Jordana. Ovaj je period obilježen i Sueckom krizom, svrgavanjem Hašemitske dinastije u Iraku i svrgavanjem libijskog kralja Idrisa sa vlasti. I tada je saudijski princ Faysal dopustio islamistima, poput Muhammad Qutba i Muhammad Surura, da ojačaju svoj uticaj, smatrajući ih za manju

opasnost u odnosu na uticaj nekadašnjeg Sovjetskog Saveza.⁷⁴ U '80-im godinama 20.-og vijeka, Abdulah Azzam, jedan od članova Univerziteta kralja Abd al- Aziza u Saudijskoj Arabiji, bio je ujedno i član Muslimanskog bratstva i koji je svojim učenjima inspirisao Usama Bin Ladena.⁷⁵

Smatra se da je Zarqawi svojim kritikama i privukao pažnju Usama Bin Ladena, sa kojim se susreo prvi put u periodu 1999. – 2000. godine. Iako su obojica u projekcijama svog budućeg djelovanja imala viziju „svetog rata“, ciljevi su im se ipak razlikovali. Bin Laden je oduvijek imao neprijatelja koji nije počivao niti unutar granica Afganistana a niti Bliskog istoka, Sjedinjene Američke Države, dok je Zarqawi bio fokusiran na djelovanje protiv Jordana i Izraela. Takođe, Zarqawi je, za razliku od Bin Ladena, iskazivao i snažnu mržnju prema šiitima. Prije nego li što je počela snažnije da djeluje pod ovim nazivom ISIL, grupa je koristila druge nazive, poput Jama'at al-Tawhid wa'al-Jihad, kao i Al Qa'ida in Iraq jer je, zapravo, i prve militantne akcije imala na teritoriji Iraka, za vrijeme trajanja američko – iračkog rata. No, ova teroristička frakcija, uprkos svom regrutovanju boraca iz Jordana, Sirije, Afganistana, Pakistanai Kurdistanu zapravo nije iskazala svoje puno destruktivno djelovanje sve do rata u Siriji, kad u 2013. godini mijenja svoj naziv u „Islamska država Sirije i Levanta“ iako su 2003. godine bili aktivni u Iraku. Naime, te 2003. godine Sjedinjene Američke Države su nametnule proces debatifikacije („de – Baathification“), prema kojem je mnogo od nekadašnjih članova partije Saddama Huseina gubilo mogućnost da i dalje obavlja svoje političke dužnosti.⁷⁶ Međutim, na ideološkom polju su izbili problemi jer su irački suniti u ovome vidjeli naznaku gubljenja sunitske moći u državi, a kojom su prije toga vladali četiri decenije. Navedeni proces pokrenuo

⁷⁴Kelvington, M., (2017), Importing the Muslim Brotherhood: Creation of the “Sahwa” in Saudi Arabia, The Havok Journal: http://havokjournal.com/world/middle-east/importing-muslim-brotherhood-creation-sahwa-saudi-arabia/#_ftn4, pristupljeno 4.03. 2018.

⁷⁵ Ibid.

⁷⁶Al Jazeera, (2006), Move to reinstate Saddam supporters: <https://www.aljazeera.com/archive/2006/11/20084915541194698.html>, pristupljeno 4.03. 2018.

je sukobe između iračkih šiita i sunita, što je ISIL koristio kao priliku za daljnje regrutovanje novih članova jer su suniti u novom zakonu (procesu) vidjeli samo mogućnost daljnjeg prodora i jačanja iranskog, dakle, šiitskog uticaja. Sledeće godine, dakle, 2004., Zarqawijeva organizacija Tanzim Qaidat al-Jihad fi Bilad al-Rafidayn Zarqawi postaje dio Al Qa'ide u Iraku (AQI).⁷⁷ U narednom periodu se pitanje šiita postavilo iznova kao temelj sukoba između Zarqawija i Bin Ladena jer je ovaj prvi izvodio napade u kojima je usmrćeno mnogo šiita a 2006. godine je naredio napad na šiitsku Zlatnu džamiju u Samarri. Kao odgovor na ovo eskalirali su sukobi između šiita i sunita.

Nakon Zarqawije smrti, poziciju lidera je preuzeo egipatski bombaš, Abu Ayub al-Masri, koji je, ujedno i grupu preimenovao u Islamsku državu Iraka (the Islamic State of Iraq) i predložio drugog lidera, Abu Umar al-Baghdadija. Time započinje stvaranje ISIL-a. Intenziviranje sukoba između pristalica Islamske države Irak i američkih snaga u Iraku evidentno je u 2008. i 2009. godini. Za primjer, američke vojne snage i iračke snage usmratile su u toj 2008. godini 2400 pristalica Islamske države Irak i zarobile još oko 8000 njih, dok su 2010. godine Sjedinjene Američke Države finansirale naoružavanje oko 100 000 iračkih sunita koji su se borili protiv ISI.⁷⁸ Iste godine Abu Umar al-Baghdadi biva usmrćen i njegovo mjesto preuzima Abu Bakr al-Baghdadi, koji i od 2012. godine započinje sprovođenje terora na dijelovima teritorija Iraka, tačnije u provinciji Anbar. Te iste godine Baghdadi, pod vođstvom Abu Mohammed Al Julanija, uspostavlja filijalu ISIL-a u Siriji, poznatu kao Jabhat al-Nusra. No, ubrzo će izbiti sukobi između Baghdadija i Julanija jer se ovom drugom nije dopala pomisao da svi njegovi borci postanu, ujedno, i članovi ISIL-a.

⁷⁷ Stanford University (2012 – 2018), The Islamic State, Narrative summary: <http://web.stanford.edu/group/mappingmilitants/cgi-bin/groups/view/1>, pristupljeno 4.03. 2018.

⁷⁸Ibid.

2013. godine preimenovana Islamska država Iraka, sada Islamska država Sirije i Levanta, započinje svoje djelovanje i u Siriji, u kojoj je građanski rat već otpočeo 2011. godine. 2014. godine Al Qa'ida i ISIL se udaljuju jedni od drugih. ISIL započinje djelovanje protiv vlada Sirije i Iraka, plemenskih grupa i milicije u Iraku, jedinica Pešmerga i drugih različitih pobunjeničkih grupa u Siriji i te iste godine zauzima dio teritorije Iraka, u području Fallujah i Mosula, te Kobani u Siriji.⁷⁹ 29. juna 2014. godine ISIL se preimenuje u IS, tj. u Islamsku državu a Abu Bakr al-Baghdadi proglašava kalifat i, shodno tome, sebe za kalifa. U proklamaciji svoje ideologije navode da su sekularizam, nacionalizam, tribalizam, Baathizam i druge doktrine neprijatelji islama te da svi suniti svijeta treba da se udruže i stvore jednu naciju. U tom kontekstu, šiiti su sagledani kao otpadnici od istinske vjere.

U narednom periodu situacija se dodatno komplikuje. ISIS se sukobljava se ljudima iz šiitskih gradova u Siriji te pristalicama drugih neprijateljskih grupa. U međuvremenu su u Iraku državna vlast i šiitska milicija udružili snage kako bi se oduprijeli ISIL-u dok su na sjeveru države to činile kurdske Pešmerge. Lokalna iračka plemena, bez obzira na njihovu pripadnost i šiitsvu i sunitstvu, takođe su se udružili u odbrani protiv napada ISIL-a. No, ova teroristička organizacija u međuvremenu je ojačala, prvenstveno zahvaljujući krijumčarenju nafte sa osvojenih područja, te je u maju 2015. godine uspjela da osvoji Ramadi, glavni grad provincije Anbar u Iraku. Te godine ISIL započinje i napade u Libiji.⁸⁰ U sukobe se uključuje i egipatska vlada, koja šalje avione bombardere na obale Libije.

⁷⁹Ibid.

⁸⁰Ibid.

U narednim godinama ona okupira dijelove teritorija Iraka i Sirije, napadajući pristalice režima Bashara Al Assada, sirijske opozicione grupe, iračku vojsku i miliciju te kurdske Pešmerga jedinice⁸¹.

Sjedinjene Američke Države su u sukob bile uključene već od 2014. godine, tačnije od mjeseca septembra kad su najavile prve vazdušne napade na pozicije ISIL-a u Iraku, kako bi time zaštitili religijsku manjinu Yazida od uništenja. No, bivši američki predsjednik Barack Obama već je u avgustu 2013. godine najavio mogućnost američkih napada na baze armije lojalne Basharu al – Assadu jer je upravo njega Amerika krivila za napade hemijskim naoružanjem na civile u državi. Rusija se uključuje u sukob 30. septembra 2015. godine, lansirajući napade iz vazduha iz vojne baze Latakia, nakon ISIL-ovog rušenja ruskog aviona na poluostrvu Sinaj. 2016. godine Evropa postaje ISIL-ov poligon za izvođenje terorističkih napada, o čemu će biti više riječi u nekom od narednih poglavlja.

Rezolucijom 2170 iz 2014. godine sledeća lica se sumnjiče da direktnu saradnju sa Al – Qiadom i stavljaju na listu sankcija Ujedinjenih Nacija⁸²:

- Abdelrahman Mouhamad Zafir al Dabidi al Jahani
- Hajjaj Bin Fahd Al Ajmi
- Abou Mohamed al Adnani
- Said Arif
- Abdul Mohsen Abdallah Ibrahim al Charekh
- Hamid Hamad Hamid al-Ali

⁸¹ibid.

⁸²United Nations Security Council, (2014), Security Council Adopts Resolution 2170 Condemning Gross, Widespread Abuse of Human Rights by Extremist Groups in Iraq, Syria (2014): <https://www.un.org/press/en/2014/sc11520.doc.htm>, pristupljeno 18.03. 2018.

Savjet bezbjednosti je ova lica identifikovao kao odgovorne u planiranju i finansiranju različitih terorističkih akata Al – Qaide, kao i širenju ideologije čiji je cilj regrutacija novih članova Jabhet al – Nusra Fronta i podrška djelovanju ISIL-a.

10. Borba protiv terorizma u skladu sa međunarodnim konvencijama

Problem koji se već duže vrijeme ispostavlja kada je riječ o koherentnom međunarodnom odgovoru na terorizam jeste ne samo neusaglašenost nego i proaktivno djelovanje. Međunarodno pravo nema osnova da djeluje, u smislu izricanja kazne, ukoliko ne postoji dokaz da je počinjeno djelo za koje počinilac ili grupa počinilaca treba da bude kažnjena, iako član 50 Poglavlja VII Povelje Ujedinjenih nacija navodi da određene preventivne mjere mogu biti poduzete od strane Savjeta bezbjednosti. No, te preventivne mjere ne uključuju upotrebu borbene sile na terenu, shodno tekstu člana 41 Poglavlja VII.⁸³ (U slučaju o kojem pišemo dokaz implicira smrt određenog broja ljudi i činjenje materijalne štete.) U tom smislu poštuje se princip *nulla crimen sine lege*.⁸⁴ Takođe, terorizam, kao prikriveni oblik ratovanja za ostvarenje određenih ciljeva, dovodi u koliziju *Jus ad bellum* i *Jus in bello*. Prema definiciji, *Jus ad bellum* određuje uslove prema kojima države mogu stupiti u rat dok *Jus in bello* nastoji da umanji štetu koje države čine nakon što stupe u ratu, u smislu smanjivanja broja civilnih žrtava, zaštite civila u toku ratnog dejstva itd. No, krvoprolića počinjena u toku rata na dijelu teritorije bivše Jugoslavije te u Rwandi pokazala su još jedan put koliko su Ujedinjene nacije, zapravo, nemoćne da pravno i praktično djeluju u smislu prevencije navedenog. 2005. godine, nakon održanog svjetskog sumita

⁸³Za više, pogledati, United Nations, (n.d.), Chapter VII: Actions with respect to threats to the peace, breaches of the piece, and acts of aggression: <http://www.un.org/en/sections/un-charter/chapter-vii/>

⁸⁴*Nulla crimen sine lege*, moralni princip koji se javlja u krivičnom i međunarodnom pravu prema kojem neka osoba može biti kažnjena isključivo za kriminalni akt, zločin, koji je počinila.

su se države članice obavezale da će poštovati i sprovoditi princip odgovornosti za zaštitom, poznatiji pod svojim akronimom R2P. Prema ovom principu, a koji se može pronaći u Završnom dokumentu svjetskog sumita iz 2005, vlade pojedinačnih državnih poredaka i njihovi predsjednici obavezali su se na odgovornost zaštite stanovništva na teritorijama njihovih država od genocida, ratnih zločina, etničkog čišćenja i zločina protiv čovječnosti. U dokumentu se, takođe, izražava njihova spremnost da sarađuju kako sa Ujedinjenim nacijama, tako i sa drugim relevantnim regionalnim organizacijama, u smislu zaštite njihovog civilnog stanovništva u vremenima ratnih dejstava.⁸⁵

Poglavlje VII Povelje Ujedinjenih Nacija takođe definiše ulogu Savjeta bezbjednosti u situacijama koje predstavljaju prijetnju svjetskom miru i bezbjednosti. Član 39 i član 42 Povelje jasno navode da će se Savjet bezbjednosti, poduzeti akcije kojima će nastojati da okonča prijetnje miru, ili aktima agresije koji ugrožavaju miru, a u skladu sa tim dalje se navodi (član 42) da takve akcije ne moraju samo da uključuju blokade nego i druge vrste operacije, bilo da je riječ o kopnenom, vazdušnom ili pomorskom prostoru.⁸⁶

Paradigme, ili, možda bolje rečeno, događaji, koji su mijenjali stav državnika, te pravnih poredaka konkretnih država, i naravno, međunarodnih organizacija, u vezi sa aktom ili aktima terorizma jesu već navedeni 9.11., te dva događaja koju su se dogodila gotovo tri decenije prije 2001. godine. Riječ je o napadu i ubistvu 28 državljana Izraela na Lod aerodromu i Minhenskom olimpijskom atentatu, u kojem je 5. septembra 1972. godine, u napadu pripadnika Palestinske

⁸⁵International Coalition for the Responsibility to Protect, (n.d.), Paragraphs 138-139 of the World Summit Outcome Document: <http://responsibilitytoprotect.org/index.php/component/content/article/35-r2pcs-topics/398-general-assembly-r2p-excerpt-from-outcome-document>, pristupljeno 1.03. 2018.

⁸⁶United Nations, (n.d.), Charter of the United Nations, Chapter VII: Action with respect to threats to the peace, breaches of the peace, and acts of aggression: <http://www.un.org/en/sections/un-charter/chapter-vii/>, pristupljeno 13. 11. 2016.

Oslobodilačke Organizacije (u daljem tekstu, PLO), ubijeno 11 izraelskih olimpijaca.⁸⁷ Upravo je ova godina, 1972. pokazala svu nemoć Ujedinjenih Nacija da iznađu jedinstveni odgovor na terorizam jer su neke države članice ove međunarodne organizacije smatrale da imaju za pravo da se koriste terorističkim aktima u svrhu ispunjenja određenih političkih ciljeva. Jedan od primjera su Alžir i Libija, države koje su 1979. godine zatražile izuzeće od Konvencije o držanju talaca.⁸⁸ Nesaglasnost u vezi sa prihvatanjem teksta konvencije pokazala je kolike su razlike u razumijevanju političke realnosti konkretnih država. U ovom slučaju, države svijeta koje su iskusile kolonijalnu vlast zatražile su da „Komitet mora uzeti u obzir i pitanje motiva.“, kao i da uvaži „Razliku između političkih motivisanih kriminalnih akata i akata koji su motivisani kriminalnim namjerama koje su mogu smatrati uobičajenim.“⁸⁹ Takođe, u nacrtu preambule koju su podnijeli Alžir i Libijska Arapska Džamahirija, navodi se da jasno da se kolonijalne i neokolonijalne sile razmatraju u istom kontekstu kao i rasistički, te drugi strani režimi, koji nemaju razumijevanja za borbu protiv nepravde.

Dekada koja je prethodila završetku Hladnog rata uglavnom je iskazala nemogućnost u rješavanju problema koji je opisan u uvodnom dijelu ovog rada. Pojedini teoretičari smatraju da je razlog navedenom upravo i intenzifikacija Hladnog rata, koji je u danim trenucima, za Ujedinjene Nacije predstavljao primarniju prijetnju međunarodnoj sigurnosti u odnosu na terorizam. I tek je okončanje političkog i ideološkog sukoba, koje je uslijedilo završetkom Hladnog rata, nagnalo, tako da kažemo, države članice Ujedinjenih Nacija da iznova predlože

⁸⁷Za više, New York Times, (2015), „Munich 1972 & Beyond“; Long-Hidden Details Reveal Cruelty of 1972 Munich Attackers: http://www.nytimes.com/2015/12/02/sports/long-hidden-details-reveal-cruelty-of-1972-munich-attackers.html?_r=0; Golda Meir's Revenge Mossad Operation Bayoneta: Golda Meir's Revenge Mossad Operation Bayoneta, pristupljeno 12. 11. 2016.

⁸⁸Za više, pogledati u Tiefenbrun, S. W., (2010), *Decoding International Law: Semiotics and the Humanities*, Oxford University Press, 114

⁸⁹ Verwey, W., D., (1981), *The International Hostage Convention and National Liberation Movements*, The American Society of International Law, *The American Journal International Law*, prim. prev.

instrumente kojima bi se, ako ne zaustavio, a onda obuzdao međunarodni terorizam. Međutim, vremena se mijenjaju. Činjenje terorističkih akata danas više nije vođeno isključivo religijskim ili nacionalističkim ciljem, nego je prožeto elementima organizovanog kriminala. Rezolucije koje su usvojene pod okriljem Ujedinjenih Nacija u dekadi `90-ih godina XX vijeka jasno navode da, „ akti, metode i prakse terorizma predstavljaju teško kršenje ciljeva i principa Ujedinjenih Nacija, te mogu predstavljati prijetnju međunarodnom miru i sigurnosti, mogu ugroziti prijateljske odnose između Država, spriječiti međunarodnu saradnju, sa ciljem uništavanja ljudskih prava, osnovnih sloboda i demokratskih vrijednosti društava.“⁹⁰ Ova definicija još je proširena detaljnim opisom kriminalnih aktivnosti koje se mogu posmatrati kao terorističke, a riječ je o kriminalnim aktima koji se sprovode sa ciljem provociranja stanja straha, bilo da je riječ u javnosti, generalno, ili o pojedinačnoj društvenoj grupi i/ ili pravnom i/ ili fizičkom licu. Takođe je potrebno navesti da su rezolucije Ujedinjenih Nacija koje su izglasane u ovom periodu, a bave se isključivo pitanjem terorizma, jednoglasne u izražavanju stava da se terorizam danas sprovodi iz filozofskih, rasnih, etničkih, religijskih i drugih razloga, koji ranijih godina nisu bili uzeti u razmatranje. Dalje, Ujedinjene Nacije su zatražile od svojih članica da ispoštuju Rezoluciju 1373.

Generalni sekretar Ujedinjenih Nacija Kofi A. Annan je 2004. godine prezentovao izvještaj⁹¹ o prijetnjama, izazovima i promjenama koje terorizam donosi novom dobu. Govoreći o ljudskoj sigurnosti u novom vijeku, terminu kojeg Tilly naziva jednom od mnogih kovanica XXI vijeka, ake ne i floskulom, Annan navodi da je „ 12. septembra Francuska Savjetu bezbjednosti

⁹⁰ United Nations General Assembly, (1994), the Declaration on Measures to Eliminate International Terrorism, A/RES/49/60: <http://www.un.org/documents/ga/res/49/a49r060.htm>, pristupljeno 12. 11. 2016.

⁹¹ United Nations, (2004), A more secure world: Our shared responsibility, Report of the High-level Panel on Threats, Challenges and Change: http://www.un.org/en/peacebuilding/pdf/historical/hlp_more_secure_world.pdf, pristupljeno 13.11. 2016.

predložila Rezoluciju 1368 (2001), koja je prihvaćena, i kojom se osuđuju napadi (u Sjedinjenim Američkim Državama) i koja otvara put za poduzimanje vojnih akcija od strane Sjedinjenih Američkih Država protiv režima Talibana, u smislu samoodbrane.“⁹²

Već navedene 2005. godine, tekst R2P dokumenta, u članu 139. navodi se da međunarodna zajednica, na osnovu procjene krize u pojedinačnim slučajevima i uz dozvolu Savjeta bezbjednosti, može upotrijebiti i borbenu silu, kako bi se civilno stanovništvo u području eskalacije konflikta zaštitilo od genocida, ratnih zločina, etničkog čišćenja i zločina protiv čovječnosti.⁹³ Postoje mišljenja da je R2P princip prije svega politički instrument a ne međunarodno pravno načelo i da Jus in bello upravo to i omogućava. Naime, ono ne zabranjuje državama upotrebu sile kako bi se zaštitili civili (a upotreba sile je definisana načelima Jus ad bellum) ali, u isto vrijeme, nije ni obavezujući međunarodni pravni akt.

Ono što se ispostavlja kao realnost jeste da je svijet sve brži u tehnološkom razvoju, a shodno tome i u procesu naoružavanja a sve manji u geografskom smislu. Kako nekadašnji Generalni sekretar Ujedinjenih Nacija Kofi A. Annan u jednom od svojih izvještaja navodi, međunarodna zajednica jeste postigla određeni uspjeh u poštovanju Sporazuma o smanjenju razvoja nuklearnog naoružanja, međutim, drugi instrumenti kolektivne bezbjednosti su se pokazali neuspješnim.

Kako Avramov i Kreća navode, tradicionalni koncept kolektivne bezbjednosti zasnivao se na, „vojnoj sili koja je opet pretpostavljala određeni ekonomski potencijal i uvijek je u sebi nosio

⁹²Ibid, 13

⁹³International Coalition for the Responsibility to Protect, (n.d.), Paragraphs 138-139 of the World Summit Outcome Document, (n.d.): <http://responsibilitytoprotect.org/index.php/component/content/article/35-r2pcs-topics/398-general-assembly-r2p-excerpt-from-outcome-document>, pristupljeno 1.03. 2018.

subjektivne elemente.“ Koncept kolektivne bezbjednosti izuzetno je složen, i u sebe uključuje više osnovnih elemenata, među kojima, u kontekstu ovog rada, izdvajamo i pravo svih članica na neometan razvoj. Član 39 Povelje Ujedinjenih Nacija definiše ulogu Savjeta bezbjednosti u utvrđivanju da li je došlo do „ugrožavanja mira, narušenja mira, ili akta agresije“⁹⁴.

Završetak Hladnog rata i nestanak Varšavskog pakta nije donijeo, između ostalog, samo intenzifikaciju u raspravi članica Ujedinjenih Nacija šta terorizam jeste, a šta nije i kako bi konkretne države trebale postupati u vezi sa ispoljavanjem i/ili trpljenjem učinka navedenog. Novouspostavljena realnost takođe je indicirala da pojedinačne države, konkretno, one naklonjene i/ ili prisiljene na pristanak istočnoblokovske ideologije, ne mogu više da se oslone na zaštitu hegemonu. Slijedeći rečeno, naveli bismo da je i koncept kolektivne bezbjednosti prošao kroz određenu transformaciju. Paris navodi da je, „sigurnosti ljudi poslednja u nizu kovanica – uključujući tu i zajedničku sigurnost, globalnu sigurnost, saradničku sigurnost i sveobuhvatnu sigurnost - koje ohrabruju članove vlada, zakonodavnih tijela, ili organizacija koje uspostavljaju određena pravna akta, kao i mislioce, da promisle o međunarodnoj sigurnosti kao o nečemu što je značajnije od puke vojne odbrane državnih interesa i teritorija.“⁹⁵ Savjet bezbjednosti je Rezolucijom 1373 (2001) ustanovio Komitet za borbu protiv terorizma (Counter Terrorism Committee, CTC), dok su se države članice Generalne skupštine Ujedinjenih Nacija 2006. godine obavezale da će da usvoje zajedničku strategiju kojom bi se borile protiv terorizma. Riječ je o Globalnoj strategiji Ujedinjenih Nacija za borbu protiv terorizma. Kako se u dokumentima Ujedinjenih Nacija navodi, „ova Strategija predstavlja jedinstveni instrument

⁹⁴United Nations General Assembly, (1994), the Declaration on Measures to Eliminate International Terrorism, A/RES/49/60: <http://www.un.org/documents/ga/res/49/a49r060.htm>, pristupljeno 12. 11. 2016. , 218

⁹⁵Paris, R., Human Security, Paradigm Shift or Hot Air? International Security, Vol. 26, No. 2 (Fall 2001) , pp. 87

kojim će se unaprijediti naponi međunarodne zajednice u borbi protiv terorizma.“⁹⁶ U ovoj Strategiji se navodi da su osnovni uslovi kojima se mora djelovati za daljnje sprječavanje terorizma sledeći, između ostalog i prevencija i borba protiv terorizma, a da bi se to postiglo potrebno je ojačati kako kapacitete država članica, tako i ulogu Ujedinjenih Nacija po ovom pitanju. Strategija je usvojena 8. septembra 2006. godine. U kasnijim godinama, tj. 2014. i 2015. godine i Generalna Skupština Ujedinjenih Nacija, kao i Savjet bezbjednosti su se intenzivnije bavili ovim pitanjem, fokusirajući se na samo na predlaganja i usvajanje mjera koje mogu da pomognu u borbi protiv terorizma nego analizirajući i kritičan faktor mladih ljudi, koje su teroristi vrbovali i vrbuju i dalje za postizanje svojih ciljeva. Generalno je mišljenje Ujedinjenih Nacija da se protiv terorizma danas mora djelovati na lokalnom, regionalnom i globalnom nivou i da tek sinergija ova tri nivoa može donijeti napredak u borbi protiv ovog destruktivnog fenomena. Takođe, dokument Globalne strategije borbe protiv terorizma Ujedinjenih Nacija razmatra mogućnost daljnjeg razvijanja pojedinačnih, nacionalnih planova u borbi protiv terorizma, kako bi se u budućnosti na vrijeme otkrili katalizatori nasilnog ekstremizma i djelovalo u skladu sa normama međunarodnog prava. U okviru nacionalnog nivoa djelovanja potrebno je uključiti ne samo vlade pojedinačnih pravnih poredaka nego različite društvene grupe poput religijskih, kulturnih i obrazovnih grupa i institucija, civilno društvo, medije i privatni sektor.⁹⁷

Savjet bezbjednosti usvojio je u 2017. godini Rezoluciju 2396 kojom se ističe da terorizam, u svim pojavnim oblicima i djelovanjima, predstavlja jednu od najozbiljnijih prijetnji miru i sigurnosti u savremenom svijetu. Shodno navedenom, bilo koji akt terorizma posmatraće se kao

⁹⁶United Nations, (n.d.), Action to Counter Terrorism: <http://www.un.org/en/counterterrorism/>, PRISTUPLJENO 13. 11. 2016.

⁹⁷United Nations General Assembly, (2015), Plan of Action to Prevent Violent Extremism: http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=A/70/674, pristupljeno 15.03. 2018.

kriminalno djelo, bez obzira na motive onih koji su planirali i/ ili počinili teroristički akt. U ovoj rezoluciji se dalje navodi kako se terorizam ne smije dovoditi u usku vezu ni sa jednom partikularnom religijom, nacijom ili civilizacijom. Savjet bezbjednosti je na ovaj način holistički sagledao sve katastrofalne posljedice terorističkih akata, uvažavajući činjenicu da su, prije svega, civili, u najvećem broju slučajeva, žrtve navedenog. Međutim, Savjet bezbjednosti je i, takođe, naglasio da svaka podrška ISIL-u, te njemu srodnim grupama, poput Al – Nusrah Fronta i Al – Qaide, mora biti shvaćena kao prijetnja međunarodnom miru i bezbjednosti.⁹⁸

U izvještaju Savjeta bezbjednosti iz avgusta 2018. godine navodi se da ISIL nastavlja da se razvija u globalnu mrežu, šireći svoje ogranke iz Iraka i Sirije dalje prema Bliskom Istoku, Africi i Aziji. Iako ISIL pod svojom vlašću drži i dalje pojedine dijelove sirijske države, poput istočnih dijelova provincije Dayr al-Zawr te dijelova ove države koji graniče sa Irakom. Prema izvještaju Generalnog sekretara Ujedinjenih nacija, ISIL i dalje nastavlja da finansira svoje aktivnosti prodajom nafte iz osvojenih područja a takođe se navodi da su određen dio prihoda već investirali, između ostalog, u građevinske i poljoprivredne kompanije i sl.⁹⁹

ISIL je, takođe, prisutan i u sjevernoj i istočnoj Africi. Njihove aktivnosti zapažene su u Libiji, Egiptu i Tunisu. Kada je riječ o Libiji, njihovo djelovanje opaža se na području Tripolija, Misrata i Sabratah na zapadu države, Ghata i Al Uwainata na jugu te Ajdabiya i Darnah na istoku a kada je riječ o Tunisu, njihov djelovanje se koncentriše na zapadu države. U Egiptu, tačnije, sjevernom Sinaju, još se vode borbe protiv njihovih pristalica.

Što se tiče drugih dijelova afričkog kontinenta, ISIL je i dalje snažno prisutan u graničnom području između Malija i Nigera dok je u Nigeriji najsnažnija frakcija Islamska Država Zapadno

⁹⁸ United Nations (2017), Security Council, Resolution 2396: [https://undocs.org/en/S/RES/2396\(2017\)](https://undocs.org/en/S/RES/2396(2017))

⁹⁹ Ibid.

afričke Provincije (Islamic State West Africa Province). U izvještaju Generalnog sekretara se još navodi da je potencijalno buduće krizno područje, kada je riječ o Africi, locirano u Somaliji, gdje lokalni lider ISIL-a, Abdikadir Mumin okuplja snage kako bi destabilizovao trenutnu političku situaciju.

ISIL je i dalje snažno prisutan u nekim područjima Azije, kao što su Afganistan, Indonezija i Filipini. U Afganistanu je ISIL najsnažnije prisutan u istočnim provincijama Kunar i Nangarhar, dok u Indoneziji ova teroristička grupa sarađuje sa Jamaah Ansharut Daulah, u području Surabaye. Na Filipinima su aktivni u području Mindanaoa.

Generalni sekretar je, takođe, 2005. godine uspostavio borbenu jedinicu čiji je zadatak borba protiv terorizma.¹⁰⁰ Ova jedinica je sastavljena od 37 tijela Ujedinjenih Nacija i INTERPOL-a i trenutno je formirala 11 radnih grupa koje se bave sledećim pitanjima:

- Kontrola granica i uspostavljanje zakona kojim bi se ojačala borba protiv terorizma
- Uspostavljanje uslova kojima bi se spriječilo širenje terorizma
- Borba protiv finansiranja terorizma
- Prepoznavanje stranaca koji putuju iz svoje matične države u drugu u svrhu planiranja ili izvođenja terorističkog napada (detaljno definisano Rezolucijom 2178 Savjeta Bezbednosti Ujedinjenih Nacija)
- Razvijanje nacionalnih i regionalnih strategija za borbu protiv terorizma
- Prevencija i odgovor na terorističke napade kojima je cilj korišćenje oružja za masovno uništenje
- Prevencija nasilnog ekstremizma

¹⁰⁰ United Nations Counter - Terrorism Implementation Task Force, (n.d.), Coordination and coherence of the counter-terrorism efforts of the United Nations: <https://www.un.org/counterterrorism/ctitf/en/about-task-force>, pristupljeno 13. 11. 2016.

- Promocija i poštovanje ljudskih prava i vladavine zakona u borbi protiv terorizma
- Zaštita ugrožene infrastrukture (Internet, lako dostupne geografske mete, turističke destinacije)
- Podrška i prepoznavanje žrtava terorizma
- Zakonski odgovor u borbi protiv terorizma¹⁰¹

Potreba snažnije kontrole međunarodnih granica prepoznata je i Rezolucijom 2396 Savjeta bezbjednosti iz 2017. godine. Iako je potreba za navedenim prepoznata čak i ranije, ovom se rezolucijom jasno utvrđuje da su države članice obavezne pristupiti efikasnijoj kontroli ličnih i putnih dokumenata putnika te da se na vrijeme mogu pritvoriti i- ili deportovati svi oni za koje se sumnja da imaju veze sa terorizmom. U takvom bi se slučaju ispitalo iz koje države pojedinac i- ili grupa dolazi, koje im je krajnje odredište, preko kojih država su putovali, čije državljanstvo posjeduju i slično.¹⁰² Ovim se dokumentom, između ostalog, još zahtijeva razvijanje baze podataka svih lica za koje se dovodi u vezu sa terorizmom ali i svih onih za koje se sumjači da bi mogli imati veze sa terorizmom a koju bi koristile ne samo obavještajne službe pojedinačnih pravnih poredaka nego i vojska, policija, granične službe i carine pojedinačnih pravnih poredaka. Kada je riječ o prikupljanju biometrijskih podataka putnika dozvola za navedeno se odnosi ne samo na otiske prstiju nego i na uzimanje fotografija (prepoznavanje crta lica). Značajno je i da dokument ohrabruje saradnju policije, vojske, obavještajnih službi, graničnih službi i carina sa privatnih kompanijama u polju tehnološkog razvoja, u sferi prikupljanja digitalnih podataka. U jednoj od završnih tačaka ovog dokumenta („Sigurnost granica i dijeljenje informacija“, 31.) zahtijeva se i utvrđivanje (eventualnih) uloga članova porodica lica za koje se dovodi u vezu sa

¹⁰¹United Nations Office of Counter – Terrorism, (n.d.), Counter - Terrorism Implementation Task Force, <https://www.un.org/counterterrorism/ctitf/en/node/20>, pristupljeno 13. 11. 2016.

¹⁰²United Nations Security Council (2017), Resolution 2396:[https://undocs.org/S/RES/2396\(2017\)](https://undocs.org/S/RES/2396(2017))

terorizmom. Tako se u tekstu rezolucije navodi da se i oni mogu uhapsiti ali da je važno i dalje raditi na njihovoj rehabilitaciji i reintegraciji u društvo.¹⁰³

Rezolucijom 2395 Savjeta bezbjednosti iz 2017. godine, takođe, uviđa se težina borbe protiv terorizma i partikularno se navodi

U dekadi koja je prethodila 2017. godini, partikularno, Rezolucijom 1390 Savjeta Bezbjednosti Ujedinjenih Nacija od 16. januara 2002. godine, države članice su se obavezale da će oduzeti pravo korištenja imovine svim pojedincima, grupama i kompanijama za koje se sumnjalo da su povezani sa Talibanima i Al – Qiadom.

Globalna Strategija Ujedinjenih Nacija za borbu protiv terorizma je, kako se navodi u izvještajima Ujedinjenih Nacija, po prvi put, ujedinila sve države članice u ovoj borbi. Strategija je podložna reviziji svake dvije godine, a poslednji put je to učinjeno 1. jula 2016. godine. U izvještaju kojeg je Generalni sekretar Ujedinjenih Nacija podnio Generalnoj Skupštini Ujedinjenih Nacija navodi se, između ostalog da su se od 2006. godine razvili novi tipovi terorizma, a neke od najvećih prijetnji se sagledaju u načinima širenja ekstremističkih ideologija, te načinima očuvanja terorističkih frakcija. U okviru navedenog Islamska Država Sirije i Levanta, Al – Qaida i Boko Haram su sagledani kao, trenutno, najsnažnija prijetnja međunarodnom miru i sigurnosti. „U 2006. godini je zabilježeno 2729 terorističkih napada širom svijeta, od kojih je najveći broj počinjen u Avganistanu i Iraku, te na drugim konfliktnim mjestima. Sledeće godine se broj napada povećao na 3236, te u 2008. godini na 4779. Broj napada je neznatno smanjen u 2009. godini, na 4713, da bi se u 2010. godini ponovo povećao na 4782. Ovaj se broj znatno uvećao od tada: u 2014. godini se gotovo učetrostručio u odnosu na 2010. godinu, i zabilježeno je 16 818 napada. Napadi se mogu ponajviše pripisati ISIL-u i Al –

¹⁰³ Ibid.

Qaidi, koji su djelovali na području Iraka, Sirijske Arapske Republike i Jemena, gdje su i zauzeli značajnu teritoriju.“¹⁰⁴ Pored navedenog, Savjet Bezbjednosti je uspostavio komitete za borbu protiv ISIL-a i Al – Qiade, te još 154 komiteta čiji je osnovni zadatak rad na smanjenju nuklearnog, hemijskog i biološkog naoružanja.

Još je jedno međunarodno tijelo započelo borbu protiv terorizma nakon 9.11. NATO vojna alijansa se pozvala na član 5 Vašingtonske povelje. Međunarodno pravo je izvršilo uticaj na pravne poretke konkretnih država u smislu zahtijevanja da potonji prilagode konkretni pravni poredak ciljevima koji su zadani u aktima međunarodnog prava. Potpisivanjem povelja konkretni se pravni poreci obavezuju na poštovanje normi uspostavljenih u međunarodnom pravu. Slijedeći navedeno, kazali bismo da se konkretne države, potpisivanjem povelja Ujedinjenih Nacija, ujedno i obavezuju na poštovanje, te implementaciju, ukoliko se ispostavi da je potrebno, pravnih normi kojima se sankciošu akti terorizma. No, potrebno je i dodati da povelje međunarodnog karaktera zahtijevaju odobrenje pravnog poretka konkretne države, koji se međusobno razlikuju u smislu stepena uključivanja vojne komponente u borbu protiv terorizma. „Na osnovu člana 51, u slučaju oružanog napada, zemlja ima pravo da pribjegne individualnoj ili kolektivnoj samoodbrani.“¹⁰⁵

11. Politike i odgovori pojedinačnih pravnih poredaka i Evropske komisije u odnosu na terorizam

¹⁰⁴ United Nations General Assembly (2016), Activities of the United Nations system in implementing the United Nations Global Counter -Terrorism Strategy Report of the Secretary – General, Seventieth session, Agenda item 117: http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=A/70/826&referer=/english/&Lang=E, pristupljeno 13. 11. 2016., 2

¹⁰⁵ Avramov, S., Kreća, M., (1999) Međunarodno javno pravo, Kolektivna bezbjednost, Savremena administracija, Beograd, 215

Nakon napada 9.11. borba protiv terorizma i Al – Qade, partikularno, postala je jedan od najzastupljenijih, ako ne i najzastupljeniji cilj politike Sjedinjenih Američkih Država.¹⁰⁶ Jedan od načina na koji se Sjedinjene Američke Države bore protiv terorizma jeste nametanjem jednostranih sankcija, najčešće u obliku uskraćivanja vojne i ekonomske pomoći te sprovođenjem politike „4D“, što je skraćenica za četiri riječi u engleskom jeziku, „Defeat, Deny, Diminish, Defend“. Izrazom „defeat“ (poraz, poraziti) označava se djelovanje Sjedinjenih Američkih Država koje prevazilazi okvire pravno – političkog djelovanja i odnosi se na direktno uništavanje terorističkih kampova, skrovišta, vođstva, kapaciteta. Sledeći izraz „Deny“ (uskraćivati) referira se na uništavanje kanala kojima se omogućuje finansijska podrška terorističkim grupama. U dokumentu¹⁰⁷ Američke obavještajne agencije (Central Intelligence Agency) iz 2003. godine navodi se da je ovaj nivo, ako ga tako možemo nazvati, u skladu sa Rezolucijom 1372 Savjeta bezbjednosti Ujedinjenih Nacija. U samom tekstu rezolucije se, između ostalog, navodi da je obaveza svake države članice prevencija i suzbijanje finansiranja terorizma te da se prikupljanje sredstava kojima se omogućava ili podržava rad terorista mora sankcionisati pravnim putem. Takođe se zahtijeva zamrzavanje svih finansijskih sredstava za koje se smatra da pripadaju određenoj terorističkoj grupi ili pojedincu koji podržava navedeno. Nijedna država nema pravo pružiti utočište pojedincu ili grupi ljudi koji su pod sumnjom za simpatizerstvo ili podršku određenoj terorističkoj frakciji. U ovom dokumentu se države članice pozivaju na intenzivniju saradnju u vezi sa razmjenom informacija koje mogu pridonijeti uspjehu u borbi protiv terorizma, te, kako se dalje u tekstu dokumenta zahtijeva, detaljniju provjeru lične

¹⁰⁶Vojne operacije Sjedinjenih Američkih Država protiv pripadnika Talibana na tlu Avganistana započele su već u oktobru 2001. godine. 2003. godine, Sjedinjene Američke Države započele su rat protiv Iraka. Nakon toga su dodatne američke trupe raspoređene na teritoriji Jemena, Filipina i Gruzije. Za više, pogledati, CRS Report for Congress, (2007), International Terrorism: THREAT, Policy and Response, Order Code 33600: <http://fas.org/sgp/crs/terror/RL33600.pdf>, pristupljeno 14. 11. 2016.

¹⁰⁷Central Intelligence Agency, (2003), National Strategy for Combating Terrorism; https://www.cia.gov/news-information/cia-the-war-on-terrorism/Counter_Terrorism_Strategy.pdf, pristupljeno 17.03. 2018.

istorije svakog tražioca azila.¹⁰⁸ U jeziku međunarodnog prava ovim se ističe da akt terorizma nije samo akt terorizma ako je već izvršen (actus reus) nego da i sama namjera da akt bude počinjen (mens rea) jeste dovoljan osnov za krivično gonjenje. Ovo se ogleda u maksimi Actus non facit reum, nisi mens sit rea¹⁰⁹, tj. da počinilac akta mora biti svjestan namjere koja je postojala u činu izvršenja akta.

Ova je država, nadalje, 1996. godine usvojila Akt o Anti – terorizmu i sprovođenju smrtne kazne za počinioce terorističkih akata po kratkom postupku. Ovaj dokument, kojeg je inicirala izvršna grana vlasti Sjedinjenih Američkih Država, u biti je predstavljao temelj Akta o patriotizmu (The USA Patriotic Act), koji je stupio na snagu u oktobru 2001. godine. U najkraćim crtama, Akt o patriotizmu¹¹⁰ uveo je promjene u američku legislativu u sledećim segmentima:

- Dopušta se elektronsko prikupljanje informacija o licima osumnjičenim za namjeru činjenja terorističkog akta, kao i djelima koja vrše ili imaju namjeru da izvrše, kao i njihovo praćenje na terenu
- Dopušta se hapšenje i pritvaranje lica osumnjičenih za namjeru činjenja terorističkog akta, čak iako u trenutku hapšenja nije dokazana namjera činjenja terorističkog akta
- Snažnija koordinacija različitih američkih državnih i federalnih istražnih organa
- Pooštavanje postojećih i uvođenje novih zakonskih kazni za počinioce terorističkih akata

¹⁰⁸United Nations, (2001), United Nations unanimously adopts wide – ranging anti – terrorism resolution; calls for suppresing, financing, improving international cooperation: <https://www.un.org/press/en/2001/sc7158.doc.htm>, pristupljeno 17.03. 2018.

¹⁰⁹Der Vyver, V., (2004), The International Criminal Court And The Concept Of Mens Rea In International Criminal Law, University of Miami Law School: <https://repository.law.miami.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1088&context=umiclr>, pristupljeno 18.03. 2018., 2

¹¹⁰Unites States of America Department of Justice, (n.d.), The USA PATRIOT Act: Preserving Life and Liberty: <https://www.justice.gov/archive/ll/highlights.htm>, pristuljeno 18.03.2018.

Srž američke politike u borbi protiv terorizma ogleda se u stavu da se ova borba vodi na teritoriji neprijatelja, gdje god da se on nalazio. Američki predsjednik George W. Bush je 23. septembra 2001. godine potpisao Izvršnu odredbu 13224, kojom se naređuje oduzimanja prava na korištenje imovine 27 lica i organizacija za koje je postojala sumnja u povezanost sa terorističkom mrežom Usama Ben Ladena. Sledeće godine je potpisao the Homeland Security Act of 2002 (P.L. 107-296), kojim se ustanovljavaju pojedinačne federalne agencije, kancelarije i istraživački centri za prevenciju terorističkih napada na tlu Sjedinjenih Američkih Država.

Član 5 navodi (the Bombing Convention), „*Svaka Država će usvojiti neophodne mjere*, a koje mogu uključivati, gdje je potrebno, pravni poredak konkretne države, kako bi osigurale da se kriminalni akti opisani u ovoj Konvenciji, a naročito tamo gdje se planiraju ili izvode sa mišlju da potaknu stanje straha u javnosti ili u grupi ljudi ili u pojedincu, ne mogu ni pod kakvim uslovom biti oprvdani bilo kakvim političkim, filozofskim, ideološkim, rasnim, etničkim, religijskim ili bilo kakvim drugim ciljem slične prirode.“¹¹¹ Treći termin kojeg američka Centralno- obavještajna agencija koristi u svojoj strategiji borbe protiv terorizma jeste „Diminish“ (uništavati) odnosi se na prepoznavanje i uništavanje uslova koji dovode do pojave terorizma. I, konačno, četvrti termin „Defend“ (odbrana, odbraniti) odnosi se na implementaciju strategija odbrane građana Sjedinjenih Američkih Država na samoj teritoriji ove države ili bilo u kojem dijelu svijetu u kojem se nalaze njezini građani. Kako se u dokumentu Nacionalne strategije u borbi protiv terorizma Stejt Departmenta navodi, Sjedinjene Američke Države su u periodu od 2001. godine i u skladu sa prethodno navedenim, kreirale Odjel za otadžbinsku sigurnost (the Department of Homeland Security), Kancelariju direktora službe državne bezbjednosti (the Office of Director of National Intelligence) Državni centar za borbu protiv

¹¹¹ United Nations, (1997), Measures to eliminate international terrorism, Report of the Sixth Committee Article 5, Bombing Convention: <http://www.un.org/law/cod/terroris.htm>, pristupljeno 27. 11. 2016.

terorizma (the National Counterterrorism Center.). Cilj kreiranja navedenih odjela jeste uspostavljanje snažnije saradnje između različitih američkih državnih sektora kojima je prioritetno djelovanje odbrana, te saradnja sa Ujedinjenim nacijama i pravnim poretcima pojedinačnih država. Američko je mišljenje da treba podržati Savjet bezbjednosti Ujedinjenih nacija u njegovom vojnom i policijskom angažmanu gdje god i kad god se za to ukaže potreba, bilo da je riječ o sprovođenjima istraga i hapšenjima lica za koje su sumnjiči da su teroristi ili izvođenju određenih akcija u državama čije vlasti ne iskažu dovoljno inicijative za saradnju. U tom svjetlu, potrebno je sagledati intenziviranje zategnutosti političkih odnosa između Sjedinjenih Američkih Država i Ruske Federacije (u daljem tekstu, Rusija). Naime, iako obe države, kako se u medijima često navodi, snažnu borbu protiv terorizma, istovremeno i jedna drugu optužuju za miniranje napora u borbi protiv navedenog. Partikularno, Sjedinjene Američke Države optužuju Rusiju da koriste terorističke taktike u borbi protiv civila u istočnoj Ukrajini, da je odgovorna za snabdijevanje oružjem terorista koji su srušili avion malezijskog vazduhoplostva na letu 17, da svojim vojnim djelovanjem urušavaju napore ka stvaranju mira u Siriji.

S druge strane, Rusija je svoju borbu islamističkih protiv terorističkih aktivnosti fokusirala na region sjevernog Kavkaza i Čečenije. Ruska je vlada 1998. godine usvojila Federalni zakon, „U borbi protiv terorizma“ za kojeg se smatra da je jedan od najsnažnijih stubova ruske legislativne strategije u borbi protiv terorizma. Pravne mjere koje definišu borbu protiv terorizma navedene su i u Ustavu Ruske Federacije, međunarodnim poveljama, te pojedinačnim pravnim aktima izdanim od strane ruskog predsjednika i/ili vlade. U tekstu Federalnog zakona Ruske Federacije, broj. 130 – FZ, a koji je stupio na snagu 25. jula 1998. godine, navodi se da će rusko ministarstvo odbrane poduzeti sve neophodne mjere kako bi, „osiguralo trenutno dislocirano oružje za

masovno uništenje“¹¹², a osiguraće i svoju pomorsku flotu, stanice za istraživanje svamira na tlu Ruske Federacije, kao i konvencionalno naoružanje. Smatra se da je Kremlj, kako bi osnažio ovu borbu, ujedno dao i snažnija ovlaštenja tajnoj službi. Ministarstvo odbrane Ruske Federacije navodi da njihova borba protiv terorizma podrazumijeva „prevenciju, identifikaciju, suzbijanje i minimalizovanje efekta terora“¹¹³ te da se u strategiji ove borbe mogu angažovati i specijalne jedinice sa ciljem suzbijanja terorističkih akata i zaštite civila. Dalje je rusko Ministarstvo odbrane identifikovalo svoje strateške funkcije u borbi protiv terorizma:

- Prikupljanje i analiza informacija koje se mogu odnositi ili koje se odnose na aktivnosti lica osumnjičenih za namjeru činenja terorističkog akta
- Razvijanje saradnje sa pojedinačnim pravnim porecima drugih država u vezi sa pitanjem borbe protiv terorizma
- Razvijanje uspješnog sistema odbrane protiv terorističkih napada
- Razvijanje odbrane postojećeg ruskog nuklearnog sistema kao i sistema oružja za masovno uništavanje
- Izvođenje specijalnih operacija kojima se eliminiše ilegalna trgovina oružjem i onemogućava postojanje i djelovanje ilegalnih naoružanih grupa
- Prevencija razvijanja proterorističkih afiniteta u prostoru javnog mišljenja ¹¹⁴

Rusija se u svom djelovanju u ovom polju obavezala na poštovanje Globalne strategije u borbi protiv terorizma Ujedinjenih Nacija, kao i rezolucija koje su Savjet bezbjednosti i Generalna skupština Ujedinjenih Nacija izglasali. No, rusko je Ministarstvo vanjskih poslova javno objavilo

¹¹²Ministry of Defence of the Russian Federation, (n.d.), Combating terrorism: http://eng.mil.ru/en/mission/fight_against_terrorism.htm, pristupljeno 19.11 2016.

¹¹³Ibid

¹¹⁴Ibid

kako u navedenoj borbi pojedini svjetski lideri ne iskazuju dovoljno zalaganja, čime se iznova argumentuje teza da borba protiv terorizma nije u potpunosti usaglašena na globalnom nivou. Takođe je navedeno da je Rusija igrala jednu od ključnih uloga u usvajanju Rezolucije 2170 i Rezolucije 2178, obe iz 2014. godine. Savjet bezbjednosti Ujedinjenih Nacija je Rezolucijom 2170 najoštrije osudio napade ISIL- a i Al – Nusra Fronta na civile na područjima Sirije i Iraka te pozvao na sprovođenja mjera kojima se onemogućava putovanje džihadista i eskremista sa teritorija jedne države u drugu te njihovo dalje naoružavanje. Dalje je zatraženo razoružavanje ISIL-a, Al – Nusra Fronta te svih drugih pojedinaca i terorističkih grupa za koje postoji sumnja da iskazuju naklonost ili sarađuju sa Al – Qaidom, dalje sprječavanje svih slučajeva otmica i držanja talaca, zajednička saradnja država članica u vezi sa pitanjem kontrole sredstava i kanala komunikacije a koje teroristi koriste kako bi i proširili strah od svog djelovanja i ojačali uticaj među simpatizerima njihovih ideologija. Rezolucijom 2178 (2014), nastavlja se, između ostalog, sa daljim osuđivanjem djelovanja pojedinaca i grupa osumnjičenih za planiranje i činjenje terorističkih akata i pozivaju se države članice da „spriječe regrutovanje, organizaciju, transport ili opremanje pojedinaca koji putuju iz svoje matične države u drugu, sa ciljem izvođenja, planiranja ili učešća u terorističkom aktu.“¹¹⁵ Države članice se pozivaju da omoguće kreiranje i implementaciju pravnih normi u okviru svojih pojedinačnih pravnih poredaka a kojima bi se osiguralo kažnjavanje pojedinaca i grupa dovedenih u vezu sa namjerom činjenja i-ili planiranja terorističkog akta (akata).

Ruska Federacija je, takođe, pozvala na snažnije implementiranje Rezolucije 2199 kao i Rezolucije 2253, obe iz 2015. godine. Rezolucija 2199 podsjeća na poštovanje odluka Savjeta

¹¹⁵United Nations Security Council, (2014), Security Council Unanimously Adopts Resolution Condemning Violent Extremism, Underscoring Need to Prevent Travel, Support for Foreign Terrorist Fighters: <https://www.un.org/press/en/2014/sc11580.doc.htm>, pristupljeno 18.03. 2014.

bezbjednosti a donesenih u Rezoluciji 2161 u 2014. godini, kojima se zabranjuje trgovina naftom i naftnim derivatima sa ISIL-om i drugim terorističkim grupama povezanim sa njima. Takođe, Rezolucijom 2199 najoštrije se osuđuje uništavanje kulturnog naslijeđa Iraka i Sirije. U tom smislu, zadatak je UNESCO-a i drugih međunarodnih organizacija da spriječi trgovinu antiknim raritetima koji su dospjeli u ruke ISIL-a i njima povezanih pojedinaca i grupa.

Kako je u radu već navedeno, Rusija je u septembru 2015. godine započela napade iz vazduha na mete ISIL-A u Siriji. Do tog trenutka, procjenjuje se, da je oko 2500 ruskih građana napustilo teritoriju Rusije i pridružilo se snagama ISIL-a, a još se procjenjuje da je oko 3000 lica iz regiona Centralne Azije kojima je ruski jezik ujedno i jezik svakodnevne komunikacije takođe odlučilo da se pridruži ISIL-u. Ruska služba sigurnosti FSB je ovo protumačila kao nagovještaj budućih prijetnji Ruskoj Federaciji te se ruska avijacija još snažnije uključila u rat u Siriji.

Za primjer, ličnost koja se nalazila na crnoj listi terorizma u Rusiji bio Doku Umarov (1964 – 2013). Umarov, Čečen porijeklom, je 2007. godine osnovao grupu pod nazivom Kavkaski emirat i proglasio jihad svima koji se usprotive muslimanima i vrijednostima islama. Jedan od njegovih cilj bio je stvaranje nezavisne Čečenije. Smatra se da je ekstemni islamizam pustio svoje korijenje u Čečeniji 1995. godine, u jeku Prvog Čečenskog rata (1994. – 1996.), kad su pripadnici vehabijskog pokreta sa Bliskog istoka tu i pristigli i počeli da grade džamije i medrese. Preciznije rečeno, vehabije koji su pristigli u Čečeniju pripadali su Khattab grupi a njezini su članovi već posjedovali iskustvo borbi u ratovima u Afganistanu, Tadžikistanu, Bosni i Hercegovini, Nagorno – Karabahu, Abhaziji i Ingušetiji. Svoje su djelovanje iskazali i u Drugom Čečenskom ratu (1999.), u namjeri da zauzmu još jednu kavkasku republiku, Dagestan. Kao

odgovor na ovo, Rusi su izvršili invaziju na Dagestan. Dokumenta¹¹⁶ američke vojne akademije West Point navode da je Umarov uspio da prebjegne u Gruziju 2000. godine, preko ondašnje tranzitne tačke Pankisi Gorge. Ova su tačku, istovremeno, koristili pripadnici Al – Qaide, za svoju dalju infiltraciju na rusku teritoriju i sticanje popularnosti među tamošnjim narodom. Umarov je u periodu do 2004. godine čak uspio i da zadobije poziciju u obavještajnoj službi Čečenije iako se za njega navodi da je u periodu 2003. – 2004. učestvovao u terorističkim napadima u području između Kislovodska i Mineralnyye Vode, Magasu, Nazranu, Groznyju, Beslanu, Moksvi a pozivao je i na organizovanje napada u toku trajanja Zimskih olimpijskih igara u Sočiju 2014. godine. I konačno, 2006. godine, Umarov postaje jedan od važnih lica na čečenskoj političkoj sceni. Njegova je poruka svijetu glasila slično onoj koju je proklamovao i ISIL, a to je prvo bilo oslobođenje Kavkaza od svih nevjernika, a potom i ostatka svijeta.¹¹⁷ Rat je objavio Rusiji, Sjedinjenim Američkim Državama, Velikoj Britaniji, Izraelu kao i njihovim saveznicima.

Kao odgovor na ekspanziju terorizma u području Ruske Federacije i ruske geopolitičke moći rusko Ministarstvo odbrane je 2000. godine iniciralo osnivanje Centra za borbu protiv terorizma Komonvelta nezavisnih država (The Commonwealth of Independent States Anti-Terrorism Center, u daljem tekstu CIS ATC), sa centrom u Moskvi i regionalnom kancelarijom u Bishkeku, Kazahstan. Zadaci ovog centra su izvođenje međunarodnih operacija u borbi protiv terorizma, praćenje toka međunarodnog kriminala iz kojeg se finansiraju teroristi, prikupljanje i razmjena informacija sa specijalizovanim službama i drugim relevantnim tijelima, saradnja sa, između ostalih, Izvršnim direktoratom za borbu protiv terorizma Savjeta bezbjednosti Ujedinjenih

¹¹⁶Fredholm M., Lahoud N., (2016), Doku Umarov, Founder of the Caucasus Emirate: From Secularism to Jihadism, Combating Terrorism Center at West Point, United States Military Academy

¹¹⁷Ibid, 20

Nacija (Counter-Terrorism Committee Executive Directorate of the UN Security Council,)Kancelarijom Ujedinjenih Nacija za borbu protiv trgovine drogom i kriminala (United Nations Office on Drugs and Crime) i drugim.

Evropska komisija usvojila je 2015. godine dokument pod naslovom „Evropska agenda o migraciji“ (A European Agenda on Migration). Dokument je nastao nakon eskalacije migrantskog talasa iz država ugroženih konfliktom te još nekoliko pojedinih država koje nisu direktno ugrožene ratnim konfliktom ali su njihovi građani u migrantskoj krizi prepoznali priliku za bijeg sa rodnog staništa i dalje traženje ekonomskog prosperiteta u državama zapadne Evrope. Samo u 2015. godini je više od milion izbjeglica i migranata iz Sirije, Iraka, Afganistana, Eritreje, Pakistana, Nigerije, preko teritorija Turske, Grčke i Albanije, dospjelo na evropsko tlo. Kako BBC navodi, samo je u Njemačkoj u 2015. godini podneseno više od 476 000 zahtjeva za dodjelom azila iako je brojka onih koji su pristigli u ovu državu daleko veća. Naime, Međunarodna organizacija za migracije (The International Organization for Migration, IOM) u svojim izvještajima navodi kako je u 2015. godini više od 1 011 700 izbjeglica i migranata pristiglo preko mora na evropske obale dok je njih 34 900 to učinilo kopnenim putem, no, procjenjuje se da se ukupan broj penje do 1 800 000. Izbjeglice su prelazile teritorije Libije i Turske ka svojim prvim ulaznim tačkama u Evropu, Grčkoj i Italiji. Član 32 Ženevske konvencije o izbjeglicama dozvoljava njihovo protjerivanje ako postoje razlozi koji mogu dovesti do urušavanja nacionalne bezbjednosti ili javnog poretka sistema u koji je lice dospjelo. U tom slučaju lice ne može biti protjerano u zemlju iz koje dolazi država je ovlašćena da primijeni mjere koje se smatraju nužnim.

U dokumentima Evropskog parlamenta se navodi da je 1 260 000 ljudi u 2015. godini zatražilo azil u Evropskoj Uniji. U Mađarskoj je iste godine podneseno više od 177 000 zahtjeva za

dodjelom azila.¹¹⁸ Izbjeglice i migranti su se kretali prema već navedenoj Njemačkoj i Mađarskoj ali i prema Španiji, Italiji, Francuskoj, Švicarskoj, Bugarskoj, Poljskoj, Belgiji, Velikoj Britaniji, Švedskoj, Norveškoj i Finskoj. U 2016. godini se broj ljudi koji su zatražili azil u Evropskoj Uniji povisio na više od 2 500 000. U isto vrijeme je ulazak zabranjen za više od 338 000 ljudi, ponajviše ekonomskim migrantima iz područja sjeverne Afrike.¹¹⁹

U jednom od dokumenata Generalne skupštine Ujedinjenih nacija¹²⁰ se navodi da se pojedinačni pravni poretki moraju, prije svega, osigurati i uvjeriti da tražioci azilantskog statusa nisu prije toga bili angažovani ni u kakvim terorističkim aktivnostima niti da zloupotrebljavaju njihov izbjeglički status u svrhu već navedenog. Problem se postavlja kad se zapitamo kako shvatiti navedeno. Naime, međunarodno izbjegličko pravo nije stvoreno u svrhu borbe protiv terorizma. Četvrta ženevska konvencija o zaštiti civila za vrijeme rata, (1949.) bavi se pitanjem rješavanja statusa izbjeglica i raseljenih osoba a dodatni protokol I ove konvencije (1977.) nalaže pružanje zaštite prethodno navedenim kategorijama lica. Ako uzmemo za primjer Konvenciju o pravima djeteta, onda razumijemo da svako dijete koje pristiže iz zone konflikta ima pravo potvrđivanje izbjegličkog statusa a nakon priznanja istog i na zaštitu i pomoć. Ova Konvencija predstavlja univerzalni ugovor iz oblasti zaštite ljudskih prava a koji se partikularno odnosi na zaštitu izbjeglica. Član 22 ove Konvencije naglašava da države treba da preduzmu odgovarajuće mjere kako bi obezbijedile da djeci u postupku zadobijanja azila bude pružena odgovarajuća zaštita.

¹¹⁸BBC News, (2016), Migrant crisis: Migration to Europe explained in seven charts: <http://www.bbc.com/news/world-europe-34131911>, pristupljeno 13.03. 2018.

¹¹⁹European Parliament, (2017), EU migrant crisis: facts and figures: <http://www.europarl.europa.eu/news/en/headlines/society/20170629STO78630/eu-migrant-crisis-facts-and-figures>, pristupljeno 16.03. 2018.

¹²⁰United Nations General Assembly (2006), 60/288. The United Nations Global Counter-Terrorism Strategy, pristupljeno 02.02, 2019.

S druge strane, rezolucije Savjeta bezbjednosti iz 2017. godine opovrgavaju ovo pravo. Takođe se postavlja još jedno pitanje da li pojedinačne Države, shodno vlastitom tumačenju pojma (ili akta) terorizma mogu da pod krinkom pravnih regulativa poduzmu nezakonite akte protiv pojedinca ili grupa ljudi. No, kad se govori o ovome mora se još i kazati da pravo na azil nije zagrantovano svim tražiocima u svim dijelovima svijeta, ili, drugim riječima, obavezujući međunarodni ugovor (o navedenom) nije još usvojen na globalnom nivou. Pojedini regionalni dokumenti poput Američke konvencije o ljudskim pravima (član 22), Afričke povelje o ljudskim pravima i pravima naroda (član 12) priznaju pravo na azil licima progonjenim licima.

Ono što se još shvata kao problematično jeste pitanje kako shvatiti (u pravnim okvirima) element terora jer ga upravo pojedinačni pravni poretci shvataju na drugačiji način. Tako, za primjer, italijansko zakonodavstvo posmatra teror kao vrstu nasilja kojem je cilj rušenje demokratskog poretka vlasti u državi. S druge strane, špansko zakonodavstvo posmatra teror kao svaku vrstu straha koja se izaziva u društvu. Obe navedene definicije se mogu tumačiti na različite načine a između ostalog i tako se element „terora“ može shvatiti izuzetno subjektivno.

U 2015. godini odigrao se i teroristički napad u vazdušnom području iznad Sinaja, gdje je 31. oktobra te godine uništen ruski avion dok su 13. novembra izvršeni teroristički napadi u Parizu. Broj terorističkih napada u Evropi od početka izbjegličke i migrantske krize nije ostao na navedenom. U 2016. godini dogodili se napadi u Nici i Berlinu, u Londonu, Mančesteru, Štokholmu 2017. godine. Broj odigranih napada se ovim navođenjem ne završava. No, pitanje koje se postavlja jeste da li je moguće uspostaviti vezu između eskalacije izbjegličke i migrantske krize i povećanja broja terorističkih napada u Evropi?

Pravo koje na snazi na teritoriji Evropske unije, Direktiva 2011/95/EU, od 13.decembra 2011, prepoznaje uslove pod kojima se državljani trećih zemalja ili lica bez državljanstva mogu

kvalifikovati za „ostvarivanje međunarodne zaštite, za jedinstveni status izbeglica ili lica koja ispunjavaju uslov za supsidijarnu zaštitu, kao i sadržaj odobrene zaštite (Kvalifikaciona direktiva), kao i Direktiva Saveta 2004/83/EC, koja joj je prethodila, sadrže isti osnov za isključenje iz statusa izbeglica.“¹²¹ Međutim, izkvalifikacije za navedeno se mogu isključiti lica za koje postoji sumnja da su počinili „teška nopolitička krivična djela“. Stav Suda pravde Evropske unije jeste da su teroristička akta „teška nopolitička krivična djela“. S druge strane, stav je Suda, takođe, da sama činjenica pripadništva organizaciji koja je kvalifikovana kao teroristička ne predstavlja razlog za isključenje lica iz mogućeg izbjegličkog statusa, tj. pripadnost jednoj takvoj organizaciji ne podrazumijeva i instantnu kvalifikaciju da je lice počinilo „teško nopolitičko krivično djelo“. Vlast pojedinačnog pravnog poretka, u tom slučaju, mora da izvrši procjenu okolnosti svakog pojedinačnog slučaja.

Već početkom 21.-og vijeka Evropska Unija je prepoznala i nedostatke otvorenosti svojih granica, koje omogućavaju različitim licima da se slobodno kreću u okviru Šengen zone (Shengen Area). 2005. godine je Vijeće Evropske Unije usvojilo dokument Strategije borbe protiv terorizma¹²² u okviru Evropske Unije. Dokument se temelji na četiri osnovne tačke a to su: zaštita građana i infrastrukture Evropske Unije od terorizma, građenje i osnaživanje prevencije u borbi protiv terorizma, građenje i osnaživanje mreže komunikacije kojom se omogućava uspješno lociranje terorista i onemogućavanje planiranih terorističkih napada i brz i koordinaran odgovor koji usljeđuje nakon eventualnog odigravanja terorističkog napada, kako bi se što prije i efektnije pomoglo žrtvama napada. Mora se naglasiti da je Evropska unija u 2001.

¹²¹ Međunarodna komisija pravnika (2014), Migracije I međunarodno parvo ljudskih prava – Vodič za praktičare br. 6, Beogradski centar za ljudska prava, Dosije Studio Beograd

¹²²Council of the European Union, (2005), The European Union Counter – Terrorism Strategy:<http://register.consilium.europa.eu/doc/srv?!=EN&f=ST%2014469%202005%20REV%204>, pristupljeno 2.04. 2018.

godini usvojila i Direktivu o privremenoj zaštiti u slučaju masovnog priliva raseljenih lica.¹²³ Ova Direktiva se aktivira kad nastaje, kako je već naglašeno, situacija u kojoj veći broj lica iz trećih zemalja trebaju zaštitu a postoji opasnost da sistem azila proizvede negativne posljedice po taj sistem (države primaoca). U tom slučaju Savjet Evropske unije odlučuje da li postoji situacija masovnog priliva i da li da se licima iz trećih zemalja pruži zaštita. Zaštita može maksimalno trajati dvije godine a lica koja se isključuju iz takvog oblika pomoći tretiraju se poput onih za koje sumnja da su počinili „teško nopolitičko krivično djelo.“

Međutim, i u nekoliko posljednjih godina je Evropska komisija razvila različite politike i pravne instrumente kako bi se osnažila borba protiv terorizma. Tako je u 2009. godini usvojen dokument pod nazivom „Zaključak Vijeća Evrope u vezi sa osnaživanjem hemijske, radiološke i nuklearne sigurnosti u Evropskoj Uniji“ , u kojem se, između ostalog, navodi da je potrebno snažnije osigurati pristup hemijskom, radiološkom i nuklearnom materijalu, no, da je potrebno i izgraditi infrastrukture koje bi omogućile detekciju nelegalnog kretanja ovog tipa materijala u okviru teritorije Evropske Unije. Takođe je potrebno pripremiti strategiju odgovora na eventualni teroristički napad ovim tipom naoružanja.

Kao jedan od ključnih instrumenata Evropske Unije u borbi protiv terorizma navodi se prevencija radikalizacije i daljnjeg regrutovanja ljudi u svrhe planiranja i izvođenja terorističkih napada. U tom smislu je Unija uspostavila Mrežu osvješćivanja o radikalizaciji (The Radicalisation Awareness Network, RAN), čiji je cilj rad sa već radikalizovanim pojedincima ili sa onima za koje se sumnja da postoji tendencija da postanu radikalizovani, te da se tako dalje radi na sprječavanju radikalizacije širih razmjera.

¹²³ Council Directive 2001/55/EC of 20 July 2001 on minimum standards for giving temporary protection in the event of a mass influx of displaced persons and on measures promoting a balance of efforts between Member States in receiving such persons and bearing the consequences thereof], Službeni list EU, L 212, 07/08/2001 str. 0012–0023

Evropska komisija se, rakode, obavezala na saradnju sa partnerskim državama i međunarodnim organizacijama poput OSCE-A, UN-a i drugih.

Međutim, uprkos svemu navedenom, još uvijek nije moguće uspostaviti jasnu vezu između migrantskog i izbjegličkog talasa u Evropi i navedene eskalacije terorističkih napada, te, u skladu sa navedenim, nije moguće jasno definisati navedeni talas kao trojanskog konja u čijoj su se utrobnoj konstrukciji krili teroristi u svom pohodu na evropsko tlo. I bez obzira na tvrdnje ISIL-a da su poslali oko 4000 svojih boraca u Evropu upravo u izbjegličkom i migrantskom talasu.

Šta budućnost donosi – zaključak

“No group or nation should mistake America’s intentions:

We will not rest until terrorist groups of global reach have been found, have been stopped, and have been defeated.”

George W. Bush, 2001

Biviši američki predsjednik Barak Obama je u septembru 2014. godine najavio buduće američko jače anagažovanje u borbi protiv ISIL-a, sa ciljem njegovog uništenja.¹²⁴ Djelovanje ISIL-a smanjeno je nakon političkih i vojnih akcija Sjedinjenih Američkih Država i Rusije na prostoru današnjeg Iraka i Sirije. Međutim, ono nije u potpunosti uništeno nego je premješteno u druge dijelove svijeta. Tako, Boko Haram nastavlja da djeluje u zaoadnoafričkoj oblasti, Nigeru, Čadu

¹²⁴Homeland Security Digital Library, (2016), The Ideology of ISIS, pristupljeno 4.03. 2018.

i Kamerunu dok ISIL iskazuje aktivnost u 15 država svijeta. Takođe, djelovanje talibana se pojačava i u Afganistanu. S druge strane, umanjene terorističke aktivnosti očitava se u Centralnoafričkoj Republici, Somaliji, Sudanu, Indiji, Tajlandu i Pakistanu. Države koje najviše pate od terorističkog djelovanja danas su Nigerija, Irak, Sirija i Afganistan.

Richard Barret, nekadašnji koordinator posmatračkog tima Ujedinjenih nacija, u sastavu komiteta za sankcije Al Qa'ida i talibanima iznio je još 2009. godine mišljenje da postoji uspostavljen jasan tok novca između ove dvije terorističke organizacije, sa tim da je priliv novca od strane Al Qa'ide ka talibanima snažniji nego li suprotno. S druge strane, Sajjan Gohel, direktor sektora međunarodne sigurnosti Azijsko – pacifičke fondacije naglasio je te iste godine da bez obzira na frakcije koje postoje među talibanima, poput one pod vođstvom Jalalladin Haqqanija te vijeća Quetta pod vođstvom Mullah Omara, svi oni dobijaju podršku od pakistanskih talibana koji su ideološki snažno povezani sa Al Qa'idom. Teritorija Pakistana se smatrala sigurnim utočištem za lidere Al Qa'ide, Khalid Sheikh Mohammeda, Abu Zubaydah, Tawfiq bin Attasha, Ramzi Binalshibha. Nigel Inkster, nekadašnji direktor sektora za operacije i obavještanje u britanskoj tajnoj obavještajnoj službi naveo je 2001. kao godinu u kojoj se ogledalo snažnije ideološko razmimoilaženje između afganistanskih talibana i Al Qa'ide, koja sama ne izvodi operacije u Afganistanu ali pruža talibanima podršku u oružju i treningu ljudi.¹²⁵

2001. godina obilježena je Al Qa'idinim terorističkim napadom na teritoriju Sjedinjenih Američkih Država, brzim vojnim odgovorom ove država na navedeni napad, tj. početkom vojnog djelovanja na teritoriji Afganistana i, u okvirima međunarodnog javnog prava,

¹²⁵Council on Foreign Relations, (2009), The al-Qaeda-Taliban Nexus: <https://www.cfr.org/expert-roundup/al-qaeda-taliban-nexus>, pristupljeno 17.02. 2018.

uspostavljanjem dogovora prema konferenciji iz Bona¹²⁶. Prema ovom dogovoru, vlast u Afganistanu, u periodu od tri do šest mjeseca, je od Burhanuddina Rabbanija trebalo da preuzme pašunski (i proamerički) kandidat Hamid Karzai, nakon očekivanog pada režima talibana. Zemlja je bila izmučena ratovima, vojnim pučevima, neimaštinom, djelovanjem različitih terorističkih i inih frakcija koje su se borile za osvajanje vlasti i uspostavljanje vlastite ideologije moći. Dogovor iz Bona, koji se odvijao iza zatvorenih vrata, trebao je da uspostavi sledeće:

- Prelazna vlast neće trajati duže od šest mjeseci dok ne bude održan prvi sastanak predstavnika afganistanskih etničkih zajednica (council loya jirga)
- Vijeće loya yirga uspostaviće prelaznu administraciju koja bi potom vodila zemlju naredne dvije godine
- Mirovne snage koje će održavati red u Afganistanu činiće pripadnici Ujedinjenih nacija, pod vođstvom Velike Britanije (International Security Assistance Force – ISAF)

Uprkos porazima koje doživljava, ISIL i dalje poziva na djelovanje i rat protiv „nevjernika“. U 2016.-oj godini je Abu Muhammad al-Adnani, jedan od više rangiranih članova ISIL-a, pozvao pristalice njihove ideologije, da započnu napade u Evropi i Americi. Tad je naveo da je ubijanje civila „efektivnije, nanosi više štete i bola“.¹²⁷ Ujedinjene Nacije su, u okviru mehanizama djelovanja međunarodnog prava, 15. avgusta 2014. godine odobrile sankcije protiv ISIL-a kao i protiv organizacija koje finansijski potpomažu njihovo djelovanje dok je Generalna skupština Ujedinjenih Nacija u decembru 2015. godine usvojila globalni plan u borbi protiv nasilnog

¹²⁶Frontline, (n.d.), Filling the Vacuum: The Bonn Conference: <https://www.pbs.org/wgbh/pages/frontline/shows/campaign/withus/cbonn.html>, pristupljeno 17.02. 2018.

¹²⁷Homeland Security Digital Library, (2016), The Ideology of ISIS: <https://www.hsdl.org/?view&did=795845>, pristupljeno 4.03. 2018.

esktremizma, za koji, kako u dokumentu o navedenom stoji, nema jasno uspostavljene definicije. No, Ujedinjene Nacije jesu 2014. godine, u Rezoluciji 2178 uspostavile jasnu vezu između nasilnog esktremizma i terorizma te su istom dokumentu iznijele zahtjev za prevencijom „radikalizacije, regrutovanja i mobilizacijom pojedinaca u terorističke grupe“. ¹²⁸ Globalna strategija Ujedinjenih Nacija za borbu protiv terorizma temelji se na: utvrđivanju razloga koji motivišu pojedince na pridruživanje terorsitičkim grupama kao i razloge koji motivišu pojedince na osnivanje terorističkih grupa, prevenciju i borbu protiv terorizma, izgradnju kapaciteta pojedinih država u borbi protiv terorizma, kao i osnaživanje uloge Ujedinjenih Nacija u ovom pogledu te osnaživanje poštovanja ljudskih prava u borbi protiv terorizma. ¹²⁹

Kao što je u radu već navedeno, odnos prema terorizmu promijenio se nakon 11. septembra 2001. Međutim, i sam terorizam je evoluirao, u smislu udaljavanja od pomoći pojedinih država. Terorizam danas je fenomen uništavanja koji se u bilo kojem trenutku može ispoljiti u bilo kojem dijelu svijeta. Neprijatelj više nije jedan niti se nalazi na određenom dijelu teritorije. Struktura terora, kako se navodi u izvještaju ¹³⁰ Američke obavještajne agencije (Central Intelligence Agency) iz 2003. godine, mora se analizirati i pojmiti u pet različitih nivoa, tj. u obzir se moraju uzeti: razlozi za djelovanje terorističkih grupa, međunarodna zajednica, stav država u odnosu na ovo pitanje, način organizovanja terorističkih grupa i, konačno, njihovo vođstvo. Razlozi zbog kojih se pojedinci odlučuju na pridruživanje različitim terorističkim grupama ne mogu se iskorijeniti preko noći jer se ni siromaštvo, korupcija, etnička ili religijska nesnošljivost, koja se javlja u suživotu različitih kulturnih grupa, marginalizacija i

¹²⁸United Nations General Assembly,(2015), Plan of Action to Prevent Violent Extremism: http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=A/70/674, pristupljeno 15.03. 2018.

¹²⁹Ibid.

¹³⁰Central Intelligence Agency, (2003), National Strategy for Combating Terrorism: https://www.cia.gov/news-information/cia-the-war-on-terrorism/Counter_Terrorism_Strategy.pdf, pristupljeno 15.03. 2018.

diskriminacija takođe se ne mogu iskorijeniti preko noći. Države koje ne uspijevaju održati određen stepen privrednog razvoja i rasta, koje ne osiguravaju radna mjesta mladim naraštajima postaju žarišta regrutacije novih terorističkih snaga. S druge strane, ako se u razvijenim državama svijeta javi politika ili kultura isključivosti prema drugome te se taj drugi osjeti marginalizovanim i deklasifikovanim u odnosu na pojedine grupe građana, vjerovatnoća pridruživanja terorističkim grupama koje nude viziju lažnog ohrabrivanja i priznatosti, se javlja. Države u kojima je konflikt nerazriješen duži vremenski period takođe predstavljaju plodno tlo za regrutaciju novih ekstremističkih snaga. Pojedinci određena društva posmatraju kao opresore vrijednostima i- ili načinu života uspostavljenim u jednom zajednici i terorističko djelovanje sagledaju dalje kao čin borbe za slobodu, ne mareći pritom za žrtve koje će se na putu njihovog djelovanja javiti. Ujedinjene Nacije još navode da nehuman tretman prema zatvorenicima u različitim zatvorima širom svijeta, njihova prenatrpanost kao i upotreba opijata u toku zatvorskog boravka okidači u svijesti pojedinaca koji se u jednom trenutku odlučuju pridružiti terorističkoj grupi. U svim ovim navedenim razlozima ogleda se, prije svega, osjećaj pojedinca da ne pripada ili nije priznat u određenoj društvenoj zajednici te potrebu za navedenim nalazi u pripadnosti terorističkoj grupi. Stav je Ujedinjenih Nacija da se mora snažnije pristupiti ostvarenju ciljeva zadanih u dokumentu Održivih razvojnih ciljeva¹³¹, tj. da je njihov zadatak pružiti pomoć pojedinačnim pravnim porecima u uspostavljanju, između ostalog, obrazovanja dostupnog svima pod jednakim uslovima, promovisanje i poštovanje jednakosti za između polova, pomoć u postizanju održivog ekonomskog rasta koji bi vodio stvaranju radnih mjesta za sve nezaposlene, te stvaranju i podržavanju rada institucija koje poštuju jednakost svih građana pred zakonom. U dokumentu Visokog komesara za ljudska prava Ujedinjenih Nacija, pod

¹³¹United Nations, (2015), Sustainable Development Knowledge Platform: <https://sustainabledevelopment.un.org/?menu=1300>, pristupljeno 16.03. 2018.

naslovom „Plan akcije iz Rabata“ (The Rabat Plan of Action¹³²) iz 2012. godine se naglašava potreba za uspostavljanjem dijaloga koji bi spriječio dalje širenje mržnje zasnovane na religijskoj, nacionalnoj i rasnoj osnovi, kao i prepoznavanje potencijalnog govora mržnje koji bi se, potom, dalje pravno sankcionisao. U ovom dokumentu se naglašava i potreba zaštite slobode izražavanja pojedinaca koji pripadaju različitim religijskim, etničkim i inim grupama, a čija javna riječ vodi daljoj proklamaciji slobode i jednakosti svih pred zakonom.

Uporedo sa navedenim, granice pojedinih država postale su otvorenije za protok građana iz drugih dijelova svijeta, čime je, ironično, omogućeno uspostavljanje terorističkih ćelija na globalnom nivou. Teroristi se povezuju na osnovu ideologije, resursa, odabira zajedničkog neprijatelja, pružanja uzajamne podrške i, konačno, finansijske pomoći. Činjenica je, na primjer, da je preko 30 000 pojedinaca iz više od stotinu država svijeta odlučilo da se priključi ISIL-u u ratu na teritorijama Sirije i Iraka. Takođe je činjenica da je krajem 2014. godine broj lica koji je morao napustiti svoje domove zbog eskalacije nasilja iznosio 59.5 miliona. Ujedinjene Nacije navode kako ekstremisti nalaze načina da najranjivije među izbjeglicama, djecu i mlade, nasilno regrutuju za svoje ciljeve. Rezolucijom 2178 Savjeta bezbjednosti iz 2014. godine uvedena je zabrana za sve države članice Ujedinjenih Nacija u smislu omogućavanja sigurnog putovanja i kretanja terorista na njihovim teritorijama, osnivanja kampova za trening terorista, kao i finansiranja takvih aktivnosti. Sledeće godine Savjet bezbjednosti je usvojio Rezoluciju 2199 prema kojoj su sve države članice obavezne da, između ostalog, poštuju zabranu trgovine sa teroristima, partikularnije, trgovinu naftom i antiknim vrijednostima.

¹³²United Nations General Assembly, (2013), Human Rights Council, Annual report of the United Nations High Commissioner for Human Rights and reports of the Office of the High Commissioner and the Secretary –General: http://www.ohchr.org/Documents/Issues/Opinion/SeminarRabat/Rabat_draft_outcome.pdf, pristupljeno 16.03. 2018.

Ujedinjene Nacije su, kako je navedeno, naglasile i važnost regionalne i globalne saradnje u borbi protiv terorizma. Državama članicama koje, na regionalnom nivou, sarađuju sa drugim državama članicama preporučeno je praćenje kretanja lakog i teškog naoružanja kao i snažnije uspostavljanje međudržavne komunikacije. U tom smislu se pozivaju regionalne i sub – regionalne organizacije da izgrade kapacitete u borbi protiv terorizma.

Dalje, Ujedinjene Nacije su jasno izrazile stav prema kojem su spremne i vojno djelovati protiv terorističkih grupa u pojedinom trenutku potrebno kako bi se spriječilo dalje širenje terorističkog djelovanja. No, mora se naglasiti da navedeno djelovanje mora da bude u skladu sa Poveljom Ujedinjenih nacija, međunarodnim pravom i, partikularno, u skladu sa normama, međunarodnog humanitarnog prava.

Međutim politički odnosi između Sjedinjenih Američkih Država i Rusije izuzetno se komplikuju nakon samovoljne američke odluke da, u saradnji sa Velikom Britanijom i Francuskom, 14. aprila 2018. godine bombarduje određena sirijska naučna postrojenja u Barzehu, Damasku i navodna postrojenja hemijskog naoružanja u Homsu, a pod izlikom da se tamo pravi upravo hemijsko naoružanje, za koje je Bashar al Assad naredio da se upotrijebi protiv civila. S druge strane, postoje mnoge indikacije da je ovaj napad lansiran od strane Jaish el – Islam (the Army of Islam), jedne od terorističkih frakcija koja se i dalje bori za prevlast u Siriji. Rusija se ovoj odluci snažno usprotivila jer dokaza o upotrebi hemijskog naoružanja od strane zvanične sirijske armije protiv civila – nema. I ovaj put se u međunarodnoj javnosti postavilo pitanje sa kojim ciljem su Sjedinjene Američke Države svjesno narušile norme međunarodnog prava, izvršavajući napad na jednu suverenu državu i pritom narušavajući temelje međunarodne sigurnosti? Odgovor se, možda, krije u dokumentima koje je Wikileaks objavio. Naime, u dokumentima se navodi kako su Sjedinjene Američke Države još 2006. godine započele ostvarivanje plana destabilizacije

sirijske države i shodno tome, rušenja režima Bashara al – Assada. Kako je u ranijem dijelu rada već navedeno, Sirija i Iran su politički saveznici još od '70-ih godina XX vijeka i time, trn u oku američkoj aspiraciji za dominacijom u ovom dijelu svijeta. U 2006. godini, kako se u dokumentima Wikileaksa dalje navodi, Sjedinjene Američke Države su imale namjeru isprovocirati dublji sukob između šiita i sunita u Siriji, igrajući na kartu meke moći i produbljivanja sukoba između šiita i sunita u tom dijelu svijeta. Sigurno je da Saudijska Arabija nije željela niti želi da svjedoči ojačavanju šiitstva u regionu, a to je već jasno naznačeno u izjavi nekadašnjeg šefa saudijske vanjske obavještajne službe, „Šiitski polumjesec postaje pun mjesec..obuhvatajući Liban, Siriju, Irak, Bahrein i Jemen..“¹³³ Dodatna američka destabilizacija Sirije ogleda se i u izjavi američkog kongresmena i člana dvan odbora, Vojnih službi i Spoljnih poslova, Tulsi Gabbarda, koji je u 2017. godini dao prijedlog da se kreira zakon koji bi zabranio Sjedinjenim Američkim Državama da i dalje teroriste opskrbljuju oružjem. Naime, Gabbard se u svojoj izjavi pozvao na dokument koje je potpisao bivši američki predsjednik Barack Obama u 2012. godini, a kojim se odobrava naoružavanje pobunjeničkih grupa u Siriji, sa ciljem da sruše vlast Bashar al – Assada.¹³⁴ On je takođe naveo da je američka vlada, u saradnji sa Turskom, Saudijskom Arabijom i Katarom, vojno pomogla sirijskim i ne- sirijskim paravojnim grupama u pokušajima svrgavanja Assada sa vlasti već u 2012. i 2013. godini i na taj način direktno ojačala uticaj al Nusra Fronta u Siriji.

Navedeno predstavlja samo neke od primjera kršenja normi međunarodnog prava. U Povelji Ujedinjenih Nacija, član 2 (4) se jasno navodi da države članice imaju obavezu da se ne miješaju

¹³³Naiman, R., (2015), WikiLeaks Reveals How the US Aggressively Pursued Regime Change in Syria, Igniting a Bloodbath, Wikileaks: <http://www.truth-out.org/progressivepicks/item/33180-wikileaks-reveals-how-the-us-aggressively-pursued-regime-change-in-syria-igniting-a-bloodbath>, pristupljeno 25.03. 2018.

¹³⁴Hosenball, M, (2012), Obama authorizes secret support for Syrian rebel, Reuters: <https://www.reuters.com/article/us-usa-syria-obama-order/obama-authorizes-secret-support-for-syrian-rebels-idUSBRE8701OK20120802>, pristupljeno 25.03. 2018.

u unutrašnje poslove druge države, tj. suzdrže od napada ili upotrebe sile u odnosu na drugu suverenu državu dok se u prethodnom članu navodi da države imaju obavezu da svoje političke i ine nesuglasice rješavaju mirnim putem a kako bi se očuvao međunarodni mir i bezbjednost.¹³⁵ Izuzetak od ovog jeste dolazi od odobrenja Savjeta bezbjednosti Ujedinjenih Nacija da se vojno djeluje , te u slučajevima individualne i kolektivne samoodbrane. Kako god posmatrano, poslednja vojna akcija Sjedinjenih Američkih Država, Velike Britanije i Francuske – nezakonita je u okvirima međunarodnog prava iako se njihov napad na Siriju 17. aprila 2018. godine, a čiji razlog nije dokazan, može tumačiti kao neobjavljeni casus belli. Ono što je dokazano, na primjer, jeste da su pripadnici al – Nusra fronta, dakle, Al- Qiadine franšize u Siriji, već u 2013. godini bili u posjedu sarina. Takođe, međunarodna zajednica, u slučaju Sirije, se ne može pozvati na njihovo kršenje, navodno ili dokazano, Konvencije o hemijskom naoružanju jer Sirija nije potpisnica ovog dokumenta.

Međunarodni pravo, kao i veliki broj pojedinačnih pravnih sistema konstantno ulaže napore u poboljšavanje strategije u borbi protiv terorizma. Nakon 11. 9. sile koje igraju odlučujuće uloge u svjetskom političkom sistemu zatražile su legitimnu upotrebu sile zasnovanu na poglavlje VII Povelje Ujedinjenih Nacija. Sjevernoatlantska vojna alijansa to je pravo legitimisala na osnovu člana 5. Vašingtonske povelje iz 1949.godine, pozivajući se pritom na navedeno poglavlje VII Povelje Ujedinjenih Nacija. Međutim, i do današnjeg trenutka je izostalo uspostavljanje jedinstvene definicije terorizma na globalnom nivou, što se pokazalo otežavajućim u razvijanju i implementaciji jedinstvene, globalne strategije u borbi protiv terorizma. Tome je potrebno dodati da pojedinačne države i danas pružaju podršku terorističkim aktivnostima. Slijedeći navedeno, pojedinačni pravni sistemi su sami počeli odlučivati u kojem je slučaju princip

¹³⁵United Nations, (2018), Codification Division Publications, Charter of the United Nations, Chapter I — Purposes and Principles: <http://legal.un.org/repertory/art2.shtml>, pristupljeno 25.03. 2018.

samoodbrane zasnovan na upotrebi vojne sile legitiman. U svijetu u kojem živimo danas, rizik od sukoba dvije vojne super sile sasvim je moguć, a međunarodna zajednica mora da pronađe načina da odgovori i na tu prijetnju. Načelno se može kazati da smo u ovom radu našim istraživanjem tek zagrevali vrh ledenog brijega. Postavlja se pitanje da li neki drugi metodi iznalaženja jedinstvene definicije terorizma mogu biti uspješniji u komparaciji sa nekim od već uspostavljenih i da li, na primjer, semiotska definicija terorizma može da ima funkcionalniju budućnost u odnosu na definicije prezentovane u različitim pravnim aktima Ujedinjenih Nacija i pojedinačnih pravnih poredaka različitih država svijeta. Još jedan problem koji se ispostavlja kao neriješen dosad jeste terorizam sponzorisan od strane konkretnih država, kada one upotrebom specifične vrste nasilja pokušavaju da postignu određene političke ciljeve. Za primjer je da je u 2006. godini Generalna skupština Ujedinjenih nacija, usvajajući Globalnu strategiju u borbi protiv terorizma, u aneksu dokumenta¹³⁶ prepoznala nevoljnost pojedinost pojedinačnih pravnih poredaka da istinski, u praksi, implementiraju slova prethodnih rezolucija a koje se odnose na iznalaženje instrumenata i mehanizama borbe protiv terorizma.

Kao što je već rečeno, prostor rada nam nije dopustio da se detaljnije pozabavimo „državnim“ terorizmom, terorizmom koji je sponzorisan od strane države, te učešćem države, do određene mjere, u određenom terorističkom aktu, kao u slučaju Sjedinjenih Američkih Država u operaciji „Mongoose“, koja je započela 21. novembra 1961. godine, njemačkom državom u periodu od 1933. – 1945., te Staljinovim čistkama u 1930. godini, dakle, terorizmom kojise ponekad opisuje kao terorizam „odozgo“. No, o bilo kojem obliku terorizma da govorimo, jedno je jasno, životi nevinih se žrtvuju zarad ostvarenja nečijih partikularnih ciljeva.

¹³⁶United Nations General Assembly (2006), 60/ 288 The United Nations Global Counter-Terrorism Strategy: <https://undocs.org/A/RES/60/288>, pristupljeno 2.02. 2019.

Literatura:

1. Avramov, S., Kreća, M., (1999) Međunarodno javno pravo, Kolektivna bezbjednost, Savremena administracija, Beograd
2. Abu Rabi` M., I., (2006), ed., The Blackwell Companion to Contemporary Islamic Thought, Blackwell Publishing
3. An – Na`im, A. , A. , (2008), Islam and the Secular State, Negotiating the Future of Shari`a, Harvard University Press, Cambridge, Massachusetts, and London, England
4. Baehr, P., Arendt, H., Totalitarianism, and the Social Sciences, (2010) , Stanford University Press, Stanford, California
5. Breslin, B. , From Words to Worlds: Exploring Constitutional Functionality, (2009) Johns Hopkins University Press, Baltimore
6. Brown, J. N., Revkin, M., (2015), Islamic Law and Constitutions, The Oxford Handbook of Islamic Law, edited by Anver M. E., and Rumea A.
7. Bulliet, R., W., (n.d.), Religion and the State in Islam: From Medieval Caliphate to the Muslim Brotherhood, Josef Korbel School of International Studies, Center for Middle East Studies, Occasional Paper Series, Paper No. 2
8. Bunzel, C., (2015), From Paper State to Caliphate: The Ideology of the Islamic State, The Brookings Project on U.S. Relations with the Islamic World, Analysis Paper, Centre for Middle East Policy, No. 19
9. Cagaptay, S., (2010), Muslims vs. Islamists, The Washington Institute

10. Der Vyver, V., (2004), The International Criminal Court And The Concept Of Mens Rea
In International Criminal Law, University of Miami Law School:
<https://repository.law.miami.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1088&context=umiclr>
11. Euben, L. R., Zaman, Q., M., (n.d.), 'Abd al –Salam Faraj, Princeton Readings in Islamic
Thoughts, Texts and contexts from Al- Banna to Bin Laden, Princeton University Press,
Princeton, Oxford
12. Haykel, B. , (2015), ISIS: A Primer, Princeton Alumni Weekly
13. Ibn W., (2009), Apologists of Totalitarianism: From Communism to Islam, part I, Islam
as Totalitarianism:
[http://www.newenglishreview.org/Ibn_Warraaq/Apologists_of_Totalitarianism%3A_Fro
m_Communist_to_Islam_Part_I/](http://www.newenglishreview.org/Ibn_Warraaq/Apologists_of_Totalitarianism%3A_Fro_m_Communist_to_Islam_Part_I/)
14. Mir- Hosseini, Z., (n.d.), Sharia and National Law in Iran:
[http://www.zibamirhosseini.com/wp-content/uploads/2012/03/ZMH-Sharia-national-law-
in-Iran-book-chapter.pdf](http://www.zibamirhosseini.com/wp-content/uploads/2012/03/ZMH-Sharia-national-law-in-Iran-book-chapter.pdf)
15. Mohamedou, M. –M. O., (2011), The Militarization of Islamism: Al-Qa‘ida and Its
Transnational Challenge, The Muslim World, A Journal Devoted to the Study of Islam
and Christian-Muslim Relations in Past and Present, Volume 101, Number 2
16. Nguyen Phuong –Mai, M.,(2015), Syrian Alawites: Their history, their future, The
Islamic Monthly: [https://www.theislamicmonthly.com/syrian-alawites-their-history-their-
future/](https://www.theislamicmonthly.com/syrian-alawites-their-history-their-future/)
17. Notte, H., (2016), Russia in Chechnya and Syria: Pursuit of Strategic Goals, Middle East
Policy, Vol. XXXIII, No.1
18. . Pavlovsky, G., Russian Politics Under Putin, (2016), Foreign Affairs

19. Petrishchev, V. E., (n.d.), Russian Legislation and the Fight Against Terrorism:
<https://www.nap.edu/read/12629/chapter/8>, 35 – 70
20. Pierret, T., (2017), Salafis at War in Syria: Logics of Fragmentation and Realignment. in
F Cavatorta & F Merone (eds), *Salafism After the Arab Awakening: Salafism After the
Arab Awakening Contending with People's Power*, C. Hurst & Co.
21. Podugu, P. , *Political Islam in Egypt: The Movement that Refuses to Die*, (2014),
Harvard Political Review
22. Satloff, R. , *Words Matter in the Fight Against Islamism*, American Interest, (2016), The
Washington Institute for Near East Policy: [http://www.washingtoninstitute.org/policy-
analysis/view/words-matter-in-the-fight-against-islamism](http://www.washingtoninstitute.org/policy-analysis/view/words-matter-in-the-fight-against-islamism)
23. Sottile, A., (1938), *Defining Terrorism*, *Le Terrorisme International*, in 65 *Recueil des
Cours*
24. Tiefenbrun, S. W., (2010), *Decoding International Law: Semiotics and the Humanities*,
Oxford University Press
25. Tilly, C., (2004), *Terror, Terrorism, Terrorists*, *Sociological Theory*, Vol. 22, No. 1,
Theories of Terrorism: A Symposium:
http://www.rci.rutgers.edu/~pmclean/mcleanp_01_920_290_01_tilly_terrorism.pdf
26. Verwey, W., D., (1981), *The International Hostage Convention and National Liberation
Movements*, *The American Society of International Law*, *The American Journal
International Law*
27. Wagemakers, J., (2017), *The Dual Effect of the Arab Spring on Salafi Integration:
Political*

28. Salafism in Jordan' :

https://www.academia.edu/31801165/The_Dual_Effect_of_the_Arab_Spring_on_Salafi_Integration_Political_Salafism_in_Jordan_2017_

29. Woodrow Wilson Center for Scholars, (2015), Report: Unpacking the Details of ISIS Ideology, Washington DC:

<http://www.brookings.edu/~media/research/files/papers/2015/03/ideology-of-islamic-state-bunzel/the-ideology-of-the-islamic-state.pdf>

30. Young, R., (2006), Defining Terrorism: The Evolution of Terrorism as a Legal Concept in International Law and Its Influence on Definitions in Domestic Legislations, Boston College International and Comparative Law Review, Vol. 29, Issue I, Article 3:
<http://lawdigitalcommons.bc.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1054&context=iclr>

УНИВЕРЗИТЕТ У БАЊОЈ ЛУЦИ
ФАКУЛТЕТ ПОЛИТИЧКИХ НАУКА

Комисија за оцјену и одбрану завршног рада на другом циклусу студија

НАСТАВНО-НАУЧНОМ ВИЈЕЋУ
ФАКУЛТЕТА ПОЛИТИЧКИХ НАУКА

ПРЕДМЕТ: Извјештај о оцјени завршног рада кандидаткиње Јелене Дошлов

Наставно-научно вијеће Факултета политичких наука Универзитета у Бањој Луци је на 105. сједници одржаној 21. децембра 2017. године донијело Одлуку број: 08/3.1661-8/17 о именовању ментора и Комисије за оцјену и одбрану завршног рада под називом: „Међународни правно-политички изазови у борби против тероризма у 21. вијеку“ у саставу:

1. Проф. Др Милош Шолаја, доцент, ужа научна област Међународни односи, Факултет политичких наука Универзитета у Бањој Луци, предсједник;
2. Доц. др Матеј Савић, доцент, ужа научна област Међународно право, Факултет политичких наука Универзитета у Бањој Луци, члан-ментор;
3. Мр Жељко Будимир, виши асистент, доцент, ужа научна област Међународни односи, Факултет политичких наука Универзитета у Бањој Луци, члан.

Након проведених свих неопходних процедура, те извршеног увида у текст завршног рада кандидаткиње Јелене Дошлов и његове анализе Комисија подноси Наставно-научном вијећу Факултета политичких наука Универзитета у Бањој Луци сљедећи:

ИЗВЈЕШТАЈ

о оцјени завршног рада на другом циклусу студија под називом:
„Међународни правно-политички изазови у борби против тероризма у 21. вијеку“

ОСНОВНИ ПОДАЦИ О КАНДИДАТУ

Јелена Дошлов рођена је 05.10.1980. године у Бањалуци. Основну и средњу школу завршила је у Бањалуци, Гимназију Бањалука је завршила 1999. године. Редован циклус (I циклус студија) започела је академске 2002/2003 године на Универзитету у Бањој Луци – Филозофски факултет, студијски програм Филозофија и социологија, исти завршила у року 2007. године са просјечном оцјеном 9,6. Током студија волонтирала је у канцеларији Свјетске банке у Босни и Херцеговини, била побједница такмичења „Модел Уједињених Нација“ на државном нивоу као и на међународном, одржаном у Бечу 2006. године. У каснијим годинама добила је запосљење професорице Филозофије у Гимназији Бањалука, гдје је уједно подучавала и у националном те у међународном (The International Baccalaureate) програму

образовања. Тренутно је запослена као предавач Филозофије, Теорије знања и Студија мира и конфликта у Колеџу Уједињеног Свијета Чангшу у Народној Републици Кини. Њезини наставни планови објављени су од стране Кућа Ана Франк и Савјета Европе.

УВОДНИ ДИО ОЦЈЕНЕ ЗАВРШНОГ РАДА

Завршни рад под називом: „**Међународни правно-политички изазови у борби против тероризма у 21. вијеку**“ текстуално је написан на 91 страници, при чему обухвата укупно 96 страница компјутерски сложеног текста заједно са садржајем, библиографијом, кратком биографијом и неопходним изјавама. Рад је подијељен у дванаест поглавља уз библиографију, биографију кандидаткиње и изјаве као посебних секција рада. Поштујући правила израде научног рада, а у складу са свим методолошким пропозицијама кандидаткиња је на коректан начин обрадила све неопходне теме које чине структуру овог завршног рада, при чему се ухватила у коштац са свим релевантним питањима у вези са самим тероризмом као феноменом и изазовима са којима се међународна заједница суочава у 21. вијеку.

У **Уводу** рада кандидаткиња Јелена Дошлов проблематизује сам феномен тероризма уопште и утврђује на правилан начин предмет и методе рада. У другом поглављу под насловом **Објашњење појма тероризам** кандидаткиња детаљно дефинише појам тероризма у контексту радикализма и актуелних међународних стандарда и одредница.

У трећем поглављу под насловом **Зачеци феномена тероризма**, кандидаткиња Јелена Дошлов анализира историјски развој, како појавних облика самог тероризма, тако и перцепције и дефиниција ове насилне доктрине. Кандидаткиња посебан акценат ставља на тероризам које је у вези са исламом, истичући разлику између самог ислама и исламизма, а у контексту актуелних радикалистичких група, на првом мјесту ИСИЛ-а. У овом поглављу кандидаткиња наглашава: „Теорија не оспорава могућност да терористички акт може бити подузет од стране различитих правних субјеката, који, опет, могу у својој намери бити вођени различитим идеолошким, религијским, филозофским и другим идејама. Историја свједочи да починиоци различитих терористичких аката нису припадали искључиво једној, идентичној идеолошкој, религијској или политичкој струји.“

У поглављу под насловом **Разлике између сунитског и шитског тумачења ислама** кандидаткиња Јелена Дошлов разматра главне разлике које се рефлектују и на данашње процесе.

У петом поглављу под називом **Анализа појма „терор“** и његова примјена у правно-политичкој сфери. Кандидаткиња анализира термин „тероризам“ који је постао саставним дијелом западног модуса мишљења, већ у 1790. години, у којој се спомиње у Оксфордском рјечнику енглеског језика и у којем, на прилично израван начин описује као, „владање застрашивањем, као у случају наређивања и одржавања од стране политичке партије која је била на власти у Француској у току периода Револуције 1789 – 1794.“ У каснијим временима, појмом „терор“ описују се чистке споровођене за вријеме трајања Стаљинове власти, атентати Ирске републиканске гарде, баскијских сепаратиста и тамилских тигрова и др. као синоним за геноцид и процесе етничког чишћења у ратним сукобима.

Шесто поглавље под називом **Тумачење терора и тероризма са позиције међународног права** садржи међународноправне димензије одређења тероризма и терора. У овом поглављу кандидаткиња истиче да међународно право познаје три различите групе починилаца или изазивача терора, а то су формалне војне снаге, паравојне јединице те терористички покрети.

У поглављу под насловом **Димензије тероризма** кандидаткиња се бави новим димензијама тероризма, тачније актуелним проблемима који се јављају у савременом добу. Слиједом тога наглашава да је у протеклих неколико деценија тероризам задобио нове димензије. У ранијем времену подразумијевао је атентате на истакнуте појединце и отмице, почињене од стране других појединаца и (или) организованих групација, чији је циљ био да задобију финансијску или политичку надмоћ по одређеним питањима. Данас се пријетња тероризмом огледа и у могућности недржавних актера да развију технологије које су им неопходне за конструкцију биохемијског и нуклеарног оружја, као и ширење њихових увјерења и пријетњи путем савремених средстава комуницирања. Кандидаткиња Јелена Дошлов истиче да се под тероризмом подразумијева тренутак у којем „најмоћније државе свијета могу постати таоци најсиромашнијих држава, уколико би им се пружила могућност да дођу у посјед вируса који шири заразну болест.

У осмом поглављу под насловом **Талибани, Ал каида и Боко Харам** кандидаткиња анализира ове три најубојитије терористичке организације данашњице. Посебно, девето поглавље посвећено је Исламској држави, односно **ИСИЛ-у**.

У десетом поглављу под насловом **Борба против тероризма у складу са међународним конвенцијама** кандидаткиња разматра међународноправни оквир за борбу против тероризма, док у једанаестом поглављу под насловом **Политике и одговори појединачних правних поредака и Европске комисије у односу на тероризам** анализира националне димензије и оквир Европске уније у контексту борбе против тероризма

У **закључном поглављу** кандидаткиња сублимира све што је предходно изнесено у овом раду и одређује опште препоруке у складу са дефинисаном темом.

СТРУКТУРА РАДА

САДРЖАЈ:

Апстракт.....	2
1. Увод у рад.....	5
2. Објашњење појма „тероризам“.....	7
3. Зачетци феномена тероризма.....	9
4. Разлике између сунитског и шиитског тумачења ислама.....	20
5. Анализа појма „терор“ и његова примјена у правно – политичкој сфери.....	24
6. Тумачење терора и тероризма са позиције међународног права.....	27
7. Димензије тероризма.....	34
8. Талибани, Ал Qa'ида и Боко Харам.....	42
9. ИСИЛ.....	51
10. Борба против тероризма у складу са међународним конвенцијама.....	57
11. Политике и одговори појединачних правних поредака и Европске комисије у односу на тероризам.....	68
12. Шта будућност доноси – закључак	82
Литература.....	92

ПРЕДМЕТ ИСТРАЖИВАЊА

Предмет овог истраживања је на првом мјесту феномен тероризма, као и механизми и инструменти који се користе у борби против тероризма у 21. вијеку. Тероризам као феномен политичке и идеолошке борбе у двадесет и првом вијеку захтијева интердисциплинаран приступ и анализу на мулти-перспективном нивоу. За једне представља крајње деструктиван начин задобијања политичке или других облика моћи док је за друге синоним борбе за слободу. Истраживањем тероризма баве се различите научне дисциплине које, притом, успостављају и различите дефиниције и објашњења наведеног, користећи притом властити појмовни апарат, у оквиру својих поља истраживања. Интегрални приступ истраживању, који би у себе објединио сазнања филозофије, социологије, међународног права, поликологије те културолошких студија свакако би допринео даљем разјашњењу питања: зашто се појединци и/или групе људи одлучују на тако радикалан покушај за задобијање, како је већ наведено, политичке, економске, идеолошке или финансијске моћи.

Поријекло термина *тероризам* налази се у ријечи *терор*, што индицира стање страха или, пак, намјеру да се у некоме изазове страх. Крајњи коријен термина проналази се у латинском језику, у глаголу *terrere*, у преводу на српски језик, *плашити*. Терор је крајње деструктивно друштвено стање којем се путем инструментализованог насиља подвргава појединац или група људи, друштво или држава. Таква врста терора може се спровести од стране појединца, групе људи или чак и државе, а у циљу остваривања одређених политичких, економских, идеолошких, расних, етничких и других циљева. Оно што се овде мора додати

јесте да је појам *тероризам* постао саставни дио западног језичког апарата и модуса мишљења већ 1790. године, када је учињен покушај да се разјасни у оксфордском рјечнику енглеског језика, тј. као владавина зстрашивањем у периоду Револуције, укратко. Касније се овај појам аплицира на чистке споровођене за вријеме Стаљинове власти, атентате Ирске републиканске армије, дјеловање група као што су Хамас и Хезболах, баскијске сепаратисте, тамилске тигрове па све до савременог периода, у којем се највише повезује са дјеловањем Ал Каиде, Исламске државе Ирака и Леванта и Боко Хараме. За наведене групације терор постаје одређена врста стратегије којом се жели остварити одређена политичка акција.

У последњих неколико деценија еволуирале су и методе ширења терора од стране различитих терористичких група. Прије неколико деценија дало би се казати да тероризам подразумева атентате на истакнуте појединце и/или отмице истакнутих појединаца, са циљем да наведени акти воде ка задобијању политичке, финансијске или неких других облика моћи самих починилаца тих аката. И данас тероризам подразумева чињење атентата и отмица али се томе придодаје постављање експлозивних направа на различитим локацијама или особама, слање експлозивних направа поштанским путем, убијање људи и рушење објеката на различитим локацијама.

ОСНОВНЕ МЕТОДЕ РАДА

У овом истраживању је кориштено неколико научних метода. На првом мјесту *метода анализа садржаја* стручне литературе, релевантних научни радова и примарних, секундарних и терцијарних публикација. Био је кориштен и *метод анализе садржаја докумената* релевантних за предмет истражива, уз употребу *метода дескрипције*. Такође, у при изради завршног рада кориштени су *синтетичко-аналитички метод*, на основу којег је из синтезе теоријских знања расправљано о хипотези рада и *метод класификација*, *метод индукције*, тј. на основу прикупљених чињеница креирани су закључци у односу на постављене хипотезе што је индуковало да је кориштен и метод *анализе* и *синтезе*. Поред наведеног, у раду је био употријебљен и *историографски метод* и *компаративне методе истраживања*, како би се објаснила постављена хипотеза.

РЕЗУЛТАТИ И НАУЧНИ ДОПРИНОС

Циљ овог рада јесте истраживање феномена савременог тероризма и његовог утицаја на међународни поредак, са посебним освртом на међународне правно-политичке механизме за борбу против овог феномена. Значај овог рада огледа се у проширивању знања о тероризму и пријетњи тероризмом у међународној заједници, а која ће допринијети даљем проширивању научног знања у правно-политиколошкој сфери сазнања. Истраживање ће, такође, допринијети спознаји и рјешавању друштвених проблема попут угрожавања процеса демократизације, владавине права али и кршења људских права.

У овом раду се кандидаткиња изјаснила Закључком који недвосмислено, на бази свих досадашњих искустава како позитивних тако и негативних у вези са међународним правно-политичким изазовима у борби против тероризма у 21. вијеку, приказује актуелно стање у међународном поретку. Кандидаткиња прецизно констатује да „оно што се испоставља као реалност јесте да је свијет све бржи у технолошком развоју, а сходно томе и у процесу наоружавања а све мањи у географском смислу. Како некадашњи Генерални секретар Уједињених Нација Кофи Анан у једном од својих извјештаја наводи, међународна заједница јесте постигла одређени успјех у поштовању Споразума о смањењу развоја нуклеарног

наоружања, међутим, други инструменти колективне безбједности су се показали неуспјешним.“

Наведени подаци су довољни да се овај рад оцјени позитивном научном оцјеном и да се верификује као научни и друштвени допринос политиколошким, међународноправним и безбједносним расправама.

ЗАКЉУЧАК И ПРИЈЕДЛОГ

Комисија сматра да је кандидаткиња Јелена Дошлов извршила истраживање у складу са пријављеном темом и да њен рад садржи све елементе квалитетног завршног рада на студијама другог циклуса.

Комисија сматра да је тема логички досљедно и методолошки коректно обрађена, да су истраживања и налази доведени у везу са хипотетичким оквиром, те да сазнања и анализе у раду могу да користе будућим истраживањима из ове области.

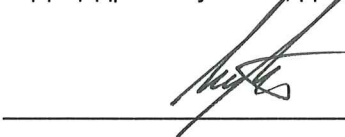
Кандидаткиња Јелена Дошлов испуњава све законске услове за одбрану завршног рада на другом циклусу студија и Комисија Наставно-научном вијећу Факултета политичких наука Универзитета у Бањој Луци предлаже да кандидаткињи Јелени Дошлов одобри јавну одбрану завршног рада под називом „**Међународни правно-политички изазови у борби против тероризма у 21. вијеку**“.

КОМИСИЈА:

1. Проф. Др Милош Шолаја, ванредни професор, предсједник

2. Доц. др Матеј Савић, доцент, ментор

3. Мр Жељко Будимир, члан

Бања Лука, 21. јун 2019. године

Број:08/1.624/19

Датум:28.05.2019.

На основу члана 3. Правилника о поступку провјере оригиналности завршних радова студената на II и III циклусу студија Универзитета у Бањој Луци број 02/04-3.2688-4/17 од 28.09.2017. године издаје се

У В Ј Е Р Е Њ Е

Овим се потврђује да је мастер рад кандидаткиње Јелене Дошлов под називом „Међународни правно-политички изазови у борби против тероризма у 21.вијеку“ провјерен путем званичног софтвера за откривање плагијата дана 21.05.2019. године.

Шеф библиотеке

Нина Кузман

Продекан за научноистраживачки рад

ДОСТАВЉЕНО:

- Ментору
- А/А

**УНИВЕРЗИТЕТУ У БАЊОЈ ЛУЦИ
ПОДАЦИ О АУТОРУ ОДБРАЊЕНОГ МАСТЕР/МАГИСТАРСКОГ РАДА**

Име и презиме аутора мастер/магистарског рада: Јелена Дошлов;

Датум, мјесто и држава рођења аутора: 05.10.1980. године, Бања Лука, Босна и Херцеговина;

Назив завршеног факултета/Академије аутора и година дипломирања: Филозофски факултет Универзитета у Бањој Луци, дана 27.11.2007. године;

Датум одбране завршног/дипломског рада аутора: 27.11.2007. године;

Наслов завршног/дипломског рада аутора: „Сукоб цивилизација на почетку трећег миленијума“;

Академско звање коју је аутор стекао одбраном завршног/дипломског рада: Професор филозофије и социологије;

Академско звање које је аутор стекао одбраном мастер/магистарског рада: Мастер политикологије – 300 ECTS – Међународни односи;

Назив факултета/Академије на коме је мастер/магистарски рад одбрањен: Факултет политичких наука Универзитета у Бањој Луци;

Наслов мастер/магистарског рада и датум одбране: „Међународни правно-политички изазови у борби против тероризма у 21. вијеку“, датум одбране: 11.07.2019. године;

Научна област мастер/магистарског рада према CERIF шифрарнику: Политичке и управне науке (S 170);

Имена ментора и чланова комисије за одбрану мастер/магистарског рада:

1. Проф. др Милош Шолаја, председник Комисије;
2. Доц. др Матеј Савић, члан-ментор;
3. Мр Жељко Будимир, члан;

У Бањој Луци, дана 17.07.2019. године;

Декан

Проф. др Здравко Злокапа

ИЗЈАВА О АУТОРСТВУ

Изјављујем да је
мастер/магистарски рад

Наслов рада Међународни правно-политички изазови у борби против тероризма у 21. веку
Наслов рада на енглеском језику International legal-political challenges to counter-terrorism in the 21st century

- ☒ резултат сопственог истраживачког рада,
- ☒ да мастер/магистарски рад, у цјелини или у дијеловима, није био предложен за добијање било које дипломе према студијским програмима других високошколских установа,
- ☒ да су резултати коректно наведени и
- ☒ да нисам кршио/ла ауторска права и користио интелектуалну својину других лица.

У Бањој Луци 17. 07. 2019.

Потпис кандидата

Јелена Рамбо

Изјава којом се овлашћује _____ факултет/ Академија умјетности
Универзитета у Бањој Луци да мастер/магистарски рад учини јавно доступним

Овлашћујем факултет политичких наука факултет/ Академију умјетности Универзитета у Бањој Луци да мој мастер/магистарски рад, под насловом

Међународни правно-политички изазови у борби против етнотероризма у 21. вијеку

који је моје ауторско дјело, учини јавно доступним.

Мастер/магистарски рад са свим прилозима предао/ла сам у електронском формату, погодном за трајно архивирање.

Мој мастер/магистарски рад, похрањен у дигитални репозиторијум Универзитета у Бањој Луци, могу да користе сви који поштују одредбе садржане у одабраном типу лиценце Креативне заједнице (*Creative Commons*), за коју сам се одлучио/ла.

1. Ауторство
2. Ауторство - некомерцијално
- ☒ 3. Ауторство - некомерцијално - без прераде
4. Ауторство - некомерцијално - дијелити под истим условима
5. Ауторство - без прераде
6. Ауторство - дијелити под истим условима

(Молимо да заокружите само једну од шест понуђених лиценци, кратак опис лиценци дат је на полеђини листа).

У Бањој Луци 17. 07. 2019.

Потпис кандидата

Јелена Замков

Изјава о идентичности штампане и електронске верзије
мастер/магистарског рада

Име и презиме аутора Јелена Змиров
Наслов рада Међународни правно-политички развоји у области против тероризма у 21. веку
Ментор доц. др. Милош Савић

Изјављујем да је штампана верзија мог мастер/магистарског рада идентична електронској верзији коју сам предао/ла за дигитални репозиторијум Универзитета у Бањој Луци.

У Бањој Луци 15. 04. 2019.

Потпис кандидата

Јелена Змиров